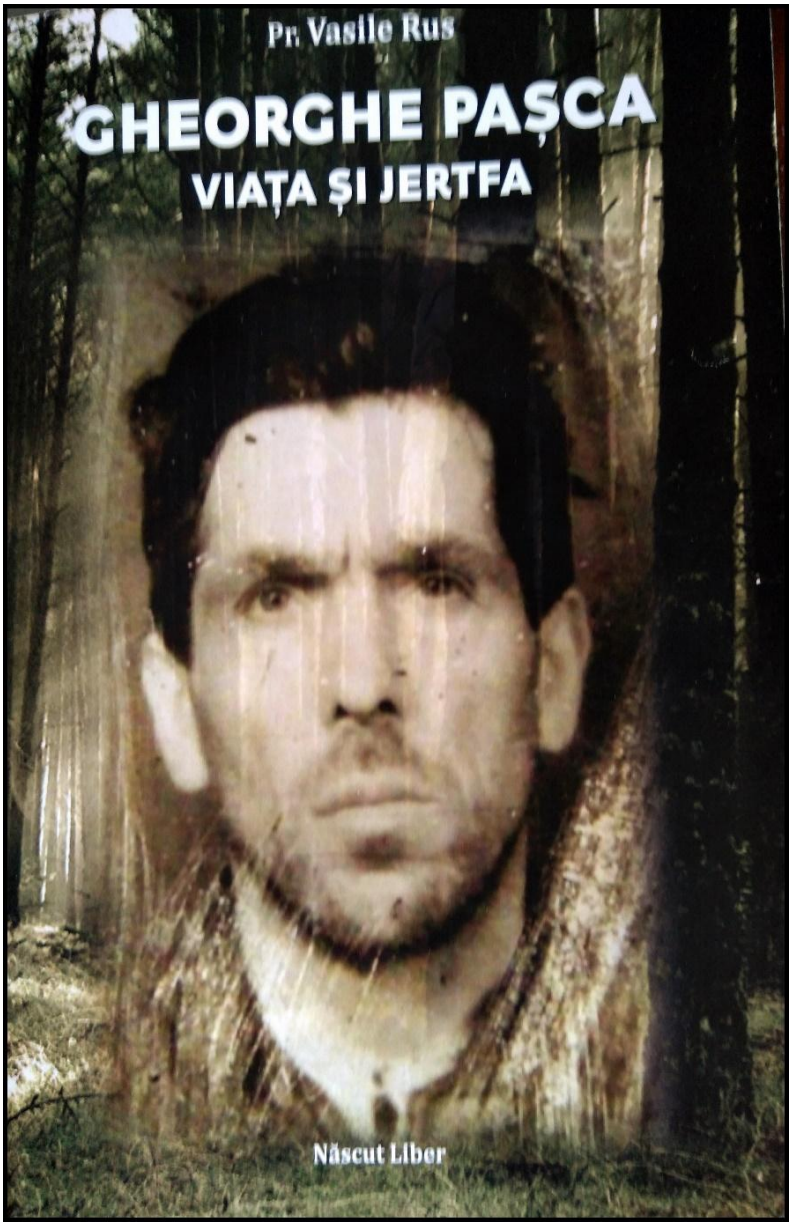
Pr. Vasile Rus
GHEORGHE PAȘCA
VIAȚA ȘI JERTFA
Născut Liber

Preot VASILE RUS

GHEORGHE PAȘCA

— VIAȚA ȘI JERTFA -

Ediţia a II-a, revizuită şi adăugită

Editura Născut Liber
2016

Corectura şi ilustraţiile copertei: pr. Vasile Rus

Tiparul a fost executat la tipografia
Revox International Bistriţa

DESCRIEREA CIP AL BIBLIOTECII NAŢIONALE A ROMÂNIEI:

***Gheorghe Paşca - Viaţa şi jertfa* - pr. Vasile Rus**,
126 pag., format 148 x 210

Editura Născut Liber, Bistriţa, 2016

ISBN: **978-606-94001-6-6**

C U P R I N S

Prefaţă
…… 7

I. Originile şi familia
…… 9

II. Viaţa până în anul 1947 ……
12

III. Perioada din anul 1948 şi până în anul 1953 ……
15
III.1. *Fuga în munţi... tovărăşia cu grupul Popşa* ……
15
III.2. *Dragostea pentru Ioana Vlad* ……
19
III.3. *Tovărăşia cu Gheorghe Vlad al Împăratului* ……
22

IV. Lupta de pe Comarnice din 4 iunie 1953 ……
30

V. Acţiunile Securităţii din iulie 1953
până în iulie 1955 ……
36
V.1. *Infiltrarea lui Pescăruş* ……

36
V.2. *Pândele din 1954* .....
40
V.3. *Reţeaua informatorilor din anul 1955* .....
44
V.4. *Primele arestări* .....
58
V.5. *Sfârşitul lui Gheorghe Vlad al Împăratului* .....
61

VI. Acţiunile Securităţii din august 1955
până în 5 ianuarie 1956 .....
65
VI.1. *Tovărăşia cu Gavrilă Rus* .....
65
VI.2. *Sfârşitul lui Gheorghe Paşca* .....
72
VI.3. *Lista cadrelor de Securitate şi Miliţie implicate* .....
82

VII. Portretul fizic al lui Gheorghe Paşca .....
84

VIII. Pronia şi omenia moroşanului .....
86

VIII.1. *Pronia* 86
VIII.2. *Omenia* 90
VIII.3. *Rugăciunea lui Paşca* 94

IX. Întâlniri cu Paşca 95
IX.1. *Cocoana, haiducul şi hoaţele de cătane* 95
IX.2. *Pădurarul Dumitrean cuminţit pe dealul Clinului* 99
IX.3. *Nu-l minţi pe Paşca* 102
IX.4. *Jos taxa... vine Paşca* 103
IX.5. *Gheorghe Şanta pe valea Rebrei* 105

X. În loc de epilog 115

XI. Concluzii 122

XII. Bibliografie .....

125

Prefaţă

Închin această carte amintirii jertfei şi suferinţei moroşanului care a rezistat eroic timp de 8 ani cu o puşcă în mână în faţa batalioanelor Securităţii.

Paşca a ales libertatea şi a devenit un proscris, un fugar. Convins că regimul comunist nu va găsi aderenţi în România acelor ani, aştepta pe cărările tainice de munte venirea americanilor şi reinstaurarea monarhiei. Între timp, forţele Securităţii făceau planuri elaborate de luptă pentru a-l prinde. Adăposturile sale, adevărate buncăre în inima pădurii, deveniseră un coşmar pentru serviciul 361 „Bande", creat pentru a suprima rezistenţa din munţi. În jurul capturării „fantomei" care bântuia codrii din munţii Ţibleş s-a întins o reţea perfidă de capcane. Compromiterea apropiaţilor, a rudelor, „prelucrarea" lor – un termen uzual pentru securişti – era *modus operandi.* Felul în care Paşca evita mereu pericolele şi îşi pierdea urma i-a adus o aureolă legendară. Printre casele izolate de lângă munte, vânătorul se mişca mereu mult prea repede pentru adversarii săi. Ritualul lui rămânea acelaşi în

casele unde era găzduit. Citea din Biblie, înainte de culcare. Apoi se trezea în creierii nopţii şi le spunea celor care l-au găzduit, ca şi cum ar fi avut un dar al premoniţiei: „Închideţi după mine, uşile şi ferestrele! Vin să mă caute!”

Voi descrie în această carte, pe baza mărturiilor scrise din dosarul de grup al lui Gheorghe Paşca pe care l-am obţinut în acest an din arhiva C.N.S.A.S. dar şi pe baza documentării orale pe care am făcut-o în vara anului 2016 în judeţele Maramureş şi Bistriţa-Năsăud, portretul unui justiţiar, al unui om care detesta nedreptatea şi sărea în ajutorul semenilor săi chiar şi în momentul în care era vânat de Securitate. Ultima promisiune pe care am făcut-o fiului său George a fost aceea că nu voi lăsa să piară amintirea tatălui său. Doresc să aduc mulţumiri şi întreaga mea recunoştinţă unor Instituţii şi personalităţi publice din judeţul nostru ce au înţeles să aducă un sincer omagiu luptătorului anticomunist Gheorghe Paşca care şi-a jertfit viaţa în lupta contra regimului inuman comunisto-bolşevic, prin susţinerea apariţiei acestei cărţi:

Bibliotecii Judeţene „George Coşbuc” din Bistriţa şi Părintelui Ioan Pintea

Domnului Emil Iugan şi firmei sale M.I.S. Grup

Domnului Ioan Scurtu
şi firmei sale Dymex 2000 Company

Mulţumesc bunului meu prieten, domnului profesor Gheorghe Petrov din cadrul I.I.C.C.M.E.R. pentru că m-a ajutat şi m-a susţinut în perioada scrierii acestei cărţi. Mulţumesc domnului viceprimar al comunei Romuli Moţ Dan care m-a ajutat să realizez documentarea orală a cărţii. Rog pe bunul

Dumnezeu să le dăruiască sănătate şi bucurii sfinte. Doresc ca această carte să fie un însemn în aducerea aminte a luptei şi a martiriului eroului anticomunist Gheorghe Paşca pentru ca, în comunităţile noastre, blestemăţiile dictaturilor de orice fel să nu se mai poată repeta niciodată.

„Fericiţi cei prigoniţi pentru dreptate,
că a lor este împărăţia cerurilor”

Pr. Vasile Rus

I. Originile şi familia

Gheorghe Paşca s-a născut în 13 aprilie 1901 în comuna Săliştea de Sus, raionul Vişeu, regiunea Baia Mare, din părinţii Gavrilă şi Maria.[1] Provine dintr-o familie numeroasă cu 14 copii. Erau foarte pricepuţi dogari, întreţinându-şi familia din vânzarea berbinţelor şi a găleţilor de lemn în târgurile din Maramureş. Bizău Grigore, originar din comuna apropiată Săcel, mărturiseşte înaintea organelor de anchetă ale Securităţii din Năsăud în 9 august 1955: *„Îl cunosc pe Gheorghe Paşca din anul 1945… Banditul umbla cu berbinţi şi găleţi de lemn pentru mulsul oilor de vândut prin comuna noastră Săcel"* [2].

Rad Grigore din Sălişte mărturiseşte în interviul pe care i l-am luat în vara anului 2016 despre Gheorghe Paşca: *„Era mare maistru dogar. Om din familie mare. Avea moară pe apă în sat şi vâltoare de vâltorat cerge. Avea casă, pământ şi pădure în preluca Paşcăi. A avut şi crâşmă în sat. Păştenii ăştia erau mari vânători, cunoşteau ca în palmă pădurile şi munţii din zona noastră. Mai râdeau săliştenii de ei când ziceau că regele Carol a făcut anume pentru ei monedele alea găurite de 50 de bani, aşa buni ţintaşi erau. Nu le tremura mâna niciodată şi li*

[1] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.5, p.14, Buletin de identitate Gheorghe Paşca.
[2] Ibidem, vol.3, p.387, Proces verbal de interogatoriu Bizău Grigore.

se dusese faima că pot nimeri orice țintă, de la mare distanță. Vânau cerbi, urși, lupi, jderi, orice le ieșea în față. Se trag din Ieud. Tatăl lor Gavrilă a venit ginere în Sălişte la o fată de-a lui Onuț Iuga. Se ocupau și cu albinăritul. Gheorghe Pașca avea cea mai mare stupină din sat. Era om bine văzut în sat cu multe neamuri. A nănășit cu Anisia peste o sută de familii."[3]

După cum mărturisește mai sus sălişteanul nostru Rad Grigore, Gheorghe Pașca s-a căsătorit cu Anisia Vlad din Sălişte dar nu au avut copii împreună. Datorită calităţilor sale de bun gospodar și vânător a ajuns în scurt timp să prospere material și să fie bine văzut în mijlocul săliştenilor, omenia și hărnicia lui aducându-i un prestigiu social deosebit.

[3] Interviu cu Rad Grigore.

Moara lui Gheorghe Pașca din Sălișteа de Sus
(fotografie din arhiva familiei).
A fost dărâmată de Sfatul Popular din Săliște în 1956 după uciderea luptătorului anticomunist.

II. Viaţa până în anul 1947

Primele informaţii despre trecutul lui Paşca dinainte de anul 1946 ni le oferă un raport-sinteză al Securităţii Cluj din 27 decembrie 1954: *„Până la plecarea sa în armată a lucrat în gospodăria părinţilor săi Gavrilă şi Maria din Săliştea de Sus. După întoarcerea sa din armată s-a ocupat mult cu vânătoarea luând parte la partide de vânătoare împreună cu membrii familiei regale câştigându-şi un renume de mare vânător."*Informaţia este confirmată de fiul lui Gheorghe Paşca, George care mărturiseşte: *„Mama mea Ioana mi-a spus cât a fost în viaţă că tata a fost paznic de vânătoare în munţii Călimani pe domeniile de vânătoare regale. Aici a luat parte la multe partide de vânătoare alături de membrii familiei regale. Am păstrat de la tata o fotografie din anul 1935 din munţii Călimani în care tata a vânat un cerb mare. Alături de el se află un câine de vânătoare din acele locuri. Cu alt prilej, tot în acel an, a salvat viaţa unui prinţ german care vâna alături de familia regală din România. Era cât pe ce să fie răpus de o ursoaică rănită, dar tata l-a salvat la timp trăgându-i un glonţ în frunte. Prinţul şi-a văzut moartea cu ochii şi de bucurie că a scăpat cu viaţă i-a dăruit tatălui meu puşca pe care el o avea în mână. Era o puşcă de vânătoare cu lunetă cu o gravură de*

argint pe patul ei. Tata a îndrăgit-o atât de mult încât din acea zi nu s-a mai despărţit de ea. Spunea că îl ridică la rang de rege."[4]

Fotografia din anul 1935 din munţii Călimani
(fotografia se află în arhiva familiei Paşca)

Părintele stareţ Sofronie de la mănăstirea Dragomireşti consemnează faptul că Gavrilă, unul din fraţii lui Gheorghe Paşca, şi-a vizitat în această perioadă fratele pe domeniile regale din munţii Călimani iar la întoarcere în loc să se urce în trenul care îl aducea acasă, în Sălişte a de Sus, în Maramureş, a ajuns din greşeală în cealaltă Sălişte, a Sibiului. Coborând din tren s-a uitat după valea Tătarului în care locuiau săliştenii lui, dar nu a văzut-o şi de atunci a rămas vorba în popor: „să nu ajungi ca Gavrilă a lui Paşca în Sălişte."[5]

În continuare raportul Securităţii din Cluj ne mai spune faptul că Gheorghe Paşca înainte de 23 august 1944 a fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc fără să aibă o activitate politică intensă. După această dată nu se încadrează în nici un partid. Din declaraţia lui Bizău Grigore dată înaintea organelor de anchetă ale Securităţii din Năsăud în 9 august

[4] Interviu cu George Paşca, fiul luptătorului anticomunist Gheorghe Paşca.
[5] Interviu cu părintele stareţ Sofronie al mănăstirii Dragomireşti.

1955 rezultă faptul că în anul 1945 Gheorghe Pașca ar fi activat în cadrul Sfatului Popular din Sălișteа de Sus: „În 1945 am avut unele treburi de rezolvat la Sfatul Popular din Sălişte. Aici l-am văzut pe Gheorghe Pașca că era în serviciu la Sfat, ca preşedinte sau ca secretar, nu ştiu precis ce era”[6]. Mai menţionează acel raport al Securităţii Cluj din 27 decembrie 1954: *„În anul 1946 cu ocazia sfârşitului războiului şi întoarcerea trupelor maghiare prin comuna Sălişte fugarul Pașca Gheorghe a reţinut trei căruţe cu armament pe care l-a ascuns şi l-a folosit la vânătorile sale.” Rad Grigore din Sălișteа de Sus cunoaşte şi el această întâmplare dar ştie că reţinerea căruţelor cu armament s-ar fi petrecut între Dealul Ştefăniţei şi Săcel: „Pașca Gheorghe şi cu Vasile a Măriuchii au dezarmat soldaţii unguri între Dealul Ştefăniţei şi Săcel şi au luat trei căruţe cu armament pe care le-au ascuns în pădurile de lângă Sălişte.”*[7]

În anul 1947 Gheorghe Pașca se afla în Sălişte muncind la moara sa. Peter Gavrilă,un locuitor din comuna Romuli în vara anului 1947 cumpără porumb de la Gheorghe Pașca de la moara sa. Ulterior avea să declare în ziua de 9 mai 1955 în faţa organelor Securităţii din Năsăud,fiind anchetat în legătură cu relaţiile pe care le are cu Gheorghe Pașca: *„L-am cunoscut în vara anului 1947 când am fost în Sălişte şi am cumpărat două sute de kilograme de porumb de la moara pe care o deţinea în comună. Era un om gospodar. M-a servit pe loc.”*[8]

---

[6] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.387, Proces verbal de interogatoriu Bizău Grigore.

[7] Interviu cu Rad Grigore.

[8] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3 ,p.323, Proces verbal de interogatoriu Peter Gavrilă.

III. Perioada din anul 1948 şi până în anul 1953

III.1. *Fuga în munţi... tovărăşia cu grupul Popşa*

Din anul 1948 Gheorghe Paşca intră în conflict cu autorităţile statului comunist. Este acuzat oficial de deţinere clandestină de armament militar şi este somat să predea armamentul pe care îl confiscase în anul 1946 la sfârşitul războiului de la trupele maghiare care se întorceau prin Sălişte de pe front.[9] Peter Gavrilă, locuitor din Romuli, în anul 1948 se afla în magazinul din Sălişte şi relatează înaintea organelor Securităţii din Năsăud: *„A intrat în magazin locotenentul Dărăban. A început să vorbească cu gestionarul Vaisman că el i-a spus lui Gheorghe Paşca să-i aducă armele iar acesta în loc să îl asculte a fugit în pădure."* Un raport sinteză al securităţii Cluj din 27 decembrie 1954 menţionează faptul că în anul 1949 Gheorghe Paşca se prezintă la postul de Miliţie din Săcel şi predă un pistol automat PPS, un pistol Bereta şi câteva grenade. I se cere însă să predea şi puşca la care ţinea cel mai mult, acel dar primit în anul 1935 de la acel prinţ german căruia îi salvase viaţa în munţii Călimani.[10] Cum aflase Securitatea de această puşcă? Ne lămureşte fiica lui Gheorghe Paşca, Ioana: „Singurul om din Sălişte pe care l-a bătut tata a fost Hotcu zis şi Ionul Zapului. L-a bătut în ziua de

[9] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.1, p30, Rechizitoriu Procuratura Militară Oradea.
[10] Ibidem, vol.4, p.119.

Paşti. Când toţi stăteau la masă şi mâncau pască şi închinau cu vin el îl urmărea pe tata să îl vândă Securităţii. Avea mare invidie pe el pentru că era om văzut în sat. A mers la postul de Miliţie la noi în Sălişte şi l-a pârât că nu a predat puşca aceea care îi era dragă. A umblat mult timp după el cu Miliţia şi Securitatea să îl prindă”[11]. De predarea armelor în anul 1949 în postul de Miliţie din Săcel ştie şi cumnata lui Gheorghe Paşca, Grătiniuc Ioana din Romuli căreia Paşca i-a povestit întâmplarea: *„L-au întrebat dacă nu are şi alte arme în afară de cele pe care le predase,că a ascuns trei căruţe cu muniţie de la soldaţii unguri. Şi pe acestea trebuie să le predea. Toate armele pe care le are trebuie să le predea. În timp ce îl ancheta locotenentul a făcut o pauză. Sunase telefonul de la Baia Mare iar şeful lui îi cerea să îl aresteze pe Paşca imediat. Gheorghe a auzit din cealaltă cameră tot ce au discutat A găsit o fereastră deschisă şi dus a fost. S-a strecurat printre nuntaşii de la o nuntă ce trecea în Săcel prin apropierea postului de Miliţie. S-au oprit mirii şi nănaşii să închine cu jandarmii de la post un pahar de răchie. Paşca a intrat în alai, s-a pierdut printre nuntaşi şi a mers cu ei până la podul de la Săcel iar de acolo a luat-o pe apă până acasă. A luat puşca ce o iubea şi a dispărut de atunci în munţi.”*[12]

Fuga sa în munţi îl aduce aproape de alţi luptători din Dragomireşti care activau în mişcarea de rezistenţă înfiinţată de Ion Popşa în cursul lunii martie 1949: Ilie Zubaşcu, Ioan Iban, Vasile Ofrim, Ion Ardelean, Dumitru Petrovan fugiţi în munţii Ţibleş în luna mai a anului 1949.

Presiunile tot mai puternice şi ameninţările la adresa

---

11 Interviu Ioana Paşca.

12 Interviu Grătiniuc Ioana.

familiei Pașca l-au determinat și pe Dumitru să se alăture fratelui său Gheorghe în 1949.Raportul sinteză al Securității Cluj din 27 decembrie 1954 notează: *„Frații Dumitru și Gheorghe Pașca în anul 1949 intră în legătură cu banda Popșa pe care îi înarmează."*[13] Vlad Mitrucă din Sălişte anunță organele de Securitate că *„frații Gheorghe și Dumitru Pașca în anul 1949 s-au înrolat în organizația subversivă condusă de Popșa și le fac servicii militare, le repară armele."* Tot el este cel care o va denunța și pe soția lui Pașca, Anisia, că le trimite mâncare prin frații săi. Anisia a fost arestată în anul 1953 și condamnată la trei ani de temniță grea la Oradea.

În luna februarie a anului 1950, Dumitru mergând în Șandra să își vadă fiul, trupele Securității Baia Mare au înconjurat casa în care s-a ascuns. Episodul uciderii sale în Șandra este relatat de nepotul lui Dumitru Pașca, Gheorghe, fiul fratelui cel mai mic Ilie: *„Aveam șase ani și îmi aduc bine aminte cum unchești Gheorghe și Dumitru coborau pe la tata la casă în Sălişte. După plecarea lor veneau trupele Securității și îl băteau pe tata în șură să spună unde se ascund frații lui bandiți. Tata nu a scos nici un cuvânt. După bătăile aspre din șură noi copiii îl aduceam plin de sânge cu lepedeul în casă și îl stropeam cu apă să se trezească. După revoluție am lucrat ca șofer pe salvare la spitalul din Sighet. Într-o bună zi am luat cu salvarea un bătrân din Dragomirești care până la spital mi-a povestit cum a fost ucis unchești' Dumitru în Șandra în 1950. A fost luat drept călăuză să le arate unde este casa din Șandra a lui Dumitru Pașca. Au înconjurat casa. L-au somat să se predea. A încercat să scape dar a fost împușcat mortal de soldații aflați*

---

13 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.119.

acolo. I-au luat trupul şi l-au pus pe o corciuie şi l-au tras la drum. De aici l-au încărcat într-o maşină a Securităţii şi l-au dus în Sighet. L-au ţinut câteva zile în spital şi apoi l-au îngropat în cimitirul de lângă închisoare, fără să îi pună o cruce la cap pe mormânt. Am căutat la spital dar nu apare înregistrat în nici un registru de evidenţă. Nu ştim locul unde este îngropat să îi putem aprinde o lumânare pe mormânt."[14]

După uciderea lui Dumitru Paşca în februarie 1950 în Şandra Securitatea Baia Mare a luat măsuri drastice şi împotriva celor care rezistase din grupul Popşa. Au fost arestate familiile fugarilor din Dragomireşti, aproape 150 de persoane. Nimeni nu avea voie să se apropie de casele celor arestaţi, animalele mureau de foame şi de sete. Rând pe rând toţi cei din Dragomireşti s-au predat pentru a nu suferi rudele lor ce erau deja arestate. Au fost duşi la Sighet unde a început tortura şi ancheta, cei care au rezistat bătăilor groaznice ale călăilor de la închisoarea din Sighet au fost condamnaţi la ani grei de temniţă de către Tribunalul Militar Oradea.[15] Singurul care nu s-a predat şi nu a putut fi prins a fost Gheorghe Paşca, care până în 1951 a haiducit de unul singur.

III.2. *Dragostea pentru Ioana Vlad*

[14] Interviu Paşca Gheorghe, fiul lui Ilie Paşca.
[15] Mărturia lui Vasile Ofrim, în Ştefan Bellu, Pădurea răzvrătită, p.30.

După uciderea fratelui său Dumitru în Şandra şi desfiinţarea grupului de rezistenţă din Dragomireşti Gheorghe Paşca a haiducit o vreme singur prin pădurile de lângă Sălişte. Soţia sa Anisia îi trimitea mâncare printr-o vecină de-a lor din Sălişte,Ioana Vlad. Fata, o tânără de 25 de ani, mergea în Dealul Ştefăniţei unde părinţii ei aveau o păşune în care păzea vitele. Pe lângă asta îi aducea mâncare şi îl ţinea la curent cu evenimentele din comună. Încet, încet între haiducul nostru şi tânăra copilă se naşte o legătură de dragoste în urma căreia Ioana Vlad rămâne însărcinată. Când au aflat părinţii ei despre legătura lor, că fata lor a făcut mărindău cu fugarul Paşca şi au făcut-o de ruşine, alegând un om în vârstă în locul unui fecior cum este rânduiala la moroşeni, au vrut să o bată şi i-au cerut să se îndepărteze de Paşca. O vreme nu au mai lăsat-o să urce spre Dealul Ştefăniţei, până când într-o bună zi Vlad Mitrucă, informatorul Securităţii, a dus-o la postul de Miliţie din Sălişte. Aici securişti înarmaţi până în dinţi. Locotenentul ce îi conducea i-a cerut să se întâlnească din nou cu Paşca iar ei să o urmărească şi să îl afle pe bandit: *„Mama cu lacrimi în ochi se tânguia înaintea locotenentului că nu merge pentru că Paşca o împuşcă. Au tot stat de ea dar ea nu şi nu. De la o vreme i-au dat pace. Văzându-se chinuită şi de părinţi şi de miliţieni şi-a luat inima în dinţi şi de Crăciun l-a căutat pe Paşca şi l-a aflat pe dealul numit Comarnice în hotarul ce desparte Săliştea de Sus de valea Fiadului, în părţile Năsăudului. Când s-au întâlnit i-a spus tot ce a pătimit. Atunci Paşca i-a zis: „Gata!... Nu te mai las să pleci!... Dacă te întorci ori te închid miliţienii ori te bat ai tăi!”*[16]

[16] Ioana Paşca, fiica lui Gheorghe Paşca şi a Ioanei Vlad ne mărturiseşte în

Din iarna anului 1951 Gheorghe Paşca a luat-o pe femeia pe care o iubea, Ioana Vlad, alături de el în buncărul de pe Comarnice. În vara anului1952 se năştea fiica lor Ioana iar în anul 1953 Ioana Vlad rămânea însărcinată cu fiul cel mic George, născut în 23 august în 1953 în spitalul închisorii din Satu Mare. Până în 4 iunie 1953 au locuit în buncărul de pe Comarnice. Hrana lor era din vânatul din pădure dar şi din ajutorul oamenilor de prin sate. Nu erau singuri. Alături de ei era şi Gheorghe Vlad din Sălişte zis Împăratul, care din anul 1952 li s-a alăturat şi şi-a făcut şi el un buncăr pe Comarnice lângă cel al lui Paşca, după cum vom vedea în următorul capitol al cărţii.[17]

---

interviul oral din această vară cum s-au desfăşurat evenimentele din spusele mamei sale.

[17] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p394-395, Proces verbal redactat de lt. Moraru Ioan din cadrul Securităţii Cluj în 5 iunie 1953 după lupta din 4 iunie 1953 de pe Comarnice: „Bandiţii au fost ascunşi în două buncăre săpate în pământ camuflate cu copaci răsturnaţi. Buncărele aveau o distanţă între ele de 10 metri. Unul era cu o încăpere mai mare. În el au locuit banditul Paşca Gheorghe, concubina sa Ioana Vlad şi un copil de 11 luni. În al doilea buncăr a locuit banditul Gheorghe Vlad. În buncăre am găsit lapte proaspăt, caş, carne de oaie, făină de mălai ceea ce arată faptul că bandiţii erau alimentaţi de diferite elemente de sprijin din sate şi de la stânele din apropiere”.

Ioana Vlad alături de fratele ei Ilie în Săliștea de Sus

III.3. *Tovărășia cu Gheorghe Vlad al Împăratului*

Gheorghe Vlad s-a născut în 9 decembrie 1904 în comuna Săliştea de Sus, raionul Vişeu,regiunea Baia Mare din părinţii Dumitru şi Maria Vlad. Era un gospodar din sat cu stare bună având peste zece de hectare de pământ moştenite şi de la părinţii săi. Înainte de anul 1944 a simpatizat cu Partidul

Ţărănesc a lui Maniu.[18] La alegerile din noiembrie 1946 a luat atitudine împotriva reprezentanţilor comuniştilor care urmăreau falsificarea alegerilor. Pop Vasile,preşedintele Sfatului Popular din Sălişte, declară în 3 iulie 1950 în faţa organelor de anchetă ale Securităţii din Baia Mare: *„În 1946 Gheorghe Vlad a făcut scandal mare,a răsculat oamenii din comună împotriva membrilor din comisia de votare. A venit apoi la Sfat unde se ţinea votarea şi a vrut să arunce cu grenade în primărie să ne omoare pe toţi. Noroc că au intervenit jandarmii de la post altfel eram morţi cu toţii. De aici a mers şi a luat poştele de pe podul de lemn ce duce la Dragomireşti pentru a împiedica armata să nu vină în sat la alegeri."*

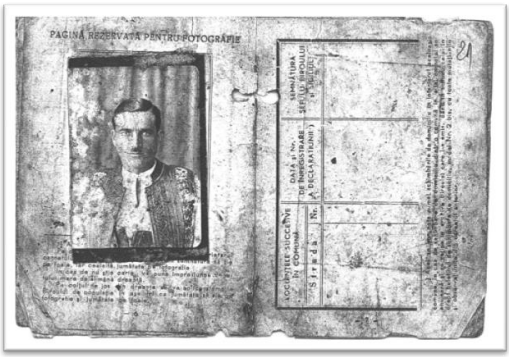

Buletinul de identitate al lui Gheorghe Vlad xeroxat după cel original din Fişa personală aflată la C.N.S.A.S.

Procurorul militar căpitan Mureşan Gavrilă din cadrul Procuraturii Militare Oradea notează în rechizitoriul pe care i l-a întocmit lui Gheorghe Vlad în 7 septembrie 1955: *„În luna iunie a anului 1950 numitul Vlad Gheorghe a instigat cetăţenii*

[18] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.89, Raport sinteză al Securităţii Cluj.

din comuna Sălişte să nu fie de acord cu înfiinţarea Gospodăriei Agricole de Partid şi a ameninţat organele de partid care s-au ocupat cu munca de lămurire a oamenilor." Comor Vasile din Cuhea, membru al Partidului Muncitoresc Român,în anul 1950 se afla în Sălişte pentru a impulsiona înfiinţarea colectivului. Întâmpină greutăţi mari cu chiaburii de aici, în special cu Vlad Gheorghe care a făcut mare agitaţie în ziua de 2 iulie a anului 1950 în comună îndemnându-i pe oameni să nu fie de acord cu schimbul de terenuri pentru înfiinţarea colectivului: „Gheorghe Vlad le spunea la toţi că lui nimeni nu îi poate porunci pe munca lui,că nu predă comuniştilor nici grădina şi nici pământul pe care l-a câştigat prin munca lui, mai bine îşi ia lumea în cap şi fuge în munţi"[19], lucru pe care l-a făcut în anul 1951 când înarmat cu o armă s-a retras pe valea Fiadului în apropierea dealului Comarnice făcându-şi un buncăr lângă casa unui locuitor de aici, Zăgreanu Vasile[20]. Pe dealul Comarnice aflat în apropierea hotarului săliştenilor l-a întâlnit pe Todică Ioan ce locuia pe valea Fiadului şi avea casă aici şi care ne vorbeşte despre această întâlnire: „În anii 1951 şi 1952 am dat pământ în parte,fânaţ,să fie lucrat de Vlad Gheorghe zis Împăratu' din Sălişte. În luna august a anului 1951 m-am întâlnit cu Vlad Gheorghe la fânaţ la locul numit Comarnice. Mi-a zis că i se cere să predea la colectiv grădina şi pământul pe care îl are. Mi-a spus că nu va preda nimic, că nu va iscăli niciodată pentru predare iar în cazul în care va fi constrâns va fugi şi va trăi pe unde va putea. În luna aprilie a anului 1953 plecam la plug tot în Comarnice. La o distanţă de patru sute de metri m-am întâlnit din nou cu Vlad Gheorghe.

---

19 Ibidem, p.44, Declaraţia lui Comor Vasile.
20 Ibidem, vol.4, p.90, Raport sinteză Securitatea Năsăud.

Mi-a spus că este fugit de acasă şi că trăieşte în pădure. M-a întrebat dacă nu am aflat ceva nou dacă nu se schimbă vremurile astea să poată scăpa şi el de pe păduri. I-am răspuns că nu ştiu nimic."[21]

Gheorghe Paşca se întovărăşeşte cu Gheorghe Vlad în anul 1952. Până atunci au activat separat unul de altul. Paşca îşi construise un buncăr în Dealul Ştefăniţei iar Gheorghe Vlad pe valea Fiadului. În luna aprilie a anului 1952 Gheorghe Paşca ia legătura cu celălalt fugar din Sălişte, Vlad Gheorghe, prin fiul acestuia, Vasile Vlad. Împreună au construit două buncăre pe dealul Comarnice. Ioana Vlad îi însoţea, fiind însărcinată. Au locuit împreună în aceste buncăre până în ziua de 4 iunie a anului 1953 când o acţiune de scotocire a Securităţii Baia Mare a dus la descoperirea celor două buncăre şi lupta din acea zi. Patru cadre ale Securităţii au căzut în luptă pentru eliminarea bandiţilor care au reuşit să scape din încercuire. Nu a scăpat şi Ioana Vlad care s-a predat pentru a salva viaţa fiicei sale Ioana de 11 luni pe care o ţinea în braţe.

Un raport al Securităţii Cluj întocmit de locotenentul Moraru Ioan în ziua de 5 iunie 1953 după lupta de pe Comarnice arată cum erau construite cele două buncăre de aici: *„Bandiţii au fost ascunşi în două buncăre săpate în pământ camuflate cu copaci răsturnaţi. Buncărele aveau o distanţă între ele de zece metri. Unul era cu o încăpere mai mare. În el au locuit banditul Paşca Gheorghe, concubina sa Ioana Vlad şi un copil de 11 luni. În al doilea buncăr a locuit banditul Gheorghe Vlad. În buncăre am găsit lapte proaspăt, caş, carne de oaie, făină de mălai ceea ce arată faptul că bandiţii erau*

---

[21] Ibidem, vol 3, p.397-398, Proces verbal de interogatoriu Todică Ioan... Năsăud... 22 octombrie 1954.

alimentaţi de diferite elemente de sprijin din sate şi de la stânile din apropiere."[22]

Mărturiile orale şi cele din dosarul de grup cu numărul 24 al lui Gheorghe Paşca şi Gheorghe Vlad aflat în arhiva C.N.S.A.S. arată două personalităţi şi caractere diferite pentru cei doi tovarăşi de pribegie. Dacă Gheorghe Paşca este un om cumpătat care nu este predispus să folosească violenţa fizică decât în situaţii extreme de legitimă apărare în schimb Gheorghe Vlad nu se dă înapoi de a aplica corecţii fizice celor care nu îi împlineau voia. De asemenea obişnuia să facă confiscări din obiectele personale ale celor pe care îi întâlnea, uneori fără voia proprietarilor. Astfel Împăratu' din Sălişte rămâne în memoria colectivă a martorilor care l-au întâlnit în această perioadă ca „un om negru ce băga frica în noi" după cum mărturiseşte Timoce Maria din Romuli care copilă fiind l-a întâlnit în anul 1955 ducând vacile în munte la Ţibleş[23]. Prezenţa lui inspira frică în cei pe care îi întâlnea, iar această frică era agravată şi de ţinuta sa fizică masivă şi de cele două benzi de cartuşe de mitralieră pe care le purta în jurul gâtului pe piept. În acest sens procurorul militar căpitan Mureşan Gavrilă de la Procuratură Militară Oradea notează în rechizitoriul pe care i l-a întocmit lui Gheorghe Vlad în ziua de 7 septembrie 1955: *„Banditul Vlad Gheorghe intimidează populaţia cu arma lui şi prin felul în care este îmbrăcat. Terorizează populaţia, jefuieşte oamenii de haine şi de lucrurile de valoare."* [24] Locotenentul Opriş Ioan care conducea

---

[22] Ibidem, p.394-395.
[23] Interviu Timoce Maria.
[24] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol 1, p.30, Rechizitoriu Procuratura Militară Oradea.

Securitatea din cadrul raionului Năsăud notează într-un raport din decembrie 1954: *„În ziua de 28 octombrie 1954 învăţătorul din Bichigiu se întorcea de la şcoala din Fiad. Pe drum s-a întâlnit cu banditul Vlad Gheorghe care i-a luat ceasul de pe mână. A doua zi în 29 octombrie a luat toţi banii pe care îi aveau la ei trei inspectori veniţi de la Cluj în control la exploatarea forestieră din Telciu. Banditul i-a somat că dacă nu îi dau banii îi împuşcă. De spaimă au scos tot ce aveau la ei."* În situaţiile în care erau împreună Gheorghe Paşca îl domolea pe tovarăşul său de la astfel de porniri cu cuvintele: *„Gata George!... Până aici!... Ajunge!"*

Gheorghe Paşca nu obişnuia să folosească astfel de metode pentru a dobândi bunuri. Din multe mărturii reiese faptul că făcea schimb pentru mâncare şi haine cu locuitorii satelor de la poalele muntelui Ţibleş dăruindu-le în schimb obiecte de lemn (berbinţi şi găleţi de lemn) pe care el le confecţiona iarna în buncărele în care se ascundea sau dăruia pieile animalelor sălbatice vânate prin pădure. În acest sens Todică Ioan ce locuia pe valea Fiadului şi avea casă pe dealul Comarnice în apropierea hotarului sălişteni dă mărturie şi spune: *„În luna aprilie a anului 1953 am fost la părinţii mei Gheorghe şi Nastasia la casa noastră de pe Comarnice. Am găsit în casă un butoi şi o găleată nouă de lemn pentru mulsul oilor. L-am întrebat pe tata: Cine le-a făcut astea? Mi-a răspuns că Paşca Gheorghe care este fugit şi se ascunde aici într-un buncăr pe Comarnice la opt sute de metri de casa noastră. I-a plătit vasele dându-i în schimb făină şi lapte."*[25]

Despre corecţiile fizice pe care Gheorghe Vlad le aplica

[25] Ibidem, vol.3, p.398, Declaraţia lui Todică Ioan.

duşmanilor săi ne vorbeşte şi o notă a Securităţii din Baia Mare: *„În ziua de 4 aprilie 1955 în Sălişte, în punctul din Bisca, la o distanţă de două sute de metri de lăptăria colectivului Gheorghe Vlad s-a întâlnit cu Iuga Ioan colectivistu' ce cobora cu carul cu fân de la deal. Împăratu' l-a oprit, l-a culcat pe pământ şi l-a bătut cu un băţ timp de zece minute. Era supărat pe el că l-a lovit pe fiul său, Vasile Vlad. După ce l-a bătucit bine a tras un foc de armă pe lângă el şi a dispărut în pădure."*[26]

Despre frica întâlnirii cu Gheorghe Vlad ne vorbeşte Barta Pavel într-o declaraţie pe care o dă în faţa miliţienilor din postul de la Romului în ziua de 14 aprilie 1955: *„Vlad Împăratu' a venit în casa mea şi m-a legitimat cerându-mi să îi arăt buletinul de identitate. Am căutat în cureaua de piele de la brâu unde îmi ţineam actele şi fără să îmi dau seama în loc să scot buletinul am scos carnetul roşu de partid şi i l-am arătat. Când l-a văzut banditul Vlad s-a înnegrit dintr-o dată la faţă şi a început să strige ca ieşit din minţi: Şi tu eşti comunist rablăule? Lasă că scap eu partidul de unul chiar astăzi. Şi-a luat arma de pe umăr vrând să mă împuşte. Mi-am văzut moartea cu ochii. Am căzut jos pe podea şi am leşinat. După vreo douăzeci de minute am deschis din nou ochii. Banditul mă stropea cu apă dintr-o găleată să îmi revin în simţiri. Am mulţumit în gând lui Dumnezeu că trăiesc, că nu i-a luat minţile să mă împuşte. La plecare mi-a zis: „Dacă mai văd carnetul ăla roşu în casa ta ţi-l dau să-l mănânci!" A ieşit pe uşă nu înainte de a–mi spune că dacă o să îl urmăresc îi împuşcă pe toţi."*[27]

După ce timp de trei ani de zile au haiducit împreună în luna iunie a anului 1955 Gheorghe Vlad se desparte de

---

[26] Ibidem, vol.4, p.352.

[27] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol 3, p.168, Declaraţie Barta Vasile.

Gheorghe Paşca. Pleacă pe valea Anieşului în hotarul comunei Maieru unde în ziua de 11 iunie participă la o petrecere la o stână cu prilejul împreunatului oilor.[28] Gheorghe Paşca rămăsese în zona Bichigiului. La această petrecere Gheorghe Vlad nu s-a putut dezlipi de obiceiul său şi i-a silit pe ciobanii de la stână să îi dea optzeci de lei din simbria lor. Aceştia supăraţi i-au cerut lui Catarig Ioan, un locuitor din Năsăud care era şef la acea stână, să anunţe organele de Securitate din Năsăud. În câteva zile pe valea Anieşului au fost instalate două posturi de pândă şi două echipe de scotocire a văii formate din şaizeci de soldaţi din trupele Securităţii de la Regimentul 7 de la Floreşti conduşi de patru subofiţeri de la Năsăud. Echipele de căutare era însoţite de câte doi câini special antrenaţi pentru a lua urma fugarului. Locotenentul Opriş Ioan, şeful Securităţii din Năsăud raportează în ziua de 18 iulie 1955 şefului Securităţii Cluj,colonelului Mihail Nedelcu: *„În seara zilei de 14 iulie 1955 au fost introduse în teren două echipe de scotocire în hotarul comunei Maieru unde ne-a fost semnalat fugarul Vlad Gheorghe. Banditul a fost observat de echipa condusă de locotenentul Sicoe Gheorghe şi locotenentul Chira Gheorghe care au luat contact cu el şi au reuşit să îl distrugă prin împuşcare mortală. S-au găsit asupra lui: o puşcă Z. B., 30 de cartuşe,un pumnal de vânătoare, un binoclu, 11 capse dinamită şi trei bucăţi de trotil. Trupul banditului a fost urcat în maşină şi dus până în curtea Securităţii din Năsăud unde stă întins pe o foaie de cort în aşteptarea medicului legist."*

[28] Ibidem, vol.4, p.85.

IV. Lupta de pe Comarnice din 4 iunie 1953

În ziua de 13 martie 1953 Securitatea Baia Mare prin locotenentul Şulea Constantin cerea şefului Securităţii Cluj, colonelului Mihail Nedelcu, ca banditul Gheorghe Paşca să fie încadrat în acţiunea informativă. De asemenea se comunică Securităţii Cluj informaţii privind locul unde se ascunde Gheorghe Paşca împreună cu Ioana Vlad şi Gheorghe Vlad al Împăratului pe dealul Comarnice. [29] Adăpostul fusese deconspirat cu o săptămână înainte de lupta de pe Comarnice de cumnatul şi finul lui Gheorghe Paşca din Romuli, Grătiniuc Ioan. Acesta a aflat de poziţia celor două buncăre de pe Comarnice în care locuiau Gheorghe Paşca, Ioana şi Gheorghe Vlad şi a informat organele Securităţii din Săliştea de Sus, care la rândul lor au raportat conducerii Securităţii din Baia Mare. Ioan Grătiniuc, originar din Săliştea de Sus era căsătorit cu Ioana Vlad, soră cu prima soţie a lui Gheorghe Paşca, Anisia. Paşca îl cununase şi de multe ori trăgea la casa lui din Romuli, după cum ne-a mărturisit soţia lui, Ioana Grătiniuc, în interviul pe care i l-am luat în vara acestui an.[30] Însă

[29] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol 4, p.127, Adresă către Securitatea Cluj.
[30] Interviu cu Ioana Grătiniuc.

cumnatul şi finul lui Gheorghe Paşca juca un rol dublu: îl ajuta şi pe Paşca dar în acelaşi timp informa Securitatea asupra prezenţei şi activităţii lui Paşca în zonă. În ziua de 31 decembrie 1950 Grătiniuc Ioan semnase un angajament ca informator la postul de Miliţie din Romuli că va culege informaţii despre „banda condusă de Gheorghe Paşca”[31].

În dimineaţa zilei de 4 iunie s-au mobilizat importante trupe pentru a încercui cele două buncăre de pe Comarnice. Schimbul de focuri a durat aproape 5 ore. Iată cum s-au desfăşurat ostilităţile în acea zi, conform unei note informative semnate de căpitanul de Securitate Ioan Georgescu:

„Raportăm, în dimineaţa zilei de 4 iunie 1953 un pluton de 30 oameni format din organe de Miliţie şi Securitate Baia Mare şi cu cele ale Raionului Năsăud au întreprins o acţiune pentru depistarea bandiţilor Paşca Gheorghe şi Vlad Gheorghe, fugari din 1949.

Fugarii au fost încercuiţi pe la orele 4 dimineaţa, ei găsindu-se ascunşi în două bordeie săpate în pământ, situate între hotarele comunelor Romuli, raionul Năsăud-Cluj şi Săliştea, raionul Vişeu, pe dealul Comarnice, cota 1073.

Bandiţii au fost somaţi să se predea însă aceştia au deschis foc de armă, aruncând mai multe grenade. Organele noastre au răspuns cu focuri de pistoale automate şi puşti, însă fără eficacitate deoarece bandiţii erau bine camuflaţi în bordeie, având şi poziţie de tragere mai favorabilă. Schimbul de focuri a durat de la orele 4 dimineaţa până la orele 9 dimineaţa.

De la primele focuri de armă a căzut mortal

---

[31] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.6, p.1.

sub-locotenentul Captan Vasile de la raionul de Miliţie Vişeu, locţiitor operativ, după scurt timp a căzut mortal caporal de Miliţie Botora Ioan, şeful Postului Rebra Raion Năsăud. În urma lor au mai fost omorâţi locotenentul Sipoş Iosif, şeful raionului de Securitate Vişeu şi caporalul în termen Rusu Nicolae, de la detaşamentul de pază Baia Mare. De asemenea a fost rănit grav caporalul de Miliţie Bloroteanu Ioan de la Raionul de Miliţie Vişeu şi tovarăşul Butnaru Gheorghe de la raionul Năsăud, rănit la mâna dreaptă.

În momentul de faţă nu suntem în posesia tuturor datelor şi împrejurărilor care au determinat această situaţie însă din cele relatate de unii tovarăşi care au participat la acţiune rezultă că bandiţii au reuşit prin aruncarea de grenade să facă o breşă în sistemul de încercuire şi profitând de consternarea care s-a produs în urma morţii comandantului echipei locotenentul Şipoş Iosif şi a celorlalţi, au izbutit să dispară. S-a organizat urmărirea bandiţilor însă fără rezultat. Răniţii au fost puşi sub îngrijire iar morţii transportaţi la Sighet. Trupele de Securitate ne-au sosit în ajutor. Încă din această seară se va trece la scotocirea terenului unde avem indicii că s-ar fi refugiat bandiţii şi instalarea unor posturi capcană la stânele de oi din raza de activitate a bandiţilor de la care au primit sprijin mai înainte. Concomitent cu aceasta se va trece la reţinerea rudelor apropiate şi a elementelor de sprijin identificate pentru a tăia posibilitatea de ajutorare a acestora."[32]

Sublocotenentul Ravoiu Gheorghe, implicat direct în luptă mărturiseşte: *„La un moment dat m-am pomenit că în faţa mea la cinci metri iese fum din pământ. Deasupra buncărului se afla*

[32] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol4., p.433.

tovarăşul sublocotenent Filip care a început să tragă în buncăr şi să strige banditului să iasă afară. Paşca atunci a tras două focuri de armă şi au căzut doi dintre colegii noştri, un sublocotenent de Miliţie de la Baia Mare şi un caporal de la Năsăud. Ajungând comandantul echipei, locotenentul Iosif Şipoş la o distanţă de zece metri de buncăr s-a adăpostit împreună cu un soldat după un copac moment în care Paşca i-a împuşcat pe amândoi mortal. După ce am văzut că a căzut şi comandantul nostru am sărit după un copac la rădăcina lui la o distanţă de cinci metri de buncăr. Nu puteam să fac nimic. Am stat adăpostit acolo, lângă caporalul Mohora care era mort, până la ora 10. În tot acest timp un tovarăş de la Baia Mare vorbea mereu cu Paşca spunându-i să se predea că nu va fi omorât iar el îi răspundea că nu va cădea viu niciodată. Sublocotenentul striga mereu să înainteze şi să tragă cu mitraliera în buncăr şi să arunce cu grenade, pe care însă nu le aveau la ei. Paşca văzând că nu se trage cu mitraliera şi nici nu se aruncă cu grenade pe la orele 9.30 a aruncat el grenade în vale iar ai noştri ferindu-se de schije a fugit din buncăr cu celălalt bandit zis Împăratu'. Atunci ai noştri au început să tragă după ei însă nu i-au lovit pe nici unul pierzându-i din vedere. După ce Paşca a fugit din buncăr a ieşit afară concubina lui cu copilul ei în braţe spunându-ne să nu o împuşcăm pentru că nu mai e nimeni acolo, decât ea şi copilul. Am controlat buncărul şi nu am găsit decât alimente şi obiecte din lemn, lucruri pentru casă."[33]

Todică Ioan de pe valea Fiadului a trăit şi el acest eveniment. Avea pe atunci 17 ani. În interviul pe care i l-am

[33]Ibidem, p.275-276.

luat în această vară mărturisește: *„Noi avem casă și loc acolo, pe Comarnice, în apropierea buncărului lui Pașca. Iarna stăteam acolo cu tata cu oile. Pașca venea des pe la noi. Tata îl ajuta și-i da brânză, lapte, cartofi iar el îi făcea berbințe și găleți de lemn pentru mulsul oilor. În dimineața zilei de 4 iunie 1953 m-am dus împreună cu tata de pe valea Fiadului spre Comarnice. La lunca Moșii în gura Izvorului Roșu ne-au ajuns din urmă trei militari și ne-au întrebat unde este izvorul Comarnicelor. Tata i-a arătat că pe partea dreaptă cum ții drumul înainte. Ajunși la casa lui Bichigean George, bătrânul ne-a întrebat ce se întâmplă pentru că toată noaptea a urcat armata pe drum în sus. Nu și-a sfârșit bine vorba și a coborât un miliția într-o haină albastră plină de sânge sprijinit de alții doi. Era împușcat în mâna stângă iar sângele îi curgea pe drum. Ne-au întrebat dacă știm unde este un cal și o căruță să îl ducă pe rănit la un post de ajutor. Am ajuns cu greu la casă în Comarnice. Nu am ajuns bine și din grajd au ieșit trei soldați cu puștile în mâini. Ne-au băgat în casă. Și în podul casei era plin de armată care păzea să îl prindă pe Pașca. Am auzit a doua zi de lupta din vale de la buncăr că Pașca și Împăratu' au apucat să fugă dar Ioana și copilul s-au predat."*[34]

Înaintea atacului, noaptea, Gheorghe Pașca avusese un vis: *„Tata...* (ne spune Ioana, fiica lui Gheorghe Pașca)... *a visat în noaptea aceea pe Comarnice niște stupi de albine, că or vrut să se urce pe el. Dar pe el nu s-or urcat și s-or urcat pe mine și pe mama. S-a trezit și a zis: „Ăștia vin după noi și ne prind. Eu scap, dar voi nu scăpați."* Și a fost precum visase Pașca. El și Vlad al Împăratului s-au făcut nevăzuți, dar Ioana a rămas pentru a

[34] Interviu cu Todică Ioan.

nu-şi pune în pericol copiii. A ieşit din adăpost fluturând o năframă albă. Au îmbrăcat-o în haine militare şi au plimbat-o pe toate dealurile şi munţii din zonă, pentru a-l face pe Gheorghe să se predea. Apoi a fost dusă pentru câteva luni în penitenciarul din Satu Mare unde a adus pe lume un băieţel, pe George. Ioana, fetiţa de 11 luni, a rămas la orfelinat până la eliberarea mamei sale. Sora lui Paşca, Ioana, a făcut şi ea închisoare pentru că în absenţa mamei a încercat să o ducă pe copilă la preot pentru a o încreştina. A plătit scump fapta ei creştinească cu trei ani de temniţă grea la Oradea.

Întoarsă acasă în Sălişte Ioana Vlad a fost dusă cu domiciliul forţat de miliţienii de la post la nişte vecini, la Ionu' lui Darie, crezând că Paşca o va căuta acolo. După două săptămâni a fost primită acasă de părinţi iar în prima noapte Paşca a venit să îşi vadă copiii. Şi nu i-a mai părăsit până la moartea sa petrecută în iarna anului 1956 pe izvorul Bichigiului. Ioana, fiica lui Paşca, ne leagă de suflet dragostea tatălui său: *„Cât a trăit tata nu am dus lipsă de nimic. Când putea venea noaptea să ne vadă. Se strecura printre soldaţii ce păzeau casa. Ne săruta pe frunte în timp ce lacrimile îi şiroiau pe obraz: „coconii mei dragi!" Nu ne-a uitat cât a trăit. Ne trimetea acasă berbinţe de lemn pline cu brânză ori cu carne de vânat pe oamenii care veneau după slatină la ocnă ori mergeau la târg în Dragomireşti. Lăsau berbinţele, pănura şi pieile de animale în curte noaptea. Mama nu îi vedea niciodată."* Securitatea Baia Mare prin informatorii ei din Sălişte Iuga Ioan a Zapului şi Lihet Grigore consemnează într-un raport din 14 aprilie 1954: *„Vlad Ioana stă la părinţii ei săraci. Paşca îi trimite bani, alimente, blănuri de animale sălbatice pentru a le face copiilor haine. Duminica merge şi plăteşte slujbe la preot în sat pentru bandit să scape cât mai repede şi să se întoarcă*

acasă."[35]

V. Acţiunile Securităţii din iulie 1953 până în iulie 1955

V.1. *Infiltrarea lui Pescăruş*

După atacul eşuat din 4 iunie 1953 de pe Comarnice soldat cu fuga lui Gheorghe Paşca şi Gheorghe Vlad Securitatea a luat unele măsuri care să îi ajute la prinderea fugarilor. Au fost arestaţi prima sa soţie Anisia şi fratele lui Gheorghe Paşca, Mihai. Cei doi îl aprovizionaseră pe fugar, aşa că Securitatea i-a arestat, bătut şi trimis în judecată Tribunalului Militar Oradea. În anchetă Anisia mărturiseşte: *„Recunosc că soţul meu trăieşte în relaţii bune cu pădurarul Toderici Ioan din Telciu. I-am trimis mâncare soţului meu care este fugar prin acest pădurar când venea în Sălişte. Soţul meu se întâlneşte cu acest om tot timpul."*[36]

Spre sfârşitul lunii iunie 1953 Securitatea Cluj prin colonelul Mihail Nedelcu a fixat organelor Securităţii din Năsăud pentru prinderea fugarilor Paşca şi Gheorghe Vlad un plan care conţinea următoarele măsuri:

---

[35] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4., p.356.
[36] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol .3, p.4, Declaraţia Anisiei Paşca.

1. verificarea telefonistelor din Telciu;

2. identificarea stânelor şi recrutarea de informatori dintre păstori;

3. ajutarea sectoristului din raionul Năsăud pentru a obţine informaţii;

4. întreţinerea legăturii permanente cu organele Securităţii din Baia Mare (să se facă schimb de informaţii din 15 în 15 zile);

5. infiltrarea unui informator în bandă care să se prezinte ca fugar[37].

În luna iulie 1953 e recrutat informatorul Telcean Gheorghe din Telciu cu numele conspirativ Pescăruş. Este pregătit de locotenentul Opriş Ioan care conducea Securitatea din Năsăud pentru a li se alătura lui Gheorghe Paşca şi lui Vlad Gheorghe pentru a-i ucide. Astfel că în ziua de 17 octombrie a anului 1953 Telcean ia legătura cu Paşca. Securitatea îl înarmase cu o puşcă Z.B. şi 15 cartuşe pentru a-i lichida pe bandiţi. Telcean se prezintă înaintea lui Paşca cu lecţia învăţată la Securitate susţinând că este fugar: *„M-a întrebat Paşca de ce sunt fugău... I-am răspuns că am avut o judecată cu o pagubă cu lemne pe care le-am tăiat fără acte. M-au obligat să dau statului 16.000 de lei înapoi. Nu am avut de unde să le dau banii şi au trimis miliţienii să mă ducă la închisoare. Am tras după ei şi am fugit pe păduri. Am auzit că şi dumneata eşti fugit de mai multă vreme din cauza dracilor de comunişti şi am venit să mă alătur. Atunci Paşca s-a bucurat de cuvintele mele dar mi-a zis că nu crede până nu depun jurământ înaintea lui. M-a pus în genunchi, a scos o carte de rugăciuni şi m-a jurat din*

[37] Ibidem, vol.2, p.25, Plan de Măsuri.

carte cum joară popa în biserică pe făptaşi. Împăratu' era lângă el. Mi-a luat puşca şi închizătorul de la armă. Două săptămâni m-au ţinut sub supraveghere. Noaptea făceau pază cu schimbul pentru că nu aveau încredere în mine. Ziua mergeam înaintea lor pentru a mă putea ţine sub observaţie."[38]

După două săptămâni de supraveghere Telcean îl roagă pe Paşca să îi îngăduie să revină acasă în Telciu pentru a-şi vedea fiul întors din armată într-o permisie. Paşca l-a lăsat nu înainte de a-i trasa ca sarcină să adune informaţii despre postul de pândă al Securităţii de la Sănişte din Telciu, să afle ce arme au militarii din post. Întors acasă este reperat de organele Securităţii din Năsăud şi este întrebat de ce nu şi-a încheiat misiunea,aceea de a-i lichida pe bandiţi. Telcean dă vina pe arma pe care a primit-o de la ei, că ţeava armei este descalibrată şi cere înlocuirea ei. În 3 decembrie se întoarce înapoi cu arma reparată. Înainte de a ajunge la Paşca se întâlneşte în Piciorul Prisloapei cu un pădurar din Telciu, Burcuşel Gavrilă despre care nu ştia că este apropiat de Paşca (fuseseră tovarăşi de vânătoare cu ani buni în urmă) şi face greşeala de a-i cere să îl ajute să îi atragă pe bandiţi într-o capcană şi să îi ucidă. Pădurarul a refuzat propunerea spunându-i că are copii de crescut acasă. Se teme de Paşca despre care a auzit că este unul dintre cei mai buni ţintaşi.

A doua zi a reuşit să se întâlnească din nou cu Paşca şi Gheorghe Vlad la locul numit Măguri aflat în hotarul Bichigiului. Pescăruş mărturiseşte: „Am plecat apoi spre muntele Ţibleş. În drum Paşca m-a luat iar la întrebări dacă sunt fugău adevărat sau sunt miliţian. A tras pe lângă mine

---

[38] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.22, Notă informativă Telcean Gheorghe.

două cartuşe strigându-mi: *„Trădătorule!... Ţi-ai vândut sufletul la dracu'!... Pădurarul Burcuşel mi-a spus planul tău... Mi-e milă de copii tăi că altfel cu un glonţ te-aş trimite în cealaltă lume!" Mi-a luat arma şi binoclul, a făcut instrucţie cu mine o jumătate de ceas: Culcat!... Sculat!... Apoi m-a dezbrăcat de haine şi m-a trimis în vale în izmene şi maieu strigând în urma mea: Dacă te mai ţii după mine nu îţi mai vezi copii!"*[39]

Colonelul Nedelcu Mihail, şeful Securităţii Cluj constată neîndeplinirea misiunii lui Pescăruş de a-i lichida pe bandiţi: *„Telcean a divulgat misiunea încredinţată de organele noastre. Lipsit de curaj şi de spirit de orientare nu şi-a dus la bun sfârşit sarcina trasată."* Apoi îşi varsă supărarea pe locotenentul Opriş Ioan, şeful Securităţii din raionul Năsăud pe care îl mustră pentru eşuarea misiunii: *„Aţi tratat problema Paşca cu superficialitate. Am constatat lipsuri grave în munca informativă. Fără un studiu amănunţit aţi recrutat un informator care s-a deconspirat singur înaintea unor cetăţeni din Telciu. Nu aţi verificat materialul furnizat de acesta. Constat o lipsă de orientare şi de discernământ din partea dumneavoastră în munca informativă. În viitor aveţi obligaţia să verificaţi în teren informaţiile obţinute şi să cereţi aprobarea noastră pentru intreprinderea acţiunilor."*[40]

În ciuda misiunii eşuate Telcean Gheorghe a furnizat Securităţii raionului Năsăud informaţii despre 54 de persoane din satele de la poalele munţilor Ţibleş care îl susţineau pe Gheorghe Paşca cu mâncare şi informaţii despre poziţia trupelor Securităţii aflate în căutarea lui. În curând,odată cu anul 1954 vor începe alte misiuni de căutare şi aflare a

---

[39] Ibidem, p.20.
[40] Ibidem, p.281.

bandiţilor care sfidau o structură militară bine organizată cum era Securitatea în acele timpuri.

V.2. *Pândele din 1954*

Un sprijin în pribegia lor aşteptându-i pe americani să vină şi să aducă înapoi dreptatea confiscată de comunişti, Gherghe Paşca şi Gheorghe Vlad l-au găsit în anul 1954 în muncitorii de la exploatările forestiere de pe valea Sabiei în comuna Romuli, de pe valea Fiezelului şi valea Calului în comuna Telciu şi pe valea Rebrei în locul numit Guşatul Mic. Astfel în luna aprilie a anului 1954 Paşca şi Gheorghe Vlad îşi fac prezenţa în mijlocul muncitorilor de la parchetele silvice deschise pe valea Sabiei în comuna Romuli şi pe valea Fiezelului în comuna Telciu. Spune un raport al Securităţii raionului Năsăud din acest an: *„Aici bandiţii au făcut instigări în rândul muncitorilor. Au lansat zvonuri alarmiste despre începutul unui nou război pentru care în scurt timp vor începe concentrările de trupe. De asemenea îi îndeamnă pe oameni să fugă în păduri alături de ei."*[41]

Pentru a pune capăt acestor dezinformări Securitatea Cluj prin colonelul Mihail Nedelcu aprobă formarea a două echipe de pândă formate din subofiţeri şi soldaţi din trupele de Securitate (câte zece oameni pentru fiecare echipă) care au fost postate la sfârşitul lunii aprilie a anului 1954 în

[41] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol2, p.34.

apropierea exploatărilor silvice de la valea Sabiei şi valea Fiezelului. Au făcut pândă timp de zece zile. La postul de pândă de la valea Sabiei este raportată apariţia lui Gheorghe Paşca şi Vlad Gheorghe: *„Bandiţii şi-au făcut apariţia la un cetăţean ce păştea oile la o distanţă de şase metri de postul de pândă. Echipa din post s-a îndreptat spre ei dar datorită terenului accidentat deplasarea s-a făcut greoi iar bandiţii au dispărut în pădure neputând fi urmăriţi."* În paralel erau mobilizaţi şi înarmaţi cei nouă pădurari din canton care se alăturau echipelor de pândă pentru depistarea bandiţilor.

În luna mai a anului 1954 Paşca şi Vlad Gheorghe petrec trei zile la cabanele muncitorilor de la exploatarea forestieră de pe valea Rebrei în locul numit Guşatul Mic. Aici muncea la pădure tatăl lui Vlad Gheorghe, Dumitru. Tot aici se afla şi sora lui Maria şi cumnatul său Iugan Ioan. Despre întâlnirea cu ei ne vorbeşte brigadierul silvic Gheorghe Bumbu: *„Împreună cu colegul Timău am mers în şantierul silvic de pe valea Rebrei pentru a verifica lucrările de plantare. După ce am petrecut aici împreună cu muncitorii două ore am intrat în pauza de masă în clădirea brigăzii silvice. După scurt timp de la intrarea noastră uşa s-a deschis şi a intrat Paşca spunând: „Hristos a înviat!" Apoi a dat mâna cu toţi din încăpere. Când m-a văzut mi-a spus să mă dezbrac de haine şi m-a percheziţionat. Apoi şi-a cerut iertare: „Să nu fiţi supărat domnule şef pentru că v-am căutat de arme, dar noi am petrecut multe pentru dreptate, cel care caută să ne ia viaţa nu mai scapă de noi. De două ori am fost înconjurat de armată şi am scăpat. Apoi a început să spună din Scriptură că el va*

răpune pe oricine la fel cum Samson i-a răpus pe filisteni."[42]

Pentru a reuşi prinderea lor Securitatea raionului Năsăud în cursul anului 1954 a infiltrat în rândul muncitorilor şi a rudelor lui Gheorghe Vlad ce se aflau la muncă în aceste exploatări forestiere informatori deghizaţi în muncitori care figurau pe statele de plată ale I.F.E.T-ului din raionul Năsăud. O astfel de acţiune se desfăşoară în ziua de 5 noiembrie când două echipe formate din câte şase subofiţeri din trupele Securităţii deghizaţi în muncitori şi inspectori ai I.F.E.T-ului se prezentau pentru un control la parchetele silvice de la Telciu pe valea Fiezelului şi pe valea Calului. Erau conduse de şeful I.F.E.T-ului Năsăud Tulbure Gheorghe şi şeful I.F.E.T.-ului Telciu Lazea Ioan. Sub pufoicile de lucru ale controlorilor se ascundeau însă arme automate gata să fie folosite pentru uciderea bandiţilor. În timpul scotocirii parchetelor Paşca îi privea ascuns după un copac. Când un subofiţer din trupele Securităţii deghizat în muncitor s-a apropiat de el, Paşca, pe la spate, l-a bătut cu mâna pe umăr şi atingându-i epoletul de sub pufoaică l-a somat şi l-a dezarmat. Apoi i-a ordonat să fugă la vale. Ajuns la trupă gradatul le-a ordonat soldaţilor să tragă în direcţia în care era Paşca. Nu l-au nimerit nici de data asta. Dispăruse.[43]

---

[42] Ibidem, vol.3, p.292, Proces verbal de interogatoriu Bumbu Gheorghe, Securitatea raionului Năsăud.

[43] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.255, Declaraţia lui Bichigean Gheorghe de pe valea Fiadului căruia Paşca îi povestise întâmplarea.

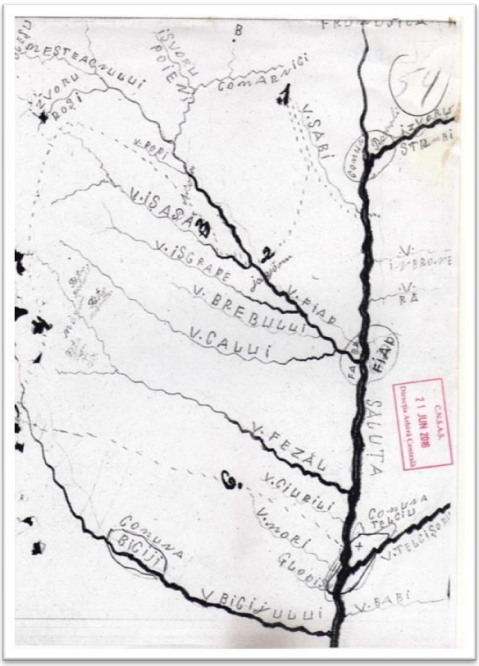

Hartă cu exploatările forestiere de pe valea Sălăuței în anul 1954
(originalul se păstrează în arhiva C.N.S.A.S. în dosarul cu numărul 596249)

V.3. *Rețeaua informatorilor din anul 1955*

Grupul Gheorghe Paşca a fost unul din cele şase obiective principale ale Biroului 361 („Bande") în anul 1955, centrala MAI implicându-se direct în sprijinirea Regionalei MAI Cluj. În zonă s-au derulat şase deplasări ale delegaţilor de la centru, totalizând 53 de zile, cele mai multe (37) chiar de către conducerea serviciului. Pentru distrugerea grupului Paşca s-au făcut analize ale activităţii „organelor locale", s-au luat măsuri informative şi operative.[44] La începutul anului 1955 sub coordonarea acestui serviciu au fost recrutaţi informatori din rândul ţăranilor, funcţionarilor şi al preoţilor. După localitatea din care sunt originari şi numele lor conspirativ aceştia sunt următorii:

1. Cucura Macedon… Beclean... nume conspirativ „Piatra Constantin".

2. Ilieşi Ioan… Fiezel ... nume conspirativ „Gavrilă".

3. Bojor Rem… Găureni... nume conspirativ „Dorel Ioan".

4. Filip Gavrilă… Bichigiu... nume conspirativ „Bradul".

5. Telceanu Gheorghe… Telciu… nume conspirativ „Pescăruş".

6. Pintea Ioan… Suplai… nume conspirativ „Fluieraş Gheorghe".

7. Pupeză Gavrilă… Telciu... nume conspirativ „Pădurarul".

8. Todică Ioan… Fiad… nume conspirativ „Porumb Ioan".

9. Filip Vasile… Bichigiu… nume conspirativ „Pupeză Vasile".

10. Jugan Ioan… Bichigiu… nume conspirativ „Ursu Ioan".

---

[44] „Bande, bandiţi şi eroi"… p. 238 (document de la ACNSAS, dos. nr. 36, f. 24-35).

11. Dolha Leon… Bichigiu… nume conspirativ „Ionel Aurel”.

12. Bondane Ioan… Bichigiu… nume conspirativ „Petre Nicolae”.

Majoritatea dintre ei erau ţărani care fuseseră şantajaţi de organele Securităţii pentru că au ascuns animalele şi nu le-au declarat la recensămintele făcute de Sfaturile Populare din comunele lor pentru a nu le creşte cotele impuse de statul comunist. De exemplu Bujor Rem din satul Găureni este şantajat în februarie 1955 de organele Securităţii să accepte calitatea de informator pentru că în anul trecut ascunsese la recensământ un porc şi doi viţei.[45]

Informatorii erau cunoscuţi ai lui Gheorghe Paşca care până în anul 1950 îl primiseră în casele lor şi îi oferiseră pat şi masă în perindările sale prin satele aşezate la poalele muntelui Ţibleş în zona Năsăudului. După recrutarea lor în casele lor Securitatea a instalat posturi de pândă formate din trei soldaţi şi un subofiţer cantonaţi fie în podul casei ,fie într-o cameră alăturată sau în şura din curtea casei.

Dintre ei se remarcă Pintea Ioan care era gestionar la magazinul din satul Suplai. L-a primit de multe ori pe Gheorghe Paşca în casa sa ajutându-l cu diferite produse din magazinul aflat în sat. Securitatea a aflat şi a reuşit racolarea lui ca informator în urma unor lipsuri pe care inspectorii de control le-au găsit în gestiunea magazinului. Pentru a i se ierta aceste păcate Ioan Pintea a acceptat în ianuarie 1955 calitatea ingrată de informator. Când Gheorghe Paşca a auzit de târgul pe care l-a încheiat cu Securitatea i-a transmis: *„Într-o bună zi*

[45] Ibidem, vol.4, p.253.

o să te împuşc şi o să te răstignesc pe uşa cooperativei!"[46]

Prezentăm în următoarele pagini locaţia în care informatorii amintiţi mai sus îşi desfăşurau munca de culegere de informaţii pentru Securitate şi persoanele care erau urmărite de către ei.

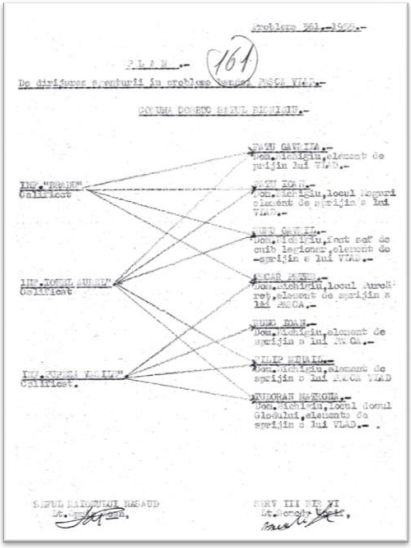

Informatorii din satul Bichigiu (document aflat în arhiva C.N.S.A.S.)

[46] Ibidem, vol.3, p.42, Notă informativă Fluieraş.

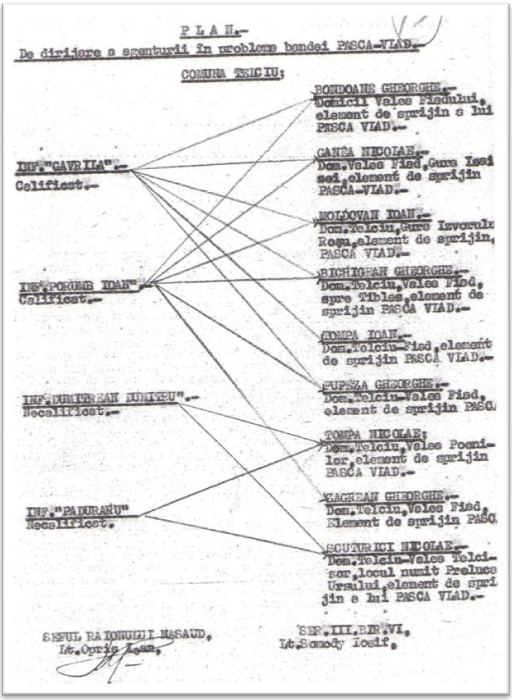

P L A N.-

De dirijare a sarcinilor în problema bandei PASCA-VLAD.-

COMUNA TELCIU:

INF."GAVRILA".-
Calificat.-

INF."PORUMB IOAN".-
Calificat.-

INF."DURIREAN DUMITRU".-
Necalificat.-

INF."PADURARU"
Necalificat.

BONDOANE GHEORGHE.-
Comisul Velea Plaiului, element de sprijin a lui PASCA VLAD.-

GANTA NICOLAE.-
Dom.Velea Plaiului,Gura Izei sei,element de sprijin PASCA-VLAD.-

MOLDOVAN IOAN.-
Dom.Telciu,Gura Izvorului Rece,element de sprijin, PASCA VLAD.-

BICHICEAN GHEORGHE.-
Dom.Telciu,Velea Plaiului, spre Tiblea,element de sprijin PASCA VLAD.-

TOMPA IOAN.-
Dom.Telciu-Plaiului,element de sprijin PASCA VLAD.-

PUPEZA GHEORGHE.-
Dom.Telciu-Velea Plaiului, element de sprijin PASCA

TOMPA NICOLAE;
Dom.Telciu,Velea Pocnilor,element de sprijin PASCA VLAD.-

NAGREAN GHEORGHE.-
Dom.Telciu,Velea Plaiului, Element de sprijin PASCA

SCUTARICI NICOLAE.-
Dom.Telciu-Velea Telcisor,locul numit Preluca Ursului,element de sprijin a lui PASCA VLAD.-

SEFUL RAIONULUI NASAUD,
Lt.Oprea Ioan,

SEF.III.BIR.VI,
Lt.Somody Iosif,

Informatorii din comuna Telciu (document aflat în arhiva C.N.S.A.S.)

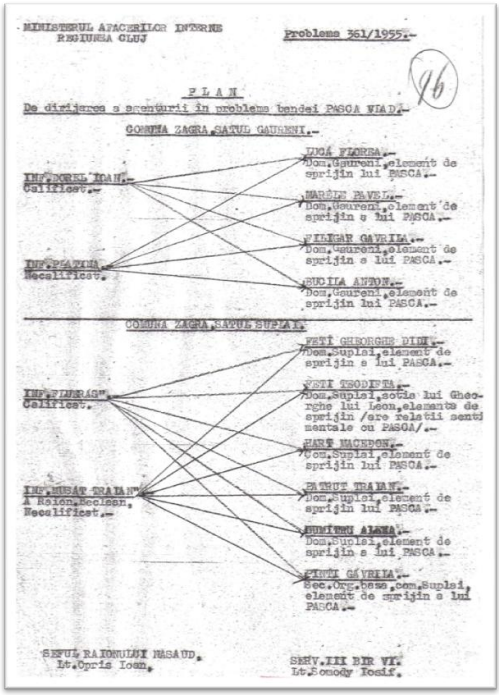

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
REGIUNEA CLUJ

Problema 361/1955.-

76

P L A N

De dirijarea a urmăririi în problema bandei PASCA VIADA.-

COMUNA ZAGRA, SATUL GAURENI.-

IMP. MOREL IOAN.-
Calificat.-

IMP. PĂTRAȘ.-
Necalificat.-

LUGA FLOREA.-
Dom. Gaureni, element de sprijin lui PASCA.-

MARȚIE PAVEL.-
Dom. Gaureni, element de sprijin a lui PASCA.-

FILIMON GAVRILA.-
Dom. Gaureni, element de sprijin a lui PASCA.-

BUCILA AUREL.-
Dom. Gaureni, element de sprijin lui PASCA.-

COMUNA ZAGRA, SATUL SUPLAI.

IMP. FLUERAȘ.-
Calificat.-

IMP. MUNTEAN TRAIAN.-
A Raion. Reclasat.
Necalificat.-

PETI GHEORGHE DUMITRU.-
Dom. Suplai, element de sprijin a lui PASCA.-

PETI TEODISTA.-
Dom. Suplai, soția lui Gheorghe lui Leon, elements de sprijin /are relații sentimentale cu PASCA/.-

PARE MACEDON.-
Com. Suplai, element de sprijin lui PASCA.-

PĂTRUT TRAIAN.-
Dom. Suplai, element de sprijin lui PASCA.-

DUMITRU ALEXA.-
Dom. Suplai, element de sprijin a lui PASCA.-

PETI GAVRILA.-
Sec. Org. bese, com. Suplai, element de sprijin a lui PASCA.-

ȘEFUL RAIONULUI NĂSĂUD.
Lt. Cpris Ioan.

ȘEFUL III BIR VI.
Lt. Somody Iosif.

Informatorii din comuna Zagra (document aflat în arhiva C.N.S.A.S.)

Un caz aparte este cel al preotului Ioan Bondane din Bichigiu. În primăvara anului 1954 semnează un angajament cu Securitatea ca informator cu numele conspirativ „Petre Nicolae".Din cunoştinţele domnului Ioan Gaftone, colonel în rezervă care locuieşte în Bistriţa, originar din Telciu, ne-a mărturisit în vara acestui an când am făcut documentarea orală a cărţii că preotul Ioan Bondane ar fi avut un frate care era inginer în anii 1950 la combinatul siderurgic din Călăraşi.[47] Pentru ca fratele său să nu-şi piardă serviciul preotul ar fi acceptat colaborarea cu Securitatea pentru a

[47] Interviu col. Ioan Gaftone.

aduna informaţii care să ajute la capturarea lui Paşca. Un semn că a acceptat această colaborare e mutarea lui din parohia Bichigiu în parohia Telciu în anul 1954 când Securitatea şi-a intensificat eforturile de a lichida banda Paşca. După semnarea angajamentului cu Securitatea preotul Bondane dă multe note informative organelor Securităţii din Năsăud. Întâlnirile aveau loc fie în cimitir, fie în căminul cultural din Telciu sau noaptea pe şoseaua ce leagă comuna Telciu de oraşul Năsăud. De asemenea preotul organizează la cererea organelor Securităţii curse pentru prinderea lui Gheorghe Paşca. O astfel de întâmplare are loc în ziua de 7 noiembrie 1955 când pentru a afla momentul în care Gheorghe Paşca îl vizitează pe morarul Tompa Ioan de pe valea Fiadului preotul Bondane se oferă să îi ducă morarului un sac cu porumb pe care morarul Tompa să îl macine în moara sa şi să i-l dea lui Paşca. Securitatea era în alertă şi instalase un post de pândă cu soldaţi în apropierea casei lui Tompa aşteptând venirea lui Paşca pentru a ridica alimentele[48]. Paşca bănuia că preotul încheiase de o bună vreme pactul cu gardianul comunismului, cu Securitatea şi a declinat toate ofertele venite din sufletul milostiv al slujitorului bisericii evitând cursele întinse. Se pare că o pronie îl apăra şi îl ţinea în viaţă datorită rugăciunilor şi citirilor din Biblie pe care o purta într-o traistă de piele la gât alături de încărcătoarele cu cartuşe.[49]

La o notă informativă dată Securităţii raionului Năsăud de preotul Ioan Bondane în ziua 26 decembrie 1955 locotenentul Opriş Ioan îi trasează următoarea sarcină informatorului: *„La*

---

[48] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.264, Notă informativă Nicolae Petre.

[49] Ibidem, vol.3, p.238, Notă informativă Nicolae Petre.

sărbătorile de iarnă de sfântul Ioan, când umbli pe valea Fiadului cu crucea să intri în discuţii cu oamenii şi să întrebi despre Paşca. În cazul în care vei afla ceva să ne anunţi imediat."[50]

Şi Securitatea din raionul Beclean pentru a uşura prinderea lui Paşca a susţinut activitatea de culegere de informaţii prin doi informatori: Cucura Macedon, originar din Târlişua şi Muşat Traian. Cei doi informatori au reuşit să afle locaţia buncărului lui Gheorghe Paşca situat în hotarul satului Suplai în pădurea Frăsinişului. Acest buncăr a fost folosit de Gheorghe Paşca şi de Gheorghe Vlad după ce au părăsit buncărul de pe Comarnice în urma luptei din 4 iunie 1953 mutându-se aici. Au locuit în acest buncăr din hotarul satului Suplai în pădurea Frăsinişului până în luna ianuarie a anului 1955 când Coşbuc Aurel, un tânăr originar din Bichigiu în ziua de 26 ianuarie mergând la socrul său Fetti Pompei din Suplai, care avea casă în dealul Frăsinişului, a intrat prin pădure şi a luat-o pe o cărare ce ducea la un izvor. Lângă izvor, ridică două dranițe de pe pământ şi vede o scară ce coboară într-un bordei închis cu o uşă în pământ.[51] În partea stângă la intrare vede un geam. Din bordei ieşea printr-o scorbură de copac un burlan de sobă care era camuflat cu pământ şi pietre. Aurel se teme să intre în bordei şi îl anunţă pe socrul său Pompei Fetti care aduce în Suplai vestea descoperirii locaşului lui Paşca în magazinul din sat într-o zi în care în magazin se aflau şi cei doi informatori care anunţă organele Securităţii din Năsăud. A doua zi doi subofiţeri şi 30 de soldaţi au descins la buncăr dar l-au găsit părăsit. Au instalat în apropierea lui un post de

---

[50] Ibidem, p.357

[51] Ibidem, vol.4, p.38-39, Raport ale Securităţii Năsăud către Securitatea Cluj.

pândă în speranţa că Gheorghe Paşca şi tovarăşul său Vlad Gheorghe vor reveni la adăpostul din pădurea Frăsinişului. Un proces verbal încheiat de locotenentul Opriş Ioan, şeful Securităţii din raionul Năsăud, în ziua de 3 martie 1955 consemnează: *„Banditii au fost informaţi că organele noastre au descoperit bordeiul şi l-au părăsit mutându-se în hotarul Bichigiului unde avem informaţii că sunt susţinuţi de Rusu Mihăilă."*[52]

Cei doi informatori din cadrul Securităţii raionului Beclean au mai fost dirijaţi şi în satul Găureni pe lângă locuitorii de aici sub acoperirea că au de vânzare alcool produs în mod clandestin iar cu această ocazie îi trăgeau pe oameni de limbă pentru a afla informaţii despre trecerile lui Paşca prin sat.[53] Într-un sfârşit, şeful Securităţii raionului Beclean, locotenentul Octavian Vociu, propunea colonelului Nedelcu Mihail, şeful securităţii Cluj: *„Să se instaleze un post de radio cu galene sau cu o singură lampă în pădurea Bichigiului într-o ascunzătoare la care să vină Paşca să asculte posturile străine. Lângă ascunzătoarea în care este plasat aparatul radio să se instaleze un post de pândă fix care să urmărească mişcările banditului. În cazul în care nici aşa nu va fi prins atunci să fie vopsit un avion de vânătoare în alb cu iniţialele americane care să aterizeze în muntele Ţibleş. Din el să coboare cadre ale Securităţii îmbrăcate în haine civile şi să vorbească în limba engleză şi română. Să întrebe păstorii din munte unde se ascund fugarii. Să le spună că americanii au trimis un avion după ei să îi salveze şi să îi treacă graniţa."*[54]

În casele informatorilor Securitatea a instalat posturi de

---

52 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.53, Proces verbal lt. Opriş Ioan.
53 Ibidem, vol.2, p.226-228, Plan de măsuri Securitatea Cluj.
54 Ibidem, vol.3, p.54-55, Adresă către Securitatea Cluj.

pândă formate din trei soldaţi şi un subofiţer poziţionaţi fie în podul casei, fie într-o cameră alăturată sau în şura din curtea casei. Erau posturi de pândă capcană care supravegheau trecerile lui Paşca pe la cunoscuţii săi. Astfel, la începutul lunii aprilie a anului 1955 sunt amplasate echipe ale Securităţii în satul Suplai în casa gestionarului Ioan Pintea, în satul Găureni în casa lui Bujor Rem, pe dealul Comarnice aproape de hotarul săliştenilor în casa lui Todică Ioan, în satul Bichigiu în casa lui Dolha Leon, pe valea Fiezelului în casa lui Ilieşi Ioan şi în dealul Glodului în casa lui Filip Gavrilă pentru a supraveghea trecerea lui Paşca din Bichigiu înspre satele Găureni şi Suplai. În gura văii Bichigiului la răscrucea de drumuri între satele Găureni, Suplai, Bichigiu şi valea Fiezelului a fost de asemenea instalat un post de pândă în casa lui Tecar Petru. Odată cu introducerea echipelor în posturile de pândă Securitatea a numit şi trei lucrători operativi la posturile de Miliţie din comunele Zagra, Coşbuc şi Telciu care coordonau activitatea informativă. De asemenea patru subofiţeri din cadrul Securităţii Năsăud au fost deghizaţi în activişti ai Sfatului Popular îmbrăcaţi în haine civile. Ei verificau însămânţările făcute primăvara. Era înarmaţi cu un automat şi 60 de cartuşe pe care le purtau într-o servietă. Rolul lor era să detecteze prezenţa lui Paşca în satele Suplai, Găureni, Bichigiu şi Telciu.

În ziua de 23 aprilie este semnalată prezenţa lui Paşca în apropierea postului de pândă din satul Suplai. Locotenentul Opriş Ioan consemnează într-un raport adresat Securităţii Cluj: *„Banditul a luat legătura cu cei din casă sub nasul organelor noastre care nu l-au recunoscut lăsându-l să plece fără să ia nici o măsură."* Locotenentul Şomody Iosif care conducea postul de pândă mărturiseşte: *„Individul era îmbrăcat în cioareci albi cu opinci, purta pe cap o căciulă neagră de oaie iar în spate avea o raniţă de culoare albastră.*

Nu s-a putut descifra dacă purta armă şi binoclu. Se afla la o distanţă de cinci sute de metri de postul nostru de observare. Nu s-a luat nici o măsură nefiind sigur cine era individul pentru a nu se deconspira postul operativ."[55]

Pândele nu au dat rezultatele aşteptate. Explicaţia o dă colonelul Mihail Nedelcu, şeful Securităţii Cluj aflat în control la Năsăud la sfârşitul lunii mai: *„Bandiţii obişnuiesc să stea foarte puţin la casele pe care le vizitează apoi pleacă în alte sate fiind într-o continuă mişcare. Iarna se retrag în buncăre construite în păduri. Fiind zonă de munte gazdele lor locuiesc în zone izolate fără posibilităţi de comunicare, de aceea am fost anunţaţi cu întârziere despre apariţia bandiţilor. Nu a fost verificată sinceritatea informatorilor. Unele posturi de pândă au fost deconspirate, cum s-a întâmplat cu cel amplasat în casa lui Tecar Petru din gura văii Bichigiului. Locotenentul Iosivaş a ieşit noaptea din şura casei unde se aflau soldaţii în pândă. Când l-a văzut soţia lui Tecar Petru a început să ţipe după ajutor crezând că este atacată de hoţi. Cu greu a fost liniştită. În casa lui Ilieşi Ioan în care era instalat postul de pândă de pe valea Fiezelului soldaţii ce ar fi trebuit să îşi execute misiunea de supraveghere într-o noapte au adormit toţi. Dimineaţa a intrat cineva în casă şi a luat din odaia în care dormeau o putină de lemn pe care erau aşezate pistoalele şi grenadele. Locotenentul Vieru şi cei trei soldaţi dormeau duşi. Când s-au trezit au văzut pistoalele şi grenadele aruncate prin odaie. Astfel de abateri nu trebuie să se mai întâmple. Organele noastre trebuie să aibă mai multă atenţie şi voinţă în luarea unor măsuri operative care să ducă la prinderea bandei."*[56]

Dintr-o notă informativă dată de informatorul Nicolae

---

[55] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.176, Declaraţie lt. Şomody Iosif.
[56] Ibidem, p.317-319, Proces verbal de control la Securitatea Năsăud.

Petre (alias preotul Bondane Ioan din Telciu) în ziua de 6 mai 1955 rezultă faptul că soldaţii nu doar dormeau în posturile de pândă ci le mai şi părăseau: *„Soldaţii ce stau în podul grajdului la Telcean Victoria pentru a-l prinde pe Paşca noaptea umblă cu flăcăii din sat pe la casele unde sunt fete. Unul dintre ei s-a îmbrăcat în straie ţărăneşti."*[57]

Pe lângă locuitorii satelor de la poalele muntelui Ţibleş care îşi arătau omenia faţă de Gheorghe Paşca primindu-l în casele lor un alt sprijin Paşca îl afla la ciobanii care păşteau turmele de oi pe munţii din hotarul comunelor Romuli, Telciu şi Bichigiu odată cu venirea primăverii. Securitatea cunoştea acest lucru şi încă din data de 25 martie a anului 1955 a realizat o schiţă cu locurile unde vor fi amplasate aceste stâne. Au fost recrutaţi şefii de stână ca informatori şi au fost amplasate posturi de pândă camuflate la marginea pădurilor în apropierea stânelor cu oi. Nici această măsură nu a dat rezultate întrucât aceste posturi erau deconspirate de câinii aflaţi la stană care lătrau toată ziua la soldaţii ascunşi în pădure în loc să apere oile de animalele sălbatice.[58]

Un raport al Securităţii Cluj din 14 aprilie 1955 ne vorbeşte şi despre câţiva dintre informatorii angajaţi în Sălişte a de Sus, localitatea natală a lui Gheorghe Paşca. Sunt amintiţi: Iuga Mihai Talianul, Iuga Gheorghe, Burharu Ştefan, Filip Ioan, Lihet Grigore, Iuga Ioan colectivistu' şi Vlad Mitrucă. Cel din urmă dă o notă informativă la postul Miliţie din Sălişte în 19 iulie 1955 în care arată că Gheorghe Paşca acum se ascunde în părţile Năsăudului pe la Bichigiu şi pe la Fiad.[59]

Iuga Mihai Talianul declară organelor Securităţii: *„În ziua*

---

[57] Ibidem, p.255, Notă informativă Nicolae Petre.
[58] Ibidem, vol.4, p.84, Raport lt. Albu Ioan.
[59] Ibidem, vol.1, p.74.

de 12 mai 1955 mă aflam cu oile în locul numit Balit Merişor. A venit banditul Paşca la mine şi a început să strige la mine că eu sunt vinovat că soţia lui Anisia e închisă la Oradea. M-a silit apoi să scriu o scrisoare de ameninţare către Vlad Mitrucă şi către comandantul de la postul de Miliţie să nu mai trimită armata după el că îi împuşcă pe toţi. Să ia mitraliera din casa lui şi să o ducă la post."[60]

Acelaşi raport al Securităţii Cluj din 14 aprilie 1955 ne vorbeşte şi despre persoanele din Sălişte a de Sus care l-au ajutat pe Gheorghe Paşca. Sunt amintiţi: Chiş Ioan Băceanu, Dunca Gavrilă şi Iuga Dumitru. Cel din urmă, Iuga Dumitru era prieten bun cu Paşca încă din anul 1936 când îmbolnăvindu-i-se copiii Paşca l-a ajutat cu bani pentru a le cumpăra medicamente. Dumitru nu a uitat de omenia lui şi în 1951 îl alimenta pe fugar cu mâncare în casa lui din valea Hotarului situată la o distanţă de patru kilometri de comună. Prin el ţinea Paşca legătura cu sora sa Ioana din Sălişte. Anchetat de Securitate în aprilie 1955 Dumitru declară: *„Paşca mi-a zis că vrea să îi achite pe Iuga Mihai Talianul, pe Rus Dănilă şi pe Iuga Ion a Zapului când îi prinde la deal că mult l-au pârât la Miliţie."*[61]

Ioana Paşca ne mărturiseşte în interviul pe care i l-am luat în această vară: *„Spre sfârşit în anii 1955 şi 1956 tata nu mai avea nici un prieten în Sălişte. L-au părăsit toţi la fel cum apostolii l-au părăsit pe Domnul Hristos înainte de a fi răstignit pe cruce."*[62]

---

60 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol. 1, p.33, Declaraţia lui Iuga Mihai.
61 Ibidem, p.354
62 Interviu Ioana Paşca, fiica lui Gheorghe Paşca.

Ioana Paşca (fiica luptătorului anticomunist Gheorghe Paşca)

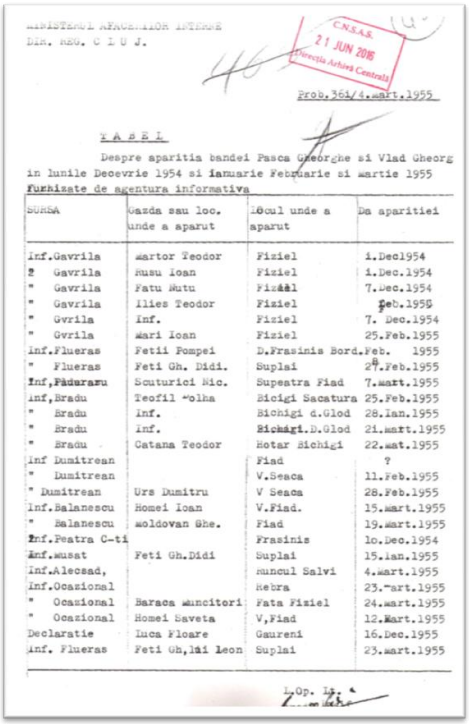

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIR. REG. C I U J.

C.N.S.A.S. 21 JUN 2016 Direcția Arhivă Centrală

Prob.361/4.mart.1955

T A B E L

Despre aparitia bandei Pasca Gheorghe si Vlad Gheorg in lunile Decevrie 1954 si ianuarie Februarie si martie 1955 furnizate de agentura informativa

SURSA	Gazda sau loc. unde a aparut	Locul unde a aparut	Da aparitiei
inf.Gavrila	Martor Teodor	Fiziel	1.Dec1954
" Gavrila	Rusu Ioan	Fiziel	1.Dec.1954
" Gavrila	Fatu Mutu	Fiziel	7.Dec.1954
" Gavrila	Ilies Teodor	Fiziel	Feb.1955
" Gvrila	Inf.	Fiziel	7. Dec.1954
" Gvrila	Mari Ioan	Fiziel	25.Feb.1955
inf.Flueras	Fetii Pompei	D.Frasinis Bord.	Feb. 1955
" Flueras	Feti Gh. Didi.	Suplai	27.Feb.1955
inf,Paduraru	Scuturici Nic.	Supeatra Fiad	7.mart.1955
inf,Bradu	Teofil -olha	Bicigi Sacatura	25.Feb.1955
" Bradu	Inf.	Bichigi d.Glod	28.Ian.1955
" Bradu	Inf.	Bichigi.D.Glod	21.mart.1955
" Bradu	Catana Teodor	Hotar Bichigi	22.mat.1955
inf Dumitrean		Fiad	?
" Dumitrean		V.Seaca	11.Feb.1955
" Dumitrean	Urs Dumitru	V Seaca	28.Feb.1955
inf.Balanescu	Homei Ioan	V.Fiad.	15.mart.1955
" Balanescu	moldovan Ghe.	Fiad	19.mart.1955
inf.Peatra C-ti		Frasinis	1o.Dec.1954
inf.musat	Feti Gh.Didi	Suplai	15.Ian.1955
inf.Alecsad,		muncul Salvi	4.mart.1955
inf.Ocazional		Rebra	23.-art.1955
" Ocazional	Baraca muncitori	Fata Fiziel	24.mart.1955
" Ocazional	Homei Saveta	V,Fiad	12.Mart.1955
Declaratie	Luca Floare	Gaureni	16.Dec.1955
inf. Flueras	Feti Gh,Ilai Leon	Suplai	23.mart.1955

Loc. Lt.

Document din dosarul lui Gheorghe Pașca aflat în arhiva C.N.S.A.S cu situația întocmită de Securitate privind prezența sa între anii 1954-1955 în satele de la poalele munților Țibleș

V.4. *Primele arestări*

Colonelul Mihail Nedelcu, şeful Securităţii Cluj, explică la sfârşitul unui plan de măsuri elaborat în 31 ianuarie 1955 de ce banditul Gheorghe Pașca nu a putut fi arestat până la această dată: *„O problemă importantă care a contribuit în mare măsură la nereuşita depistării banditului Pașca este aceea că niciodată nu s-a luat vreo măsură împotriva celor care l-au găzduit şi l-au alimentat. Aceşti susţinători ai lui Pașca au*

*profitat de slăbiciunea organelor de stat care nu au luat nici o măsură împotriva lor. Din această cauză aceştia continuă să îl susţină având convingerea că şi în viitor nu se vor lua măsuri care să pedepsească tăinuirea şi alimentarea banditului Paşca. Astfel se explică de ce Gheorghe Paşca găseşte mereu teren prielnic în zona raionului Năsăud şi nu în raionul Vişeu al regiunii Baia Mare. Raionul Vişeu în urma atacului din 1953 asupra organelor de stat a luat măsuri şi a reţinut o parte dintre elementele lui de sprijin care au fost pedepsiţi iar acum nu mai au curaj să îl sprijine temându-se de consecinţe."*Pentru a da un exemplu locuitorilor din satele de la poalele munţilor Ţibleş în zona Năsăudului de a nu-l mai primi în casele lor pe Gheorghe Paşca şi a-l tăinui Securitatea hotărăşte să aresteze un pădurar Ganea Ioan şi trei locuitori din Romuli: Timoce Ioan, fiul său Dumitru Timoce şi Moniţa Vasile care l-ar fi ajutat pe Paşca şi l-ar fi primit în casele lor. Motivul îl constituia pe lângă ajutorul pe care i l-au dat lui Paşca o întâlnire a celor trei în casa lui Moniţa Vasile în ziua de 5 martie 1955 cu Gheorghe Paşca despre care nu au informat organele Securităţii. Pădurarul Ganea Ioan fiind interogat în ziua de 27 mai de organele Securităţii din Năsăud mărturiseşte în anchetă: *„Eram acasă la Moniţa Vasile cu badea Ioan Timoce şi fiul lui Dumitru când a venit Paşca. Era pe la ora 20, seara. A intrat în casă. Gazda, Vasile Moniţa i-a dat să mânânce. După ce a mâncat a început să ne povestească despre ultimele lui atacuri cu Securitatea. Ne-a spus că stă până la sfârşitul lunii mai şi dacă nu se proorocește ce este scris în Biblie îi achită pe cei care îl urmăresc. A mai spus că dacă vrea să dezarmeze vreun post de pândă taie firul de la telefon iar apoi îl atacă. Nu se teme de ei. A scăpat până acum din 11 atacuri. Nu l-au rănit decât o dată într-un picior în 1953 pe*

Comarnice. Ne-a arătat urma glonţului din picior, apoi a scos Biblia dintr-o traistă de piele ce o purta la gât şi a început să ne citească din Scriptură. Pe la miezul nopţii şi-a luat arma şi a plecat."[63]

În ziua de 26 mai 1955, cei patru locuitori din Romuli au fost arestaţi de organele Securităţii din Năsăud. Timoce Maria, fiica lui Timoce Ioan îşi aminteşte: *„L-au arestat pe fratele meu Dumitru şi pe tata pentru că l-a primit pe Paşca în casa noastră de pe valea Frasinului din Romuli şi nu a anunţat Miliţia despre venirea lui. Îmi aduc aminte de întâlnirea cu Paşca. Eram copil. Când intra în casă mă temeam de el, dar el venea la mine, mă mângâia pe cap şi îmi spunea: <Frumoasă eşti cocoană! Am şi eu o cocoană ca tine care mă aşteaptă acasă!> Tata îi mai dădea să bea câte o cană cu lapte iar mama îi făcea câte o coleşă cu brânză."*[64]

După trei săptămâni petrecute în arestul Securităţii la Năsăud cei patru au fost lăsaţi să plece liberi acasă la familiile lor după ce li s-a pus în vedere ca de acum înainte să nu îl mai tăinuiască pe banditul Paşca şi să anunţe postul de Miliţie din Romuli despre drumurile lui.

Un alt copil care s-a întâlnit cu Gheorghe Paşca şi a suferit în urma ajutorului pe care i l-a dat haiducului a fost Vasile Scuturici, fiul lui Nicolae Scuturici din Telciu. Întâlnirea lui cu Paşca este istorisită în două note informative pe care preotul din Telciu, Bondane Ioan le dă Securităţii din Năsăud în luna august a anului 1955. Informatorul „Nicolae Petre" consemnează: *„În ziua de 13 iulie 1955 Paşca a coborât spre casa lui Scuturici Nicolae. În casa lui erau opriţi trei soldaţi şi*

---

[63] Ibidem, v.3, p.405, Proces verbal de interogatoriu Ganea Ioan.

un subofiţer care făcuseră un control prin sat. Când Paşca s-a apropiat de casă Scuturici avea un câine rău afară care a început să latre la el. Fiul lui a ieşit afară din casă în curte şi i-a făcut semn cu mâna lui Paşca să plece. Soldaţii din casă păndeau la geam şi au văzut când i-a făcut semn banditului să fugă. I-au arestat pe amândoi şi pe Nicolae Scuturici şi pe fiul lui Vasile şi i-au dus la Năsăud. I-au ţinut acolo vreo două săptămâni. Pe copil, pe Vasile l-au bătut rău pentru că l-a ajutat pe bandit să scape. Nu a mai fost bun de lucru toată vara."[65]

V.5. *Sfârşitul lui Gheorghe Vlad al Împăratului*

Începând cu luna mai a anului 1955 Securitatea şi-a intensificat acţiunile pentru prinderea lui Gheorghe Paşca şi a lui Gheorghe Vlad. Un raport al Securităţii Clujconsemnează că în această perioadă fost recrutate 11 persoane în casele cărora au fost instalate posturi capcană. Au fost recrutaţi ca informatori 9 responsabili de stâne amplasându-se şi aici posturi capcană. S-au înregistrat 45 de apariţii ale lui Gheorghe Paşca şi Gheorghe Vlad în hotarele satelor Suplai,

---

[64] Interviu Timoce Maria.

[65] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.250; 257, Note informative Nicolae Petre

Găureni şi Bichigiu, pe valea Fiezelului şi pe valea Fiadului însă datorită terenului accidentat şi îndepărtat prezenţa celor doi fugari a fost sesizată cu întârziere. La mijlocul lunii mai este semnalată prezenţa lor la stânele din munţii Pietrosul şi Bătrâna dar şi pe valea Rebrei. Începând cu ziua de 26 mai Securitatea a organizat în această zonă o acţiune de scotocire cu trupe de tăria unui batalion însoţiţi de cinci câini de urmărire începând cu muntele Bătrâna până la Dealul Ştefăniţei ajungând în valea Baicului în raionul Vişeu. Rezultatul a fost negativ, Paşca reuşind să se retragă în apropierea comunei Telciu. În ziua de 3 iunie a trecut şoseaua Salva-Vişeu trecând puntea pentru a se urca în dealul către Bichigiu de unde supraveghea cu binoclul acţiunea de căutare.

Posturi de pândă au fost instalate şi în Dealul Ştefăniţei la trecerea către Vişeu dar şi pe dealul Rotunda şi pe valea Eudişorului. În ziua de 30 mai Gheorghe Paşca a revenit în comuna sa natală, Sălişte. Aici a bătut pe un locuitor din Dragomireşti sub motivul că fură pădurea sălişteniilor. După ce l-a bătut a tras trei focuri de armă şi a aruncat o grenadă, după care s-a retras la o casă. Echipa din postul capcană care era instalată în apropiere formată din trei soldaţi şi condusă locotenentul Şchiopu Ioan au înconjurat casa. Locotenentul a intrat în casă folosindu-se de băiatul gazdei pe care l-a obligat să intre primul. Din spatele casei soldatul Pavel Florea a strigat: *„Uite-l pe bandit!”* A tras apoi o rafală în direcţia în care a luat-o spre pădure. Fiind întuneric Paşca a scăpat printr-un pârâu ce ducea în pădure.

O altă acţiune de mare amploare a desfăşurat Securitatea începând cu ziua de 8 iulie a anului 1955. Au participat 150 de soldaţi din cadrul Regimentului 7 de Securitate din Floreşti însoţiţi de 8 ofiţeri şi 5 câini de urmărire Au scotocit tot

terenul de pe valea Bichigiului, valea Fiadului, valea Fiezelului, valea Anieşului, munţii Rodnei, muntele Bătrâna până la Dealul Ştefăniţei. Au fost dispuşi grupe de soldaţi pe traseul de linie ferată Salva-Vişeu la Romuli şi Telciu. În urma acestei puternice acţiuni de căutare a fost localizat Gheorghe Vlad pe valea Anieşului în hotarul comunei Maieru. Se despărţise de Gheorghe Paşca la începutul lunii iunie a anului 1955. În ziua de 11 iunie Gheorghe Vlad participă la o petrecere la o stână de pe valea Anieşului în hotarul comunei Maieru cu prilejul împreunatului oilor [66]. Gheorghe Paşca rămăsese în zona Bichigiului. La această petrecere Gheorghe Vlad i-a silit pe ciobanii de la stână să îi dea optzeci de lei din simbria lor. Aceştia supăraţi i-au cerut lui Catarig Ioan, un locuitor din Năsăud care era şef la acea stână, să anunţe organele de Securitate din Năsăud. În câteva zile pe valea Anieşului au fost instalate două posturi de pândă şi două echipe de scotocire a văii formate din şaizeci de soldaţi din trupele Securităţii de la Batalionul de la Floreşti conduşi de patru subofiţeri de la Năsăud. Echipele de căutare era însoţite de câte doi câini special antrenaţi pentru a lua urma fugarului. Locotenentul Opriş Ioan, şeful Securităţii din Năsăud raportează în 18 iulie 1955 şefului Securităţii Cluj, colonelului Mihail Nedelcu: *„În seara zilei de 14 iulie 1955 au fost introduse în teren două echipe de scotocire în hotarul comunei Maieru unde ne-a fost semnalat fugarul Vlad Gheorghe. Banditul a fost observat de echipa condusă de locotenentul Sicoe Gheorghe şi locotenentul Chira Gheorghe care au luat contact cu el şi au reuşit să îl distrugă prin împuşcare mortală. S-au găsit asupra lui: o puşcă Z.B., 30 de cartuşe, un pumnal de*

[66] Ibidem, vol.4, p.85.

vânătoare, un binoclu, 11 capse dinamită şi trei bucăţi de trotil. Trupul banditului a fost urcat în maşină şi dus până în curtea Securităţii din Năsăud unde stă întins pe o foaie de cort în aşteptarea medicului legist." A fost adus din Sălişte pentru a-i recunoaşte cadavrul fratele său Vlad Ioan care a declarat: *„Da!... E fratele meu Gheorghe!... A fugit de acasă în 1949!... Dumnezeu să îl ierte! Nu a fost om rău!"*[67]

După efectuarea examenului medico-legal de către doctorul legist Terbencea trupul banditului a fost pus într-o ladă de lemn, acoperit cu o pătură şi apoi îngropat în cimitirul ţiganilor din Năsăud fără slujbă religioasă şi fără preot. În prezent nu se cunoaşte locaţia mormântului lui Gheorghe Vlad în cimitirul din Năsăud.

[67] Ibidem, vol.1, p.52, Declaraţia lui Vlad Ioan.

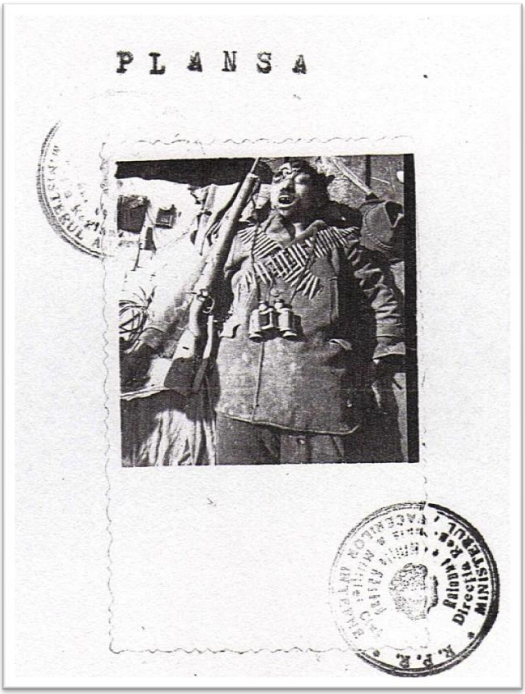

Fotografie realizată în ziua de 15 iulie 1955 de cadrele Securității înfățișând trupul lui Gheorghe Vlad expus în curtea Securității din Năsăud (originalul se află în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

VI. Acţiunile Securităţii din august 1955 până în 5 ianuarie 1956

VI.1. *Tovărăşia cu Gavrilă Rus*

După uciderea lui Gheorghe Vlad în 14 iulie 1955 de către Securitate Gheorghe Paşca şi-a petrecut ultima parte a vieţii

alături de Gavrilă Rus, fiul chiaburului Mihăilă Rus din Bichigiu. Fost şef de cuib legionar înainte de anul 1944, Mihăilă Rus avea o avere frumoasă compusă din 100 de hectare de pământ şi 100 de oi. Cel mai drag loc al lui era pe izvorul Bichigiului în apropierea munţilor Ţibleş. Aici îşi ridicase gospodărie: casă şi şură pentru animale. Aici avea să îl întâlnească pe Gheorghe Paşca de care s-a împrietenit primindu-l în casa sa. Gheorghe Rus, nepotul lui Mihăilă Rus în documentarea orală a cărţii pe care am făcut-o în vara anului 2016 ne mărturiseşte: *„Unchiul meu Mihăilă Rus m-a crescut de la vârsta de 4 ani aici pe izvorul Bichigiului. Aici s-a întâlnit Paşca cu unchiul Mihăilă prin 1953, în casa de la gura văii Bichigiului. Au ajuns să fie buni prieteni, erau ca în familie."*

Casa lui Mihăilă Rus de pe Izvorul Bichigiului în 1956 (fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

Mihăilă Rus avea un băiat, Gavrilă care a fost încorporat în

anul 1954 în detaşamentele de muncă de la canal. Aici a făcut cunoştinţă cu regimul aspru de muncă însoţit de abuzurile regimului comunist. Cere o permisie pentru a reveni acasă în toamna anului 1954. Gheorghe Rus, vărul lui Gavrilă Rus mărturiseşte: *„Ajuns acasă de la canal Gavrilă a mers la o nuntă a lui Macedon Costan în Telciu. A venit de la nuntă pe Fiezel la noi. Tocmai coborâsem cu unchiul Mihăilă oile din Măguri. Cu mine şi cu unchiul Mihăilă era şi Paşca în colibă. Pe la ora două noaptea au bătut câinii. A intrat Gavrilă în colibă. După puţin timp a început să plângă şi i-a spus tatălui său Mihăilă: „Tată!... Eu nu mă mai duc înapoi! Şi-au bătut joc de mine! Ori mă bag sub tren ori mă spânzur!" Când l-a auzit Paşca i-a zis: „Nu te teme!... Hai cu mine!... Cât de repede vin americanii şi îi alungă pe comunişti înapoi în Rusia!" Şi de atunci au rămas împreună până au fost împuşcaţi de Securitate la începutul lunii februarie a anului 1956."*[68]

Întâmplarea este confirmată şi de informaţiile aflate în dosarul cu numărul 596249 al grupului Paşca. Astfel în fişa personală a lui Rus Gavrilă întocmită de Securitatea raionului Năsăud se menţionează: *„Rusu Gavrilă, născut la data de 24 mai 1934 în satul Bichigiu, comuna Coşbuc, fiul lui Rusu Mihăilă, chiabur şi fost şef de cuib legionar fiind militar la detaşamentul de muncă a beneficiat de o permisie pentru a veni acasă în satul Bichigiu. La expirarea permisiei a fugit în munţi şi a constituit cu Gheorghe Paşca bandă armată până în ziua de 5 februarie 1956 când a fost împuşcat mortal alături de celălalt fugar."*[69]

---

[68] Interviu cu Gheorghe Rus.

[69] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.1, p.26. Fişa personală a lui Rus Gavrilă.

O notă informativă dată Securităţii Năsăud de preotul Bondane Ioan din Telciu în 10 august 1955 spune: *„În ziua de 8 august 1955 am stat de vorbă pe valea Fiadului cu Toderici Ioan, fost pădurar. Acesta mi-a zis: „În zadar îl caută armata pe Paşca la Fiad. După uciderea lui Gheorghe Vlad Paşca s-a însoţit cu feciorul dezertor din Bichigiu. E cu el prin pădurile bichigenilor şi sunt aprovizionaţi de părinţii feciorului şi de rudele lui fără să îi vadă nimeni căci prin izvorul Călugărului nu umblă nimeni."*[70]

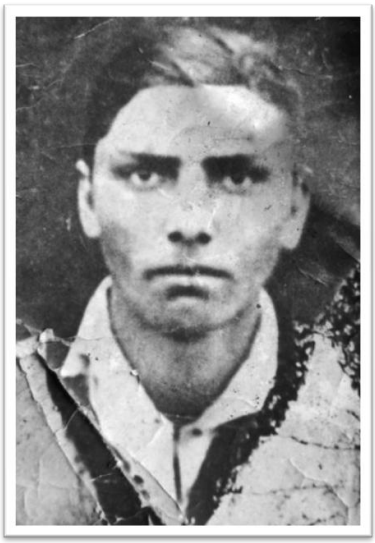

Gavrilă Rus (fotografie din arhiva familiei Rus Gheorghe)

În toamna anului 1954 Gheorghe Paşca şi Gavrilă Rus îşi construiesc în apropierea casei lui Mihăilă Rus pe valea Rea în

[70] Ibidem, vol.3, p.254, Notă informativă Nicolae Petre.

pădure un buncăr zidit din piatră. Gheorghe Rus îşi aduce aminte: *„I-am ajutat de şi-au făcut buncărul. Am cărat o săptămână în spate piatră de jos din părău. L-au zidit tot roată din piatră să nu străbată glonţul. În apropierea buncărului la trei sute de metri unchiul Mihăilă Rus şi-a pus stâna de oi şi coliba, asfel că erau aprovizionaţi tot timpul cu mâncare. Într-o noapte în iarna anului 1954 Paşca a împuşcat un lup din marginea pădurii. Sărise în staul să rupă oile. Cu un glonţ l-a pus la pământ."*[71]

S-au ascuns în acest buncăr de pe valea Rea până în luna mai a anului 1955 când două persoane au aflat de existenţa lui. Un referat al Securităţii Cluj întocmit în ziua de 3 mai 1955 de către locotenentul Albu Ioan ne spune: *„Având în vedere faptul că din data de 14 aprilie 1955 au fost instalate posturi capcane în satele Suplai, Bichigiu şi valea Fiadului în vederea lichidării bandei Paşca şi întrucât până în prezent nu şi-au făcut apariţia la aceste posturi e necesar să se efectueze o descindere la adăpostul de la gura văii Bichigiului pe valea Rea unde avem semnalări pe două linii de la doi cetăţeni care au văzut acest adăpost personal. Faţă de această situaţie ne vom folosi de călăuze de aceşti doi cetăţeni după ce în prealabil vor fi temeinic prelucraţi în vederea păstrării conspirativităţii acţiunii. Pentru a efectua descinderea la adăpostul banditului Paşca propun un efectiv de 30 de soldaţi cu ofiţerii necesari care vor ocupa poziţia în cursul nopţii prin folosirea terenului adăpostindu-se în aşa fel să aibă câmp de vedere şi de tragere asupra adăpostului. Concomitent cu aceasta echipele din posturile capcană existente în prezent să continue*

[71] Interviu Rus Gheorghe.

supra-vegherea pentru ca în cazul în care bandiţii nu sunt la adăpost să poată fi observaţi şi lichidaţi. Găsesc potrivit ca acţiunea de descindere să se facă în noaptea zilei de joi 5 spre 6 mai 1955 iar posturile să rămână pe poziţie până în ziua de 7 mai 1955 când vor fi retraşi tot în mod conspirativ."[72]

Acţiunea nu a avut succes. Aflăm acest lucru dintr-un raport sinteză al Securităţii Cluj care spune: *„În ziua de 11 mai 1955 Tomoioagă Gheorghe din Telciu muncind în exploatarea forestieră a I.F.E.T-ului la locul numit fundul văii Rea la izvorul Bichigiului a văzut pe fugarul Rus Gavrilă din satul Bichigiu în apropierea adăpostului controlat de Securitate în zilele de 5 şi 6 iunie situat în apropierea locuinţei lui Rus Mihăilă, tatăl dezertorului."*[73]

După descoperirea acestui buncăr de către Securitate Gheorghe Paşca şi Gavrilă Rus s-au retras doi kilometri de la gura văii Bichigiului spre muntele Ţibleş. Aici la distanţa de 300 de metri de drumul ce duce în munte şi-au construit în pădure un alt buncăr săpat în pământ şi acoperit cu arbori şi crengi de brad. Aici îi alimenta cu mâncare o rudă a lui Rus Mihăilă, Cătană Pavel care venea la lucru la cosit iarba pe un loc din apropierea buncărului. Rus Gheorghe îşi aduce aminte că după descoperirea buncărului de pe valea Rea Securitatea a instalat un post de pândă în şura casei unchiului său Rus Mihăilă de pe izvorul Bichigiului. Aici au stat soldaţii toată vara. Paşca ştia de existenţa lor. A vrut să arunce şura cu soldaţi în aer dar Mihăilă Rus l-a rugat să nu o facă temându-se că Securitatea se va răzbuna şi îi va ucide toată

---

[72] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.208, Referat lt. Albu Ioan.
[73] Ibidem, p.226, Raport sinteză Securitatea Cluj.

familia.[74]

Buncărul de piatră de pe valea Rea din izvorul Bichigiului…
În fotografie Gheorghe Rus, vărul lui Gavrilă Rus (2016)

[74] Interviu Rus Gheorghe.

VI.2. *Sfârşitul lui Gheorghe Paşca*

După uciderea lui Gheorghe Vlad în 14 iulie 1955, timp de două săptămâni Securitatea nu a mai avut nici o semnalare a prezenţei lui Paşca.[75] În ziua de 1 august s-au instalat posturi de pândă în hotarul satelor Bichigiu, Suplai, pe valea Fiadului şi la poalele muntelui Ţibleş. Începând din ziua de 2 august echipe cu soldaţi din trupele Securităţii au cercetat terenul fixat pentru a-l pune în mişcare pe Paşca şi a cădea în faţa posturilor de pândă. Căpitanul Dobrescu, locţiitorul politic al batalionului Floreşti era alături de trupe şi ridica moralul soldaţilor care se temeau de Paşca să nu îi împuşte. Mai aveau câteva luni până la eliberarea din armată, de aceea de multe ori se fereau să intre în luptă directă. Căpitanul îi încuraja arătându-le importanţa misiunii lor de a-l captura pe unul dintre cei mai mari bandiţi ai ţării. Alte două echipe au cercetat terenul din dreapta şoselei Salva-Vişeu începând de la valea Rebrei, poalele muntelui Pietrosu şi muntele Bătrâna pentru a-l obliga pe fugar să se retragă în stânga şoselei Salva-Vişeu unde erau instalate alte posturi de pândă. La începutul lunii septembrie a anului 1955, în cadrul unei acţiuni de cercetare în zona Bichigiului, soldaţii au aflat ascunse sub frunze câteva unelte folosite de Paşca pentru

[75] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.211, Raport al Securităţii Cluj către Direcţia III M.A.I. din Bucureşti.

construirea unui adăpost (secure, târnăcop, fierăstrău), semn că încet, încet erau pe urmele lui. Era tot mai hărţuit de la zi la zi. Din 15 septembrie trei companii cu soldaţi din Regimentul 7 al Securităţii de la Floreşti îl căutau zi şi noapte. În 16 septembrie îl întâlneşte un locuitor din Săcel, Bizău Grigore care se afla la colectat de răşină în dealul Fântâna Borcutului aproape de preluca Bichigiului. Iată cum îl află pe Paşca: *„Dormea culcat sub un cort făcut din nylon. Dormea adânc şi nu m-a auzit când m-am apropiat de el. Am strigat la el. Atunci s-a trezit şi a îndreptat arma spre mine întrebând cine sunt şi ce caut acolo. I-am răspuns că adun răşină pentru bani. Mi-a spus că a dormit foarte greu. E obosit fiind alungat de la Rebra de armată. După asta s-a încălţat cu opincile fără obiele. Mi le-a arătat cum au fost arse în timp ce dormea lângă foc."*[76]

Spre sfârşitul lunii decembrie a anului 1955 Securitatea află poziţia celui de al doilea buncăr de pe izvorul Bichigiului (pe care Gheorghe Paşca şi Gavrilă Rus l-au construit în luna mai după deconspirarea primului buncăr de piatră de pe valea Rea) prin notele a doi informatori, Gavrilă (Ilieşi Ioan) şi Alexa Ştefan, vărul lui Rus Gavrilă. Primul informator raportează Securităţii: *„Banditul Paşca se alimentează cu mâncare de la Mihăilă Rus din Bichigiu care are o şură sub Ţibleş la circa doi kilometri mai sus de unde a fost găsit primul adăpost al bandiţilor. Acest lucru îl ştiu de la Tomoioagă Simion care locuieşte în Măguri în apropiere de Mihăilă Rus."*Alexa Ştefan, vărul lui Gavrilă Rus, a fost recrutat ca informator de către sectoristul Securităţii din comuna Coşbuc plutonierul Liviu Creţu. Lui i-a dat ca sarcină în toamna anului 1955 să

[76] Ibidem, vol.3, p.387-388, Proces verbal de interogatoriu Bizău Grigore.

urmărească orice mişcare pe izvorul Bichigiului unde Alexa lucra la pădure. Acesta îi raportează plutonierului Creţu în ziua de 17 decembrie 2016: *„Aflându-mă în Bichigiu în sus pe Izvor spre muntele Ţibleş la făcut de metări în pădure am văzut la o distanţă de trei sute de metri pe unul dintre bandiţi. Era dezertorul Rusu. Când m-a văzut a fugit în pădure. L-am urmărit şi am văzut că dispare în pământ dintr-o dată. Am fugit şi l-am anunţat pe tovarăşul plutonier Creţu."*[77]

Al doilea buncăr de pe Izvorul Bichigiului. Aici a avut loc lupta din 5 februarie 1956 în urma căreia Gheorghe Paşca şi Gavrilă Rus au fost ucişi de trupele Securităţii (fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

În ziua de 31 ianuarie 1956 colonelul Mihail Nedelcu, şeful Securităţii Cluj ordonă reţinerea lui Rus Mihăilă: *„Ordon reţinerea numitului Rus Mihăilă din satul Bichigiu unde banditul Paşca are o serie de elemente de sprijin. Reţinerea lui se va face în ziua de 2 februarie 1956 cu ocazia efectuării plăţilor la muncitorii de pădure care se face în comuna Telciu la biroul I.F.E.T. unde Rus Mihăilă este angajat. Dăm dispoziţie*

[77] Ibidem, p.247, Declaraţie Alexa Ştefan.

casierului ca nici o plată să nu se facă decât personal ţinând cont că până în prezent Mihăilă s-a folosit de fratele său Gavrilă Rus pentru a-i ridica banii. Pentru acoperirea timpului cât va fi în anchetă ne vom folosi de şeful sectorului care l-ar trimite să muncească în altă exploatare de pădure din vecinătate întrucât Mihăilă cară buşteni cu calul său pentru fasonarea lemnelor de foc."[78]

Gheorghe Rus, nepotul lui Mihăilă, ştie despre arestarea unchiului său din 2 februarie 1956: *„L-au arestat şi l-au dus în Telciu unde l-au băgat într-un beci. I-au smuls unghiile de la picioare după care i-au băgat picioarele în două găleţi cu apă rece. Din cauza frigului şi a apei reci a îngheţat sângele în el. Îi cereau să le spună unde se ascund Gavrilă şi Paşca. Apoi l-au dus la Floreşti la Regimentul 7 de Securitate. Aici l-au ţinut până în noaptea zilei de 5 februarie 1956 când l-au îmbrăcat în haine militare şi l-au luat cu ei. Erau trei maşini cu soldaţi care au venit pe la Suplai. Au urcat pe vârful Arşiţei şi au înconjurat zona în care era buncărul. Un soldat stătea cu Mihăilă încătuşat deasupra buncărului. Bătrânul privea cum încep să zboare gloanţele din mitralierele soldaţilor spre buncăr. Înainte îi spusese maiorul Marţiş care conducea trupele: „Dacă moare vreun soldat atunci mori şi tu!"*[79]

În dosarul de grup al lui Gheorghe Paşca aflat în arhiva C.N.S.A.S. nu apare descrisă lupta din ziua de 5 februarie 1956 în care au fost ucişi Gavrilă Rus şi Paşca. Există doar o scurtă referire, aceea că în timpul luptei maiorul Luigi Marţiş, comandantul Regimentului 7 de Securitate de la Floreşti a fost

---

78 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.2, p.3, Plan de măsuri.

79 Interviu Rus Gheorghe.

rănit uşor.[80] Mai există câteva fotografii cu buncărul după luptă. Singura mărturie e tot a lui Gheorghe Rus, vărul lui Gavrilă Rus care rememorează clipele trăite în acea dimineaţă spălată în sânge: *„În dimineaţa zilei de duminică 5 februarie eram cu o slugă, Pamfir. Am tras fân pe gătej în vale la casă. La ora şase dimineaţa au început să cânte mitralierele sus la buncăr. Două ore a durat lupta. După ce împuşcăturile nu s-au mai auzit a coborât plutonierul Liviu Creţu. A intrat în casă şi şi-a schimbat ciorapii uzi. Mi-a spus: „L-am omorât pe văru' tău Rusule!" Apoi a coborât în Bichigiu şi a adus din sat trei sănii cu cai conduse de Borşa Alexa, Călini Pavel şi Pop Ioan. Soldaţii au tras de la buncăr după ei prin omăt trupurile lui Gavrilă şi al lui Paşca până la drum unde le-au încărcat în sănii. Ni le-au arătat şi nouă. Erau îmbrăcaţi în cioareci albi. Erau împuşcaţi în cap şi sub barbă. De aici i-au dus până în gura Bichigiului unde i-au încărcat în maşini şi i-au dus la Năsăud. După luptă am urcat la buncăr. L-au aruncat în aer înainte de a pleca. Crengile tot roată erau rupte de gloanţele de la mitralieră. Pe omătul stropit cu sânge zăceau tuburile de la cartuşe. Erau atât de multe!... Ca şi grăunţele când le dai la găini şi le arunci pe jos. Mă doare sufletul!... Să te trădeze neamurile!... E dureros!... Un sânge să îl desparţi de tine. Pe unchiul Mihăilă l-au lăsat liber. Şi-au ţinut promisiunea pe care i-au făcut-o. Nici un soldat nu a fost ucis în timpul luptei. Ani la rând l-au tot urmărit şi bătut să scoată armele ce i le-a dat Paşca."*[81]

În buncăr Securitatea a găsit patru arme, un pistol, câteva grenade, obiecte pentru casă şi două Biblii de care Paşca nu se despărţea niciodată şi citea noaptea înainte de a închide ochii.

---

[80] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.1, p.8.

[81] Interviu Rus Gheorghe.

Fotografie cu cadrele Securității de la buncărul de pe izvorul Bichigiului după lupta din 5 februarie 1956 în urma căreia Gheorghe Pașca și Gavrilă Rus au fost uciși (fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

Fotografie cu armele lui Gheorghe Pașca descoperite de Securitate în buncărul de pe izvorul Bichigiului după lupta din 5 februarie 1956 (fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul

596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

De pe valea Bichigiului trupurile celor doi au fost suite în maşini şi aduse în curtea Securităţii din Năsăud. De aici, potrivit unor mărturii[82], au fost duse în toaleta publică din centrul oraşului Năsăud unde elevii însoţiţi de dascălii şi părinţii lor au fost aduşi să îi vadă pe bandiţii care au subminat dezvoltarea măreţului stat comunist. După spectacolul mediatic menit să inspire frica în cei care ar fi îndrăznit să urmeze exemplul lui Pașca, cadavrele au fost duse înapoi în curtea Securităţii din Năsăud şi autopsiate de doctorul Quai Ioan din cadrul Serviciului Medico-Judiciar Cluj care constată*: „Moartea lui Gheorghe Pașca şi Gavrilă Rus este violentă prin împuşcare cu arme de 9 milimetri descărcate din diferite poziţii şi din variate distanţe."*[83]

Gheorghe Pașca i-ar fi mărturisit cumnatei sale Grătiniuc Ioana din Romuli cât a fost în viaţă că nu se va preda niciodată călăilor comunişti să îl chinuiască şi să-l bată, să le dea satisfacţie. Când va vedea că nu mai poate scăpa cu viaţă cu ultimul plumb îşi va lua viaţa.[84] În altă situaţie, în anul 1954 Pașca îi mărturiseşte lui Câmpan Nicolae din Bichigiu că dacă va cădea în vreo strâmtorare mare va trage cu arma fără frică iar ultimul cartuş îl va ţine pentru sine.[85] Pe baza acestor mărturii şi a faptului că din fotografiile făcute de Securitate (aflate în arhiva dosarului grupului Pașca de la C.N.S.A.S.) cu

---

[82] Preotul Petre Stinea de la biserica greco-catolică din Cleveland (S.U.A.) ar fi întâlnit persoane care i-au povestit că au văzut trupurile celor doi.

[83] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.1 ,p.60-61, Raport medico-legal Gheorghe Pașca şi Rus Gavrilă.

[84] Interviu Grătiniuc Ioana.

[85] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.6, Raport lt. Opriş Ioan, Securitatea Năsăud.

cadavrele aruncate fie în beciul clădirii Securităţii din Năsăud fie în toaleta publică a oraşului se observă urme de gloanţe sub bărbie, credem că cei doi tovarăşi de suferinţă în ultimul ceas al luptei atacaţi fiind de trupele Securităţii s-au sinucis în buncărul de pe valea Bichigiului ducând cu ei în mormânt povestea morţii lor.

După autopsie trupurile celor doi au fost aşezate într-o ladă de lemn şi acoperite cu o pătură galbenă şi îngropate în cimitirul ţiganilor în Năsăud fără preot şi fără slujbă religioasă. În loc de cruce Securitatea i-a pus la cap un stâlp cu un număr matricol. După 35 de ani, George, fiul lui Gheorghe Paşca, a pus la căpătâiul tatălui său o cruce de fier iar părintele stareţ Sofronie de la mănăstirea Dragomireşti i-a cântat primul parastas pentru iertarea păcatelor şi pentru odihnă: unde nu este durere, nici întristare, doar viaţă fără de sfârşit.

Fotografie cu trupul lui Gheorghe Paşca la Năsăud înainte de a fi înhumat

(fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

Fotografie cu trupul lui Gavrilă Rus la Năsăud înainte de a fi înhumat (fotografia este xeroxată după originalul aflat în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

VI.3. *Lista cadrelor de Securitate şi Miliţie implicate*

Prezentăm în acest subcapitol lista cadrelor de Securitate şi Miliţie implicate în cazul Gheorge Paşca. Aceştia sunt:

1. ALBU IOAN – locotenent major de Securitate.

2. CHIOREANU LAZĂR – locotenent major de Securitate.

3. OPRIŞ IOAN – locotenent de Securitate, şeful Secţiei Raionale Năsăud.

4. GAŞPAR LADISLAU – sublocotenent de Securitate.

5. IOSIVAŞ VASILE – sublocotenent de Securitate.

6. MORARU IOAN – locotenent major de Securitate.

7. TUDORACHE SILVESTRU – locotenent de Securitate, locţiitorul şefului Secţiei Năsăud.

8. JURCĂU VASILE – sublocotenent de Securitate.

9. SABĂU PAUL – sergent major de Securitate.

10. SABĂU PETRU – căpitan de Miliţie.

11. IEPURE IOAN – sublocotenent de Securitate.

12. CREŢU LIVIU – plutonier de Securitate.

13. LUNGU GHEORGHE – sergent de Securitate.

14. LUNGU VASILE – sergent de Securitate.

15. SEKEY MARTIN – locotenent major de Securitate.

16. SICOE GHEORGHE – locotenent major de Securitate.

17. SZABO PAUL – sergent major de Miliţie.

18. NICOARĂ IOAN – sublocotenent de Securitate.

19. JURCA VASILE – locotenent de Securitate.

20. CIUCHIEA DUMITRU – locotenent major Securitate.

21. ANGHELUŢĂ VASILE – locotenent major de Securitate.

22. AVRAM ILARIE – locotenent major de Securitate.

23. CULCEAN IOAN – locotenent de Securitate.

24. GEORGESCU IOAN – căpitan de Securitate.

25. PĂTRUŢESCU – locotenent de Securitate.

26.NEDELCU MIHAIL – colonel de Securitate, şeful Securităţii Cluj.

VII. Portretul fizic al lui Gheorghe Pașca

În 16 septembrie 1955 un locuitor din Săcel, Bizău Grigore care se afla la colectat de răşină în dealul Fântâna Borcutului aproape de preluca Bichigiului, se întâlneşte cu Gheorghe Paşca. În 20 septembrie este interogat de locotenentul Albu

Ioan din cadrul Securităţii Năsăud. Întrebat fiind cum arată Paşca îi face următorul portret: *„E un om de statură medie, solid, cu gâtul gros, la faţă este sec şi bronzat, are ochii căprui şi nu poartă mustaţă. Era încălţat cu opinci albe din pânză cauciucată încreţită mărunt pe margine. Opincile îi erau legate cu curele din piele. Purta obiele din lână albă până sub genunchi, pantalonii erau din lână de casă de culoare gri închis, aproape negri. Peste ei erau înfăşurate până la genunchi obielele şi curelele de la opinci. Cămaşă albă de la prăvălie, un pieptar din piele care se închide în faţă ca un veston, fără mâneci iar la gât fiind descheiat puţin am observat două benzi cu cartuşe. Suman de lână ţesut de casă de culoare gri închis care la margine şi la buzunare avea cusut o dungă de postav de catifea de culoare închisă. Sumanul îl ducea pe umăr. În cap purta o pălărie neagră de oraş cu o panglică îngustă. Avea o raniţă militară de culoare kaki plină la refuz. Pe raniţă avea o piele de cauciuc albă şi transparentă, pare-mi-se din balon care era făcută sul şi pusă ca o foaie de cort pe raniţă. La gât purta o traistă de piele în care ţinea cărţi bisericeşti, Biblii şi încărcătoarele cu cartuşe. Are o armă cu patul adăugat din lemn mai deschis la culoare. Cred că este Mauzer sau Z.B.”*[86]

[86] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p 390, Proces verbal de interogatoriu Bizău Grigore.

Fotografie cu Gheorghe Pașca la o vânătoare
(originalul se păstrează în arhiva familiei Pașca)

VIII. Pronia şi omenia moroşanului

VIII.1. *Pronia*

Gheorghe Pașca era un om rugător de Dumnezeu. Rus Gheorghe îşi aduce aminte că venea iarna la Mihăilă Rus în colibă pe valea Rea şi le citea din Scriptură: *„Eram ca într-o familie! Zicea că Bunul Dumnezeu îl va ajuta şi se va întoarce*

acasă cât de târziu."[87]

Todică Ioan de pe valea Fiadului aflat în interogatoriul Securităţii la Năsăud declară: *„În 1954 prin luna mai mă aflam în locul numit Faţa Mesteacănului având împreună cu tatăl meu stână cu oi. Seara pe la ora 21 mă aflam împreună cu părinţii mei Gheorghe şi Nastasia în colibă. A intrat Paşca în colibă. Mama l-a îmbiat cu un blid cu mămăligă şi o cană de lapte. După ce a mâncat s-a consultat cu mama în unele probleme din Biblie. Eu şi tata îi ascultam cum asculţi duminica slujba la biserică."*[88]

Paşca purta la el două Biblii din care citea noaptea înainte să închidă ochii. Acesta era ritualul lui în casele în care era găzduit. Ţinea posturile bisericii. În ziua de 24 iunie a anului 1955 preotul Bondane Ioan din Telciu mergea pe valea Fiadului chemat de Telcean Dumitru să îi facă sfeştanie în casă. După slujbă a intrat Paşca în casă iar preotul îşi aminteşte: *„A pus raniţa grea cu muniţie în care avea şase grenade cu coada de lemn pe pat. Lângă ea a pus puşca cu o ţeavă, binoclul ce îl avea în mână iar din buzunarul pantalonului drept a scos un pistol de 20 de centimetri lungime. La gât purta o traistă de piele în care avea o Biblie şi cărţi bisericeşti. Gazda l-a îmbiat cu o bucată de carne friptă. A refuzat să mănânce spunând că ţine ajun. După ce am vorbit din Biblie a zis către mine: „Comuniştii nu sunt creştini! Regimul ăsta e plin de jidani şi de ţigani! Ăştia conduc acum!" A vorbit în termeni de mare hulă regimul comunist."*[89]

---

87 Interviu Rus Gheorghe, nepotul lui Mihăilă Rus.

88 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.398, Proces verbal de interogatoriu Todică Ioan.

89 Ibidem, p.238, Notă informativă Nicolae Petre.

În ziua de 19 mai a anului 1954, Paşca se afla alături de locuitorii din Suplai în hotarul satului în locul numit Prislop unde era instalată stâna cu oi a plăienilor. Preotul era cu ei şi a făcut slujbă să le sfinţească oile. La despărţire Paşca îl roagă: *„Dă-mi părinte, să sărut crucea!... De şapte ani de când am fugit de acasă nu am mai sărutat-o!"*

Grătiniuc Ioana l-a primit în casa ei din Romuli pe cumnatul ei, pe Gheorghe Paşca când era urmărit de Securitate. I-a dat masă şi pat. Îşi aduce aminte: *„Înainte de a adormi întotdeauna citea din Biblie şi se ruga lui Dumnezeu să îl apere de Miliţie. În zorii dimineţii se trezea din somn şi ne trezea şi pe noi. Ne spunea că i-a visat noaptea că vin să îl prindă. Ne cerea să închidem uşile că vin după el. Şi aşa era. La scurt timp după plecarea lui soldaţii îl căutau prin casă şi înjurau că nu dau de el."*

Despre acest dar al premoniţiei pe care îl avea Paşca şi pronia care îl apăra vorbeşte şi o notă informativă dată de Bojor Rem din Găureni în 9 iunie 1955 în sediul Securităţii din Năsăud: „Irina, soţia lui Tecar Petru din Bichigiu a spus că Paşca a dormit noaptea în casa lor. Pe la patru dimineaţa s-a sculat din somn şi le-a spus să închidă uşile după el că pleacă. Avea presimţirea că în scurt timp casa va fi înconjurată de armată. După zece minute de la plecarea lui armata a sosit la casa lui Tecar Petru.[90] Locotenentul Opriş Ioan care a preluat nota informativă face o menţiune în partea de jos a paginii în care era scrisă informaţia lui Bujor Rem: *„În casa lui Tecar Petru am instalat un post de pândă condus de locotenentul Sicoe. Rezultă că înainte de a intra în obiectiv fugarul a fost în*

[90] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.225, Notă informativă Dorel Ioan.

casă."[91]

În ziua de 5 iunie a anului 1954, Paşca se întâlneşte cu pădurarul Miron Ioan din Bichigiu şi cu preotul Bondane Ioan în casa lui Mutu Ilie din Telciu. Intrând în casă l-a salutat pe preot cu cuvintele: *„Să trăieşti părinte! Am venit să îmi cer iertare că în drumurile mele ţi-am călcat iarba! Să mă ierţi, să nu mă afurisești!"* Apoi văzând arma pădurarului Miron a controlat-o să vadă dacă nu e încărcată fericindu-l: *„Noroc că nu porţi arma încărcată, altfel te învăţam cum să tragi cu ea!"* S-au pus toţi trei la masă iar la despărţire Paşca l-a rugat pe preot să îl primească să îl spovedească şi să îl cuminece într-o zi. Preotul i-a răspuns că nu poate la biserică în sat pentru că e plin de soldaţi, i-a cerut să se întâlnească la casa lui din câmp de pe valea Fiadului. Aici, până la întâlnirea lor, îi va ascunde mâncare într-o claie cu fân din apropierea casei. Paşca s-a învoit şi s-a despărţit bucuros de el. Însă părintele jurase cu două luni în urmă înaintea locotenentului Opriş în Năsăud că îl va ajuta să îl prindă pe Paşca. Trebuia să îşi ţină angajamentul luat înaintea organelor de stat aşa că i-a anunţat de întâlnirea de la casa din câmp. Locotenentul Opriş scrie în raportul pe care îl înaintează şefului său de la Cluj, colonelul Mihail Nedelcu: *„Am luat măsuri ca alimentele să fie pregătite de noi şi în băutură am pus otravă să îl lichidăm pe bandit".* Paşca bănuia că preotul încheiase de o bună vreme pactul cu Securitatea şi a declinat oferta venită din sufletul milostiv al slujitorului bisericii evitând cursa întinsă. Se pare că o pronie îl apăra şi îl ţinea în viaţă datorită rugăciunilor şi citirilor din Biblie pe care o purta într-o traistă de piele la gât alături de

[91] Ibidem

încărcătoarele cu cartuşe.

VIII.2. *Omenia*

Gheorghe Paşca a fost un om iubit de oameni. Dacă nu ar fi fost aşa nu ar fi putut să reziste opt ani acţiunilor disperate ale Securităţii de a-l prinde. Mărturiile scrise din dosarul său din arhiva C.N.S.A.S. dar şi mărturiile orale culese în vara acestui an ne dezvăluie portretul unui justiţiar, al unui om care detesta nedreptatea şi sărea în ajutorul semenilor săi chiar şi în momentul în care era vânat de Securitate. Aşa îi pedepsea pe pădurarii care exagerau cu procesele silvice,dar şi pe colectorii care adunau cotele obligatorii la produsele agricole şi animale. Îi elibera după o instrucţie dură, de 3-4 ore, cu flotări şi genuflexiuni. Îi lăsa în indispensabili şi îi punea apoi pe fugă. Tavifta Fetti din Suplai ne mărturiseşte în interviul pe care i l-am luat în vara acestui an 2016: *„Doamne iartă-l că vai mult ne-a scutit! Veneau colectorii în sat iar noi fugeam în toate părţile şi ne ascundeam animalele să nu ni le ia*

pentru cotă. Când Paşca venea în sat parcă cobora un duh sfânt care ne apăra. Fugeau colectorii ca glonţul când iese din puşcă." Şi Gheorghe Rus spune: *„Ţăranii erau tare asupriţi atunci. Îi obligau să facă contracte cu statul. Le luau munca lor. Veneau şi numărau animalele şi clăile de fân. Însă Paşca îi îmbărbăta: „Nu vă temeţi! Îi alung eu pe hoţii ăştia! Era iubit de oameni."* Todică Ioan de pe valea Fiadului ne-a mărturisit că în absenţa lui Paşca oamenii scriau bilete de ameninţare pentru colectori pe care le agăţau în pomii din centrul satului şi de pe uliţe ca şi cum ar fi fost scrise de Paşca[92] pentru a-i lăsa în pace.

Un raport al Securităţii Năsăud din 27 decembrie 1954 consemnează: *„Bandiţii Paşca şi Gheorghe Vlad trimit scrisori de ameninţare colectorilor şi îi îndeamnă pe oameni să nu predea cotele la stat."* [93] O astfel de scrisoare de ameninţare o trimite Gheorghe Vlad către colectorii din Rebrişoara cărora le spune: *„Cât rău le faceţi voi oamenilor!... Mari tâlhari sunteţi!... Aţi furat brânza de la stâni şi de la gura copiilor!... Nu scăpaţi!... Venim după voi!"* [94].

Un colector care slujea regimul comunist în acele vremuri a trăit pe pielea lui întâlnirea cu Paşca. În declaraţia pe care o dă în Năsăud în faţa organelor Securităţii îşi povesteşte păţania: *„Mă numesc Cotuţiu Dumitru, locuiesc în Năsăud şi sunt funcţionar la Comitetul de Stat pentru colectarea produselor agricole. În ziua de 1 iunie 1955 la ora 14 eram pe valea Gersei împreună cu Bodiu Nicolae din Rebrişoara în*

---

92 Interviu cu Todică Ioan.

93 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.125-126.

94 Ibidem, vol., p.103, Declaraţia lui Cîrcu Ioan, cel care a dus scrisoarea la Sfatul Popular în Rebrişoara.

apropierea locuinţei lui Burduhos Alexe pentru impulsionarea predării cotelor la stat. Din spatele casei a ieşit un bărbat înarmat cu o puşcă în mână care ne-a somat şi ne-a culcat la pământ. Ne-a întrebat cine suntem. I-am răspuns că suntem organe ale statului, colectori aflaţi la muncă pe teren. Ne-a cerut să punem legitimaţiile jos pe pământ. Ne-a dezbrăcat de haine în izmene şi cămaşă, a făcut instrucţie cu noi o jumătate de oră fugărindu-ne pe lângă casă după care ne-a dat drumul trăgând două cartuşe pe lângă noi. A strigat în urma noastră: „Dacă mai luaţi sărăcia oamenilor şi îi trimiteţi în temniţă vă împuşc cu mâna mea!”[95]

Oamenii îl iubeau pe Paşca şi pentru că îi speria pe pădurari să nu le facă procese silvice când tăiau lemne de foc din pădure sau chiar îi apăra să lase oile de la stâni să pască şi în parcelele oprite. O notă informativă dată în 25 aprilie 1955 Securităţii Năsăud de preotul Bondane Ioan din Telciu vorbeşte despre acest lucru: *„M-am întâlnit cu Pop Gheorghe de-a lui Ponceanu din Telciu săptămâna trecută şi mi-a spus că peste vară va sta cu oile în Faţa Poienii. Mi-a zis că s-a înţeles cu Paşca care nu va permite să se apropie cineva de stâna lui, nici pădurarii să îi facă proces silvice pentru păşunat în parcelele oprite şi nici colectorii să îi numere oile. De asta toţi din sat aduc oile la el la stână”*.[96]

Gheorghe Paşca a ajutat peste 100 de familii din Sălişte a de Sus pe care le-a cununat. Rad Grigore din Sălişte mărturiseşte în interviul pe care i l-am luat în vara anului 2016: *„Paşca nu a răbluit nici un săliştean. Nu a furat de la nimeni nimic. A luat*

---

[95] Ibidem, vol.3, p.303, Declaraţie Cotuţiu Dumitru.
[96] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.178, Notă informativă Nicolae Petre.

într-un an o capră de la Găjanu' de la stână să aibă lapte pentru copilă, pentru Ioana în buncăr, pe Comarnice. I-a plătit-o în bani." Şi fiica lui Ioana Paşca dă mărturie şi spune: *„Azi nimeni nu îl vorbeşte pe tata de rău. Nu a făcut rău la nici un sălişte an. Dacă a găsit nişte copii necăjiţi întotdeauna i-a ajutat."*[97]

Copil necăjit a fost şi Vasile Vlad din Sălişte: *„Suntem şapte fraţi care am rămas orfani. Tata a murit în 1947 iar mama în 1951. Am rămas singuri în lume. Pe deal în Comarnice am avut casă şi stăteam la oi şi la vaci. Trecea des pe la noi Gheorghe Paşca. Ne aducea de mâncare carne de mistreţ. Ne mai dădea binoclul să ne uităm cu el de pe deal. Vedeam cu el plutoanele Securităţii cum îl caută pe valea Fiadului şi la poalele muntelui Ţibleş".*[98]

În cei opt ani de pribegie a fost primit de mulţi oameni în casele lor. Îi indemna să nu ascundă Securităţii întâlnirile lor pentru a nu a avea de suferit: să fie arestaţi şi bătuţi de vrednicii apărători ai regimului comunist. Fetti Gheorghe din Suplai, care l-a găzduit mult timp în casa sa mărturiseşte înaintea organelor Securităţii: *„Paşca m-a sfătuit să anunţ Miliţia şi Securitatea despre întâlnirile noastre, să nu tăgăduiesc nimic în legătură cu el să am de suferit. M-a rugat să transmit Securităţii şi Miliţiei că îi roagă să vină să îl prindă."*[99]

O notă întocmită de Direcţia Personal din Consiliul Securităţii Statului în ziua de 5 septembrie 1968 şi publicată de C.N.S.A.S. în colecţia de documente „Bande, Bandiţi şi Eroi" arată că până la această dată au căzut în acţiunile de lichidare a bandiţilor din munţi 62 de persoane formate din ofiţeri,

---

97 Interviu cu Ioana Paşca, fiica lui Gheorghe Paşca.
98 Interviu Vasile Vlad.
99 A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.42, Notă informativă Fluieraş.

subofiţeri, soldaţi din Securitate şi Miliţie şi civili (informatori). Dintre aceştia doar locotenentul Iosif Şipoş, sublocotenentul Costan Vasile şi caporalii Mohora Nicolae şi Rusu Ioan au căzut în lupta cu Gheorghe Paşca şi Gheorghe Vlad în 4 iunie 1953 în lupta de pe Comarnice. Gheorghe Paşca era în legitimă apărare şi fiind atacat s-a apărat pentru că ştia că predarea ar fi însemnat moartea după ritualul întocmit de Securitate în anii 1950. Nici un civil nu a fost rănit sau omorât de Gheorghe Paşca în cei opt ani ai săi de pribegie când îi aştepta pe americani să îi aducă libertatea răpită de comunişti.

VIII.3. *Rugăciunea lui Paşca*

De ce nu mă lăsaţi să trăiesc nici măcar în pădure?
Nu fac nimănui nici un rău
V-am dat tot ce am avut
Casa din sat cu moară, stupina, pământul şi vitele
Tot ce-am strâns o viaţă
Am aici un copil mic şi soţia gravidă
Lăsaţi-ne să trăim măcar în munţi
În vizuina asta sub pământ ca animalele pădurii
Pădurile şi munţii au fost întotdeauna ale noastre
Străinii s-au aşezat numai pe văi
Ne-au lăsat pădurile şi munţii
Nimeni niciodată nu ne-a scos din pădurile noastre ca voi
Nici aici nu mă lăsaţi să trăiesc?

Voi cine sânteţi?
Ce fel de oameni sânteţi?
Nu mă voi preda comuniştilor niciodată viu, ci doar mort…

IX. Întâlniri cu Paşca

IX.1. *Cocoana, haiducul şi hoaţele de cătane*

Am avut în acest an onoarea de a intra în posesia dosarului de la C.N.S.A.S. al moroşanului Gheorghe Paşca care a rezistat timp de opt ani singur cu o puşcă împotriva batalioanelor Securităţii la Bichigiu şi la poalele munţilor Ţibleş în judeţul nostru. Fiul cel mic George al marelui luptător anticomunist fiind bolnav şi apropiindu-se de ceasul morţii şi-a pus încrederea în mine pentru a spune lumii povestea jertfei şi a luptei sale pentru adevăr. Ne-am împrietenit în vara anului 2014 în cimitirul din Năsăud când am căutat alături de profesorul Gheorghe Petrov şi de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului osemintele părintelui său pentru a-i reda demnitatea la şaizeci de ani de la uciderea sa în buncărul de pe valea Izvorului de la Bichigiu.

Printre cele 1300 de pagini care descriu bărbăţia şi curajul moroşanului din Sălişte mi-a rămas legată de suflet o întâmplare pe care o redă un raport[100] din anul 1955 al Securităţii Cluj adresat Biroului 361 „Bande" din cadrul

[100] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4, p.232-233.

Ministerului Afacerilor de Interne din Bucureşti care coordona distrugerea ultimei rămăşiţe a rezistenţei anticomuniste din judeţul nostru. Colonelul Nedelcu Mihail raporta de la Cluj către eroii Securităţii din Bucureşti: *„În ziua de 10 septembrie 1955 numitul Hirt Ioan din satul Suplai aflând-se în apropierea postului de pândă care se afla pe valea Fiadului spre poalele muntelui Ţibleş s-a întâlnit cu un soldat care mergând după apă în pârâul din apropierea postului de pândă a fost informat: „Tovarăşe, nu mai staţi aici pentru că banditul Paşca de trei zile se găseşte în păduricea din apropierea satului Suplai!" Soldatul a raportat caporalului Nertea Mihai care conducea postul de pândă şi după o scurtă sfătuire între ei s-au hotărât să se deplaseze spre locul indicat. Pe la orele 13 au ajuns în apropierea pădurii de lângă satul Suplai unde au observat o copilă de 12 ani care se afla cu vitele la păscut. Înaintea venirii lor copila tocmai văzuse un om cu o puşcă în mână care a coborât din pădure şi a întrebat-o: „Măi cocoană!... N-ai văzut tu cumva hoaţele de cătane pe aicea?" Ea i-a răspuns că nu, după care banditul s-a aşezat jos să se bărbierească ascuţindu-şi briciul pe o piatră. Când au apărut soldaţii noştri copila a început să ţipe ca din gură de şarpe: „Bade Gheorghe!... Bade Gheorghe!... Au venit cătanele!" ...asta fără ca ea să fi fost pusă de bandit să păzească. La strigătul copilei banditul Paşca a ridicat arma şi a tras asupra soldatului care făcea semn celor din spate să se răspândească. Cartuşul l-a nimerit în umăr însă nu l-a rănit trecând prin veston şi cămaşă. La focul deschis de bandit cei trei soldaţi şi caporalul s-au adăpostit imediat şi nu l-au mai urmărit pe bandit ci într-un târziu au tras câteva rafale de focuri la care banditul a răspuns cu încă două focuri din pădure. Copila şi-a lăsat vacile şi a fugit spre sat strigând cât o ţinea gura: „Cătanele!... Cătanele!... Au venit cătanele!" După scurt timp, un plăian Gavrilă Rusu*

mergând după lemne cu căruța a ajuns la locul de unde a tras banditul Pașca. Ostașii l-au somat și legitimat iar apoi i-au ordonat să intre în pădure la locul de unde a tras banditul. Omul a început să plângă spunând că îi este frică, fapt care arată că ostașii nu numai că nu l-au urmărit pe bandit dar le-a fost și frică să se apropie de locul în care banditul a deschis foc. După asta caporalul l-a silit pe Gavrilă Rusu să îi ducă cu căruța înapoi în sat, în Suplai. La ancheta întreprinsă în ziua următoare la fața locului de comandantul companiei locotenentul Angheluță Vasile venit de la Năsăud a găsit o lamă de cartușe și 20 de tuburi în pădure de unde a tras banditul." Astfel raporta colonelul nostru de la Cluj iar mie mi-a rămas în minte acea copilă care l-a salvat pe Pașca în acea zi.

În documentarea pe care am făcut-o în această vară pentru a scrie istoria curajului brav al lui Pașca, pașii mi s-au îndreptat spre satul Suplai. Cunoșteam omenia și sufletul bun al plăienilor, prima mea parohie fiind aproape de ei. Această omenie au arătat-o și moroșanului haiduc care îi apăra în 1955 de slugile partidului: colectorii comuniști care încasau cotele și pădurarii lacomi care îi oprea să aducă un lemn din pădure. Dar o curiozitate nu îmi dădea pace: Oare copila ce a văzut cătanele mai trăiește?... Ar trebui să aibă acum vreo 73 de ani. Salvarea a venit de la Gheorghe Rus din Poienile Zagrei care m-a însoțit în documentarea mea inclusiv la buncărul de pe valea Izvorului din Bichigiu unde patru companii de securitate de la Florești, în dimineața zilei de 5 februarie a anului 1956 au tras 3000 de cartușe pentru a-l distruge odată pe moroșanul care i-a chinuit timp de opt ani. Alături de Pașca era ucis în acea zi și Gavrilă Rus, vărul lui Gheorghe Rus fugit din teroarea muncilor de la canal pentru o gură de aer de libertate. *„Trăiește, părinte, cocoana ce l-a salvat pe Pașca în acea zi!"...* Au fost cuvintele cu care Gheorghe Rus mi-a

bucurat sufletul. *„Astăzi te duc în Plai să o cunoşti!”...* Şi duşi am fost!… Am căutat-o la casa ei smerită de lemn dar nu am aflat-o. Era plecată în sat să petreacă un neam de-al ei ce trecuse la cele veşnice. Am aflat-o la masa de pomană din căminul cultural. Intru cu ruşine că deranjez masa... Colegul frate preot mă iartă cu înţelegere iar diacul cu vocea lui groasă strigă: *„Taviftă… ai oaspeţi!”* Cocoana lui Paşca avea acum 73 de ani… O cheamă Tavifta Fetti… O mamă şi o bunică de o omenie cum rar întâlneşti. Ne-am suit în maşină şi am mers cinci kilometri în afara satului Suplai spre muntele Ţibleş la fântâna lui Paşca. Astfel se numeşte astăzi locul în care în urmă cu şaizeci de ani cocoana noastră l-a salvat pe moroşan. Într-o jumătate de oră mi-a povestit toată istoria lui Paşca în Suplai, mi-a vorbit de omenia şi dragostea pe care plăienii i-au arătat-o haiducului din Sălişte. Încheie mândră cu cuvintele: *„Nu din satul nostru i-a venit sfârşitul! Noi l-am apărat şi l-am ascuns de răii Securităţii!”* Ne-am despărţit cu promisiunea că ne vom reîntâlni. Cât de curând. Trebuie să îi dăruiesc o copie de pe acest raport al Securităţii Cluj care vorbeşte despre întâlnirea ei cu Paşca. Ne-a unit moroşanul pe care ea l-a salvat de cătane.

IX.2. *Pădurarul Dumitrean cuminţit pe dealul Clinului*

În ziua de 1 noiembrie a anului 1954 locotenentul Opriş Ioan, şeful Securităţii raionului Năsăud, raportează superiorilor săi de la Cluj un incident petrecut pe dealul Clinului în comuna Romuli: *„Raportez că în cursul zilei de azi bandiţii Paşca şi Vlad au apărut în locul numit vârful Clinului din hotarul comunei Romuli unde se afla pădurarul Dumitrean Vasile cu opt băieţi la plantaţie. Banditul Vlad l-a somat pe pădurar iar Paşca a stat în poziţie de tragere după care pădurarul Dumitrean a fost dezbrăcat de hainele de pădurar: bocancii, arma, vestonul, pantalonii şi actele. Banditul Vlad Gheorghe a tras un foc de armă voind să-l împuşte dar Paşca nu i-a dat voie decât a spus să îl bată, lucru pe care l-a şi făcut culcându-l la pământ dezbrăcat. Dându-i câteva bote i-a dat drumul în cămaşă şi în izmene, iar hainele şi arma le-au luat cu ei. Am luat măsuri în acest caz ca bandiţii să fie urmăriţi."*[101]

Participant direct la această întâmplare a fost Rus Vasile din Romuli care ne relatează păţania întorcându-se înapoi în timp cu 62 de ani: *„Eram fecior şi aveam grijă de oile lui Ion Bulz, eram slugă la el la oi pe Dealul Clinului. Pe la amiază l-am văzut pe pădurarul Dumitrean care ieşea cu nişte copii la plantat. Gheorghe Vlad era ascuns sub o scorbură de copac. Când a ajuns Dumitrean în dreptul lui a tras un foc de armă şi a*

[101] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.4.p.320, Buletin informativ Securitatea Năsăud.

strigat la el: Culcat!... L-a dezbrăcat de haine în izmene şi într-un maieu. L-a culcat la pământ, a luat o nuieluşă de frasin şi l-a cârpit peste dos zicându-i: „Să nu zbieri tare să mă enervezi că atunci îţi dau mai tare!" Atâta i-a dat cu nuiaua până a scăpat pe el Dumitrean. Bătucit cum era l-a ridicat de jos şi l-a dus până la marginea pădurii. A mai tras două focuri de armă după el alungându-l în sat: „Du-te repede să nu îmi vină ideea să te execut de tot!" Gheorghe Vlad s-a întors la mine şi l-am întrebat: „L-ai împuşcat, bade Gheorghe?... Nu, că nu vreau să rod un măgar mare ca ăsta în cealaltă lume. I-am făcut un miez de forţă să poată coborî la vale".

De unde i s-a tras lui bătălia asta? Într-o zi, oile pe care le păzeam păşteau pe o mirişte iar dintre ele vreo trei au intrat în plantaţie. Apare Dumitrean şi un alt pădurar, unu' Rusu. I-a făcut semn Dumitrean lui Rusu: „Dă-i!" Mi-a tras o palmă grea mutul ăsta de pădurar de mi-au dat lacrimile pe obraz.

A doua zi mă duc cu oile pe Cotojeri la sălişteni şi mă întâlnesc cu Paşca şi cu Vlad Împăratu': „Măi Vasile, ce mai ştii de lumea asta? Ştiu cam prost, bade Gheorghe. Au fost Rusu şi cu Dumitrean ieri pe aici şi mi-a dat Rusu o palmă de am crezut că tot mă împrăştie. De ce?... Eram cu oile pe mirişte şi am scăpat trei mioare în plantaţie dar au ros iarba nu puieţii". A zis Gheorghe Vlad: „Să ferea Dumnezeu să nu le ia înapoi!" Nu după mult timp le-a petrecut.

La două săptămâni au urcat în dealul Clinului zece soldaţi, un locotenent şi doi câini ca nişte lupi însoţiţi de Dumitrean şi Rusu să îl caute pe Paşca. Au venit la noi la colibă. M-a luat un locotenent şi mi-a tras cu sete nişte mame de pălmi. Apoi m-a călcat cu bocancii pe picioarele mele goale întrebându-mă unde e banditul cu veveriţă în clop zis Împăratu'. Aveau cu ei câini dresaţi. Nu m-am temut de soldaţi cât m-am temut de câinii

ăştia ce îşi arătau colţii la mine. După asta m-au pus jos în faţa casei lui Ion Bulz şi au tras un foc de armă pe lângă mine să le spun unde sunt ascunşi bandiţii. M-am jurat că nu i-am văzut. Unul dintre ei a intrat în colibă şi i s-a făcut poftă să mănânce nişte jântiţă. Aveam cu noi un baci ce îl chema Bursuc şi când a dat soldatul să bage mâna în jântiţă a început baciul să strige la el cât îl ţinea gura: „Nu îţi băga mâna în vas că îi laptele lu' bai' Ionuc şi-i om gingaş!" De atunci a rămas în Romuli la noi vorba asta cu laptele lui badea Ionuc.

După asta m-au luat cu ei până în vârful dealului să îi duc să le arăt unde stă ascuns Vlad Împăratu'. I-am zis iar că nu ştiu. M-a trântit din nou la pământ locotenentul şi m-a călcat în picioare. Până la urmă văzând că nu pot scoate de la mine nimic s-au luat şi s-au dus spre hotarul săliştenilor."[102]

IX.3. *Nu-l minţi pe Paşca*

A noua poruncă din Decalog condamnă minciuna. Nici Gheorghe Paşca nu iubea acest păcat. Vedem acest lucru dintr-o întâmplare petrecută în luna august a anului 1955 istorisită chiar de împricinat înaintea organelor de anchetă

[102] Interviu Rus Vasile

ale Securității din Năsăud: *„Mă numesc Tudose Nechifor din satul Cepari, comuna Dumitra și în ziua de 7 august 1955 am plecat cu căruța plină cu mere în Baia Borșa. Aici am vândut merele cu doi lei kilogramul și am câștigat o sumă frumoasă, 1000 de lei din care am cumpărat o pălărie pentru mine și stofă pentru soția mea să își facă o bluză. M-am întors înapoi noaptea. Pe la ora 12 am ajuns în Dealul Ștefăniței iar la prima curbă ce o face în stânga am fost somat de doi indivizi necunoscuți să opresc căruța și să cobor din ea. La somațiile lor am coborât jos din căruță iar cei doi indivizi m-au întrebat cine sunt, de unde vin și dacă am bani la mine. Eu le-am răspuns că vin de la Baia Borșa unde am fost cu niște mere de vânzare și că am la mine suma de două sute de lei. Cel mai mic dintre ei i-a spus celui mare să mă percheziționeze. Făcându-mi percheziție a găsit la mine suma de opt sute de lei în monede de o sută. Văzând că am mințit individul cel mic de statură care avea o pălărie neagră în cap mi-a tras două palme spunându-mi: „Cine te-a învățat să îl minți pe Pașca, rablăule? Acuma fă bine și plătește minciuna cu cinci sute de lei." A luat cei cinci sute de lei din banii mei, prețul minciunii. Ceilalți mi i-a lăsat să beau un vin fiert în cinstea lor când ajung în Năsăud. M-au alungat apoi de acolo trăgând în urma mea două focuri de armă. Am ajuns în Romuli la postul de Miliție dar sergentul de aici mi-a zis să revin dimineață. Nu am mai stat și am coborât la Năsăud unde am anunțat organele Securității Statului."*[103]

IX.4. *Jos taxa... vine Pașca*

Citeam în aceste zile ale lunii noiembrie din anul 2016

[103] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 596249, vol.3, p.312-313, Declarația lui Tudose Nechifor.

despre supărarea oamenilor că guvernul nu vrea să scadă taxele, ba mai mult vrea să pună altele mai mari pe bieţii ţărani care nu vor mai putea aduce o căruţă cu lemne de foc din pădure dacă nu îşi fac RCA pentru atelajele lor. Cam la fel se întâmplau lucrurile şi în anul 1955 când organele conştiincioase de partid îi terorizau pe bieţii oameni să plătească dările către stat. Dar atunci aveau un ajutor de nădejde care îi apăra de aceste „vitejii" ale statului.

Era haiducul din Sălişte, Gheorghe Paşca, spaima colectorilor şi a strângătorilor de biruri. Scriind în aceste zile cartea vieţii şi a suferinţei moroşanului care a rezistat opt ani de zile cu o puşcă în mână înaintea batalioanelor Securităţii am dat în al treilea volum numit „Mărturii" din dosarul de la C.N.S.A.S. al luptătorului anticomunist, de declaraţia lui Sîngeorzan Grigore dată în postul de Miliţie din Romuli în ziua de 7 mai 1955. Declară organul statului înaintea miliţienilor din Romuli:

„Subsemnatul, Sîngeorzan Grigore, având funcţia de agent fiscal la Sfatul Popular Romuli, în ziua de 7 mai 1955 am plecat alături de agentul agricol Timoce Dumitru în cătunul Frumuşica pentru a strânge impozitul. Am intrat în casa numitei Moldovan Ana. I-am cerut să achite odată impozitul pe care îl are de plătit, dacă nu vor veni colectorii şi îi vor lua ţolurile din casă. Bătrâna a ieşit din casă după noi strigând în gura mare că i-am pus impozit prea mare şi că nu are de unde să îl plătească. Nu am băgat-o în seamă şi am intrat în casă la Timoce Irimei, vecinul ei. Nu după mult timp intră bătrâna în casă şi ne spune că un om cu o armă ne cheamă afară, ba mai mult ne-a şi ameninţat că dacă nu ieşim degrabă afară ne bagă un glonţ în gură. De spaimă ne-am ridicat şi am ieşit în curtea casei unde o namilă de om a tras un foc de armă pe lângă noi.

Ne-a dezbrăcat de haine. Ne-a dus până în marginea pădurii şi în pielea goală a început să facă instrucţie cu noi: „Culcat!... Sculat!...” Era Gheorghe Vlad zis Împăratul, tovarăşul lui Paşca. După ce ne-a frecat bine vreo douăzeci de minute şi ne-a tot culcat şi sculat l-a strigat pe Paşca care a ieşit din pădure spunându-i: „Hai măi Gheorghe că am prins nişte rabläi care sug sângele oamenilor!” Paşca ne-a dus la haine, ne-a pus să ne îmbrăcăm, apoi ne-am aşezat jos pe iarbă unde am stat de vorbă. Ne-a zis că el cu oamenii cinstiţi nu are nici o treabă doar cu cei care umblă după el de care nu se teme pentru că are armament bun. Atunci a mai tras un foc de armă în sus. Împăratu' a vrut să ne bată cu un băţ şi să ne ia banii, atunci Paşca a strigat la el: ”Până aici George! Noi nu suntem rabläi!” A dat mâna cu noi şi ne-a spus la despărţire: „Să nu luaţi laptele şi carnea de la gura copiilor săraci că e crimă! Să nu credeţi că va sta regimul ăsta aşa mult şi Napoleon a fost împărat şi i-a venit şi lui sfârşitul într-o bună zi.” Au plecat apoi spre hotarul Telciului iar noi ne-am întors la Sfat în Romuli şi am povestit ce am pătimit în acea zi”.

Aşa că aş lega în aceste zile de inima guvernanţilor noştri sfatul lui Paşca: *„Domnilor, nu fiţi rabläi!... Fiţi omenoşi şi cu milă faţă de ţăranii noştri care sunt talpa ţării!”*

X.5. *Gheorghe Şanta pe valea Rebrei*

A fost primar al oraşului Sângeorz-Băi şi viceprimar al municipiului Bistriţa în anii 1970. În prezent este preşedinte al Fundaţiei „Regna” Bistriţa şi militează pentru cultivarea memoriei părintelui său sufletesc colonelul Liviu Rusu,

participant direct la marea unire din 1918 din partea judeţului nostru şi decorat cu ordinul Mihai Viteazul prin decretul regal 2886 din anul 1941. Pentru el şi alţi trei cavaleri ai acestui ordin: colonelul Romulus Sîrca, colonelul Ioan Eitl, colonelul Gheorghe Mareş şi generalul Grigore Bălan, valori militare ale Armatei Române, oameni patrioţi care şi-au jertfit viaţa pentru neam şi ţară, luptând pentru România Mare, a ridicat împreună cu Filiala Bistriţa-Năsăud a Asociaţiei Cultul Eroilor un necesar şi edificator monument, pe o alee, în livada sa din Dealul Târgului.

A aflat despre demersul meu de a scrie viaţa moroşanului Gheorghe Paşca, cel care a rezistat opt ani de zile înaintea batalioanelor Securităţii şi m-a sunat în această săptămână pentru a ne întâlni şi a-mi încredinţa mărturia sa despre Gheorghe Paşca pe care l-a cunoscut îndeaproape.

— Domnule Gheorghe Şanta, cum l-aţi cunoscut pe Gheorghe Paşca?

— Eu m-am angajat la I.F.E.T.-ul din Năsăud ca muncitor şi am fost repartizat de această întreprindere la parchetul din fundul Rebrei care era o exploatare mare deschisă atunci în anii 1950, fiind deservită de calea ferată forestieră Fiad-Telciu-Valea Secii de unde lemnul era adus cu funicularul din fundul Rebrei peste munte. Aici erau mulţi muncitori forestieri şi am fost şi eu angajat acolo de către şeful de sector inginerul Napeu care mi-a spus următorul lucru: „Tu ai 18 ani şi încă nu ai lucrat la pădure, de aceea eu nu pot să te bag într-o echipă. Ca să poţi să te angajezi aici să îţi cauţi tu o echipă care să te accepte să lucrezi cu ei.” Am discutat cu mai multe echipe care erau angajate la lucrările de fasonare şi corhănire a lemnului de acolo şi m-au acceptat în mijlocul lor o echipă de ucraineni din Poienile de sub Munte care aveau

nevoie de un om. În cele din urmă m-au luat dar mi-au spus următorul lucru: „Tu ai nişte obligaţii în plus faţă de noi care lucrăm efectiv la fasonat” (de exemplu doborârea lemnului se făcea cu toporul şi cu fierăstrăul de mână pentru că nu erau alte mijloace), aşadar trebuia să trag de fierăstrău la un capăt iar el de partea cealaltă dar salariul meu era jumătate din salariul lor, acestea erau condiţiile în care m-au angajat. În plus aveam şi alte obligaţii: să fac focul în coliba de pământ în care dormeam noaptea la parchetul acesta în care lucram. Trebuia şi să aduc apă în ceaoane pentru prepararea mâncării seara, dimineaţa şi la amiază. Acestea erau condiţiile şi le-am acceptat.

Lucrând în zona asta, în fundul Rebrei, am aflat că pe acolo umblă acest haiduc Gheorghe Paşca care era fugit pe păduri din cauza unei arme. Mai târziu ne-am întâlnit cu el şi ne-a povestit despre situaţia lui. El venea destul de des prin zona noastră prin pădurile unde lucram noi acolo. Într-o zi a apărut la echipa noastră. S-a prezentat când ne-a găsit şi ne-a întrebat pe fiecare: cine şi de unde suntem. Paşca ne-a povestit situaţia lui, că a fugit să se ascundă pe păduri pentru că a fost chemat la postul de Miliţie să predea puşca. El avea o puşcă cu lunetă la care ţinea foarte mult. Ne-a arătat-o. Pe patul puştii avea gravată stema regală. Ne-a spus că a primit-o de la regele Carol al II-lea în perioada în care a fost în exil la Bistriţa. În această perioadă mergea la vânătoare prin părţile noastre şi l-a luat cu el şi pe Paşca ca unul dintre marii vânători care erau în zona asta. În scurt timp între rege şi Paşca s-a legat o strânsă prietenie iar regele i-a dăruit această puşcă. Când după anul 1946 li s-a cerut tuturor să predea armamentul Paşca nu a vrut să predea această puşcă de aceea Miliţia a vrut să îl aresteze. El a fugit şi s-a ascuns în păduri.

Aşa a ajuns el haiduc. Nu a făcut nici un lucru rău înainte de fuga sa, dimpotrivă, a fost un om aşezat.

— Cum era îmbrăcat Paşca? Purta armele la vedere?

— Avea două puşti şi un pistol ce îl ţinea agăţat la centură. De centură mai avea agăţate nişte grenade. Avea la el două raniţe: una mai mare în care ţinea diferite obiecte personale şi una mai mică în care ţinea cartuşele. Mi-a povestit cum a fost urmărit de Miliţie prin pădurile unde se ascundea el. Pe urmă lucrurile s-au complicat pentru că au vrut să îl împuşte, el s-a apărat şi a împuşcat patru din miliţieni. Apoi a început Securitatea să îl urmărească. În acest scop s-a deplasat la Telciu o unitate militară de mărimea unei companii care avea domiciliul lângă Căminul Cultural din Telciu. De aici umblau pe toţi munţii şi încercau să îl prindă.

Noi îl întrebam pe Paşca: „Ce se întâmplă cu tine?" iar el ne răspundea: „Am speranţa şi aştept să vină americanii. Nu mai durează mult, vin la primăvară. Atunci mă voi putea întoarce acasă şi voi putea să păstrez puştile mele. Avea această speranţă şi ne povestea despre tot felul de evenimente politice de care noi nu ştiam pentru că eram izolaţi. El avea sursele lui de informare şi ne tot repeta: „La primăvară vin americanii!"

— Despre luptele lui cu Securitatea v-a povestit?

— Ne-a povestit mai multe episoade, printre care unul petrecut la Ţibleş când a fost încercuit şi a ţinut trupele Securităţii la distanţă două zile şi două nopţi. Acolo era însoţit de Gheorghe Vlad al Împăratului. Au scăpat de acolo dar după asta între ei a apărut o ruptură, o ceartă. Când a venit la noi Paşca era singur.

Într-o zi, când a apărut la noi în fundul Rebrei ne-a întrebat

ce se întâmplă cu plăţile salariilor noastre. Toţi muncitorii eram adunaţi în acea zi acolo, aşteptându-l pe casier să ne dea salariile. A coborât casierul din funicularul cu care a trecut muntele la noi iar Paşca îl aştepta. I-a luat toţi banii şi statele de plată şi i-a plătit el pe oameni apoi i-a strigat casierului: „Eşti un bandit care tragi din salariile oamenilor şi trebuie să încetezi cu asta!"

— I s-au plâns muncitorii lui Paşca?

— Da. Oamenii i s-au plâns că acest casier le reţine din bani. Reţinea din salarii mai ales cărăuşilor care aveau salarii mai mari de aproape 1000 de lei. Eu câştigam în acea vreme doar 120 de lei pe lună. Paşca i-a atras atenţia: „Le-ai reţinut bieţilor oameni şi câte 25 de lei fără să fie ei de acord! O să te învăţ eu cum să îţi faci datoria! Dacă te mai prind că iei din banii oamenilor o să te împuşc!" Ne-a dat Paşca banii ce ni se cuveneau dar pentru el nu şi-a ţinut nici un ban. De atunci a intrat o spaimă în casier şi nici un leu nu a mai reţinut nimănui.

— Oamenii se temeau de Paşca ?

— Noi nu ne temeam de el pentru că era prietenos cu noi dar le atrăgea atenţia celor care se lăudau prin crâşmele din Telciu că o să îl prindă ei pe Paşca. Aşa era pădurarul Vasilică Dumitru care s-a lăudat că o să îl dea pe Paşca pe mâna Miliţiei. Paşca a aflat şi a venit într-o zi la el la brigadă în fundul Rebrei. A strigat la el să iasă afară din brigadă. Era într-o sărbătoare. Ne-am adunat toţi să vedem ce se întâmplă. L-a culcat pe pădurar la pământ, pe burtă şi i-a pus ţeava puştii după cap. Soţia pădurarului urla şi striga la Paşca să nu îi omoare bărbatul. Şi alţi oameni care erau acolo îl rugau la fel. S-a auzit dintr-o dată o bubuitură după care s-a lăsat o linişte de mormânt.

— L-a împuşcat?

— Nu. A tras pe lângă capul pădurarului. După împuşcătură Paşca l-a prins de ceafă şi l-a ridicat în sus. Pădurarul era galben ca ceara, spaima a fost atât de mare încât Vasilică pădurarul şi-a învăţat lecţia pentru toată viaţa.

— Securitatea vă cerea să îl denunţaţi pe Paşca?

— Pe la noi trecea Miliţia şi Securitatea. Ne interogau dacă l-am văzut pe Paşca, dacă a fost pe acolo. Spuneam că a fost dar nici unul dintre noi nu le indica direcţia exactă din care el venea şi apoi pleca pentru a nu cunoaşte traseele folosite de Paşca. Dar şi Paşca ne întreba de controalele Securităţii şi îi spuneam de fiecare echipă de şapte până la zece miliţieni şi securişti şi direcţia în care au luat-o să îl caute. Cât am stat eu acolo nu ştiu să îl fi prins ei pe Paşca. În anul următor am aflat că în luna februarie l-au împuşcat pe valea Bichigiului. I-au expus apoi trupul fără viaţă în curtea Liceului Pedagogic din Năsăud să îl vadă lumea că este mort.

— Noaptea venea Paşca acolo, la exploatarea de pe valea Rebrei?

— Într-o noapte Paşca a intrat în coliba noastră săpată în pământ şi acoperită cu buşteni. Noi dormeam în colibă pe cetină de brad, nu aveam pături. Făceam foc în mijlocul colibei iar eu fiind cel mai tânăr din echipă aveam datoria să întreţin focul toată noaptea. Pe la ora 2 dimineaţa a intrat Paşca în colibă la noi. Ne-a salutat şi ne-a spus că se culcă şi el la noi. S-a aşezat lângă mine. Pe la 5 dimineaţa a sărit în picioare, şi-a luat raniţa şi puştile şi a plecat în grabă. După zece minute am auzit afară zăpada scârţâind şi am văzut cum intră un militar în colibă întrebându-ne dacă nu a fost cumva Paşca pe aici. I-am spus adevărul că a plecat cu puţin timp înaintea venirii

lui. M-a impresionat faptul că Pașca avea un simț animalic, de om al pădurii. A simțit că se apropie un pericol pentru el, că se apropie Securitatea și s-a trezit brusc din somn.

— Despre casa lui din Sălișteva povestit ceva?

— Mi-a spus câteva lucruri despre familia lui. Pe soția lui o chema Anisia. Ea venea prin pădure și îi aducea mâncare. Miliția a început să o urmărească pentru a ajunge la Pașca. El, Pașca, ne povestea că știe acest lucru dar că de fapt el îi urmărea pe ei. Apoi i-a cerut soției să îi trimită mâncare pe o copilă din Sălișteva, una Ioana.

— Pușca aceea vestită ați văzut-o vreodată la el?

— Desigur. Era o carabină cu țeavă nu prea lungă și avea lunetă la ea. Am ținut pușca asta în mâinile mele. Pașca mă stima pentru că și pe mine mă chema Gheorghe ca și pe el.

— Era un om blând la vorbă ?

— Foarte plăcut și agreabil, un om de care te apropiai foarte ușor. Pușca avea o magazie cu 5 cartușe iar un cartuș intra pe țeavă. Am pipăit emblema regală ce era gravată pe patul puștii, era dintr-un metal galben ce strălucea puternic.

— În urma participării sale la partidele de vânătoare cu familia regală, credeți că a ajuns să iubească monarhia?

— Sunt sigur că avea o simpatie pentru regele Carol al II-lea. Era consilierul lui în materie de vânătoare. Știa unde se găsesc cerbi și mistreți prin toate pădurile astea. Era un țintaș extraordinar, vânatul nu îi scăpa de obicei. Vreau să vă mai spun că nu l-am văzut niciodată beat pe Pașca dar avea întotdeauna la el o sticlă cu băutură. Câteodată ne mai da și nouă câte un păhăruț să gustăm. Avea o băutură foarte căutată atunci, bună la gust, Arașcurum se numea.

— Se ruga lui Dumnezeu?

— Îmi aduc aminte că înainte de a se culca cu noi în colibă s-a aşezat în genunchi şi a spus o rugăciune. La plecare era foarte speriat, şi-a luat lucrurile şi a fugit în grabă. Cred că era un om credincios.

— A făcut abuzuri faţă de dumneavoastră şi faţă de muncitorii care erau atunci pe valea Rebrei?

— Nu. El declara că este prietenul nostru, al muncitorilor, un justiţiar care ne făcea dreptate. Nu am auzit pe nimeni să fi fost ostracizat de Paşca. Nu a luat de la nici unul dintre noi bani sau alimente, avea el oamenii lui care îl alimentau. Vara se alimenta de la stâni. Ne spunea că Securitatea a pus de pândă oameni la stâni şi sunt deghizaţi acolo ca şi ciobani dar ceilalţi oameni de la stâni erau prietenii lui pe care îi cunoştea cu mulţi ani înainte şi afla de fiecare dată de străinii Securităţii ce se ascundeau în turmele cu oi.

— Merită să vorbim despre curajul lui Gheorghe Paşca de a rezista aproape nouă ani în faţa batalioanelor Securităţii? Doar Ogoranu a rezistat mai mult ca el până în anii 1970 fiind salvat prin intervenţia americanilor.

— Paşca avea credinţa că cineva are grijă de români, că cineva nu ne lasă pe mâna acestei noi orânduieli care se instala după anul 1946, o orânduială care îi lua omului avuţia sa. Satele româneşti până atunci au fost libere şi erau străine de acest duh venit din Răsărit. Românii din zona Bistriţei şi a Maramureşului au dovedit în decursul istoriei că sunt ataşaţi de ideile de libertate. Aş vrea să mai adaug, eu, care l-am cunoscut pe Gheorghe Paşca, şi mai târziu am aflat despre un alt mare luptător, Gavrilă Ogoranu şi faptele lui, că lui Paşca i s-a făcut o mare nedreptate pentru că nu au fost scoase la lumină paginile lui de luptă împotriva orânduirii comuniste şi multe lucruri nu s-au ştiut până acum. De aceea e un lucru

mare pentru dumneavoastră că veniţi şi încercaţi să reconstituiţi viaţa lui Gheorghe Paşca care a fost un om extraordinar, un mare erou naţional.

— Domnule Şanta, unii şi astăzi spun că Paşca a fost un bandit care şi-a apărat puşca, că a fost un infractor care nu a respectat legile statului bolşevic din acele vremuri, că pe lângă puşcă şi-a apărat moara şi stupina care au fost confiscate de comunişti şi desigur şi-a apărat dreptul la libertatea cuvântului pe care l-a pierdut alături de cel al proprietăţii.

— E o înţelegere falsă şi profund greşită a ceea ce au însemnat aceşti oameni ca Paşca, Şuşman, Dabija sau Ogoranu şi faptele lor. În fond Paşca îşi apăra avutul său, agoniseala lui. Ce e rău în asta? Atunci când alţii i-au luat moara şi stupina, chiar şi puşca care era a lui şi ţinea la ea atât de mult, a avut curajul să le apere. Dacă neamul românesc era mai curajos şi mai aproape de ce au fost aceşti oameni, soarta acestei ţări era alta.

— Credeţi că ar fi fost posibil în anii grei ai bolşevismului să ne recâştigăm drepturile pierdute dacă poporul român se ridica şi era solidar cu Paşca şi cu Ogoranu?

— Din păcate soarta ţării nu putea fi modificată prea mult pentru că soarta României a fost fixată de marile puteri, târgurile au fost făcute iar noi şi dacă ne opuneam acestor înţelegeri nu ne mai lua nimeni în seamă. Dar dacă cea mai mare parte a neamului românesc s-ar fi opus nu se putea ajunge la nenorocirile din această ţară, la distrugerea ideii naţionale care s-a promovat în anii de după război când au fost încarceraţi nu doar politicienii români ci şi foştii primari din sate şi oamenii simplii care ţineau la rânduiala lor, practic naţiunea română a fost decapitată de ideile impuse de sovietici dar făcute cu mână românească. Aici e durerea mea

cea mare când spun că toate aceste nedreptăţi s-au făcut cu procurori români, cu miliţieni şi securişti români, cu judecători români.

— Şi atunci cum rămânem în final? Merită să vorbim despre Paşca, Şuşman sau Ogoranu? Să ne aducem aminte de lupta lor?

— Nu aş spune că merită ci mai degrabă aş spune că e o datorie a fiecăruia dintre noi care ştim aceste lucruri să le scriem să ştie şi urmaşii noştri că au fost dintre noi oameni curajoşi care şi-au apărat avuţia şi libertatea lor cu arma în mână chiar cu riscul de a-şi pierde viaţa. Paşca a ştiut când a plecat pe acest drum că e un drum fără întoarcere, sfârşitul lor a fost după uzanţele Securităţii de la acea vreme: uciderea fără judecată şi fără respectarea drepturilor. În acest sens e şi suferinţa părintelui meu sufletesc, colonelul Liviu Rusu care a fost luat de acasă şi trimis la Canal fără nici o condamnare.

— Sau cum e cazul bunicului meu Toader Dumitru, primarul din Rebra, ucis fără judecată de vrednica Securitate în anul 1949 în Dealul Crucii.

— Aşa este!

— La aproape 70 de ani de la curajul lor, oare noi astăzi am mai putea trăi fără libertate şi să ne ia cineva truda muncii noastre?

— Cred că astfel de lucruri nu se mai pot întâmpla dar trebuie să recunoaştem că şi în anii aceştia s-au întâmplat lucruri rele: oameni condamnaţi pe baza unor simple denunţuri, practici care amintesc de vremurile în care erai închis pentru că ascultai Vocea Americii sau făceai o glumă despre Stalin.

— Pentru ca blestemăţiile unor astfel de dictaturi să nu se

mai repete niciodată!

— Exact!

— Vă mulţumesc, domnule Şanta!

— Cu mare plăcere!

Preotul Rus Vasile alături de Gheorghe Şanta

X. În loc de epilog

În ziua de 14 aprilie 1956, colonelul Mihail Nedelcu, şeful Securităţii Cluj semnează hotărârea de închidere a dosarului de grup cu numărul 24 al lui Gheorghe Paşca.

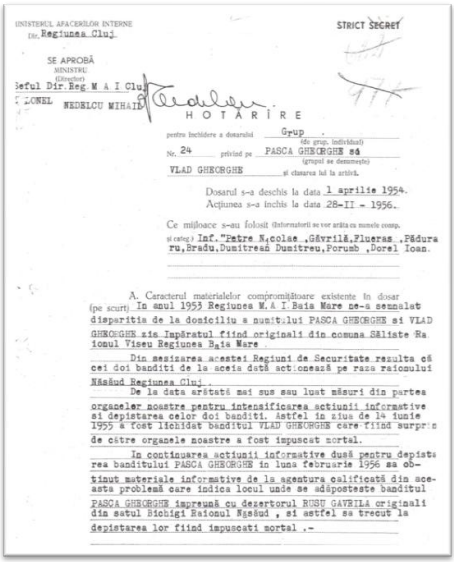

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
Dir. Regiunea Cluj

STRICT SECRET

SE APROBĂ
MINISTRU
(Director)
Şeful Dir. Reg. M A I Cluj
COLONEL NEDELCU MIHAIL

H O T Ă R Î R E

pentru închidere a dosarului Grup
(de grup, individual)
Nr. 24 privind pe PASCA GHEORGHE să
(grupul se denumeşte)
VLAD GHEORGHE şi clasarea lui la arhivă.

Dosarul s-a deschis la data 1 aprilie 1954.
Acţiunea s-a închis la data 28-II - 1956.

Ce mijloace s-au folosit (informatorii se vor arăta cu numele conspi. şi cotaţi) Inf. "Petre N,colae ,Găvrilă,Fluieraş ,Pădura ru,Bradu,Dumitreaşă Dumitreu,Porumb ,Porel Ioan.

A. Caracterul materialelor compromiţătoare existente în dosar (pe scurt) In anul 1953 Regiunea M.A.I.Baia Mare ne-a semnalat disparitia de la domiciliu a numitului PASCA GHEORGHE si VLAD GHEORGHE zis Impăratul fiind originali din comuna Săliste Raionul Viseu Regiunea Baia Mare .

Din sesizarea acestei Regiuni de Securitate rezulta că cei doi banditi de la acela dată actionează pe raza raionului Năsăud Regiunea Cluj.

De la data arătată mai sus sau luat măsuri din partea organelor noastre pentru intensificarea actiunii informative si depistarea celor doi banditi. Astfel in ziua de 14 iunie 1955 a fost lichidat banditul VLAD GHEORGHE care fiind surprins de către organele noastre a fost impuscat mortal.

In continuarea actiunii informative dusă pentru depistarea banditului PASCA GHEORGHE in luna februarie 1956 sa obtinut materiale informative de la aceatura calificată din aceasta problemă care indica locul unde se adăposteste banditul PASCA GHEORGHE impreună cu dezertorul RUSU GAVRILA originali din satul Bichigi Raionul Năsăud , si astfel sa trecut la depistarea lor fiind impuscati mortal .-

Hotărârea de închidere a dosarului lui Gheorghe Paşca
(originalul se află în dosarul cu numărul 596249 din arhiva C.N.S.A.S.)

În urma uciderii lui Gheorghe Paşca din 5 februarie 1956 au rămas doi copii orfani. Ioana Paşca: *„A aruncat tata în lume doi copii săraci şi orfani."*[104]

George Paşca: *„Câte n-am pătimit după tata! Am moştenit de la el o moară. Deşi aveam o situaţie materială precară, autorităţile nu mi-au lăsat-o. Moara a fost dezmembrată şi toate piesele au fost cărate de C.A.P. şi Consiliul Popular comunal. În armată, la Timişoara, pe când îmi efectuam stagiul militar am fost anchetat de trei ori în cursul anului 1957 de către căpitanul Tudor de la serviciul C.I. pe motivul că aş deţine armament şi muniţii de la tatăl meu."*[105]

104 Interviu cu Ioana Paşca, fiica lui Gheorghe Paşca.
105 Interviu cu George Paşca, fiul luptătorului anticomunist Gheorghe

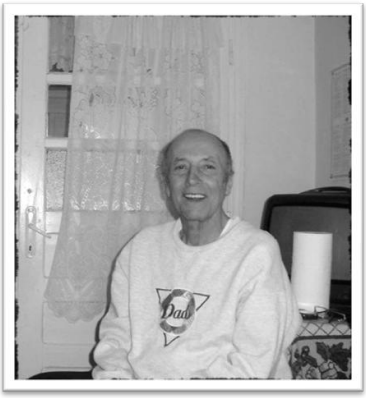

George Paşca (fiul luptătorului anticomunist Gheorghe Paşca)

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului a organizat în anii 2014 şi 2017 două acţiuni de investigaţii arheologice în cimitirul din oraşul Năsăud, judeţul Bistriţa-Năsăud. Acţiunea a prevăzut căutarea, identificarea şi deshumarea osemintelor ce aparţin lui Gheorghe Paşca şi Gavrilă Rus, victime ale Securităţii ucise prin împuşcare în urma unei confruntări armate desfăşurate în apropierea satului Bichigiu, judeţul Bistriţa-Năsăud. Acţiunea de deshumare a fost efectuată de o echipă specializată de arheologi şi istorici, coordonată de Gheorghe Petrov de la Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei din Cluj, alături de care s-au aflat Marius Oprea, Paul Scrobotă şi Horaţiu Groza.[106]

Activităţile echipei de cercetare au fost sprijinite în teren de către Colegiul Economic din Năsăud prin domnul profesor

---

Paşca.

[106] În ziarul Gazeta de Maramureş, articolul „Eroul Paşca se întoarce acasă după o jumătate de veac", de Ioana Lucacel şi Mircea Crişan, 21 Martie

Ştefan Bachiş şi de Vasile Rus, preotul ortodox din satul Nepos. Din păcate nu s-au descoperit elemente care să presupună sau să indice prezenţa mormântului comun pe locul verificat. Există posibilitatea reală ca mormântul căutat să fi fost afectat, parţial sau chiar în întregime, de înhumările ce s-au practicat în perimetrul vizat în ultimele şase decenii.

În urma acestor acţiuni de deshumare, Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Cluj a deschis dosarul de cercetare penală cu numărul 177/P/2014. În ziua de 27 octombrie 2015 colonelul magistrat Viorel Siserman în calitate de prim procuror militar a dat următoarea ordonanţă în care citim: „În ziua de 29 aprilie 2014, în urma verificărilor efectuate în prealabil s-a executat cercetarea la faţa locului şi exhumarea victimelor. Cu această ocazie, în prezenţa unei echipe de criminalişti, experţi arheologi şi ofiţeri de poliţie judiciară s-a constatat că prezumtiva locaţie a înhumării victimelor se află în proximitatea unor morminte contemporane. Gropile celor trei morminte au deranjat oseminte mai vechi care provin probabil de la una sau două persoane fără să existe nici un indiciu privitor la datarea acestora. Au fost surprinse şi examinate fragmente scheletice respectiv tibii, peronee, coaste, maxilar, fragmente de craniu etc... Potrivit spuselor unor localnici care au asistat la exhumare nenominalizaţi însă, aşa cum a declarat fiul victimei Paşca Gheorghe l-au informat că locul posibil unde au fost îngropaţi cei doi se află în apropiere la o distanţă de 2-3 metri de locul unde s-a efectuat exhumarea. Pentru lămurirea aspectelor necesare cercetării C.N.S.A.S. a pus la dispoziţia parchetului militar dosarul din

---

2014.

fondul informativ 596249 privind pe Gheorghe Paşca şi Rus Gavrilă. Cercetările efectuate şi documentaţia ataşată dosarului trimis de către C.N.S.A.S. duc la concluzia că prezenta speţă face în mod evident obiectul unei infracţiuni de omor calificat dar care, în opinia noastră, nu se înscrie în rândul infracţiunilor pentru care prescripţia nu înlătură răspunderea prevăzută de articolul 153 din Codul penal referitor la prescripţia răspunderii penale. Potrivit textului de lege anterior menţionat prescripţia nu înlătură răspunderea penală în cazul infracţiunilor de genocid, contra umanităţii şi de război indiferent de data la care au fost comise şi a infracţiunilor prevăzute de articolul 188 şi articolul 189 din Codul Penal (omor şi omor calificat) şi al infracţiunilor intenţionate urmate de moartea victimei. Cu toate acestea în articolul 153 din Codul penal s-a introdus aliniatul al treilea potrivit căruia „prescripţia nu înlătură răspunderea penală nici în cazul infracţiunilor prevăzute la aliniatul 2 litera b pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripţie generală sau specială la data intrării în vigoare a acestei dispoziţii.” Noul cod penal a intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014 şi în conformitate cu prevederile articolului 154 aliniatul 1 litera a din Codul penal termenul de prescripţie este de 15 ani când legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii mai mare de 20 de ani (cum ar fi cazul infracţiunilor de omor). Ca atare, coroborând aceste texte de lege şi având în vedere că uciderea prin împuşcare a lui Paşca Gheorghe şi a lui Rus Gavrilă a avut loc la data de 5 februarie 1956 termenul de prescripţie a fost demult împlinit. Ţinând seama de cele ce preced, rezultă că acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare pentru că a intervenit prescripţia răspunderii penale. Aşa fiind, în

conformitate cu prevederile articolului 315 aliniatul 1 litera b şi articolul 16 aliniatul 1 litera f din Codul de procedură penală dispun clasarea cauzei având ca obiect ca obiect uciderea prin împuşcare a lui Paşca Gheorghe şi Rus Gavrilă".

Gheorghe Rus mărturiseşte: „Am 68 de ani. Cea mai mare dorinţă a mea este ca osemintele vărului meu Gavrilă Rus să fie aflate şi reînhumate creştineşte în Bichigiu alături de părinţii săi Mihăilă şi Nastasia. E recunoştinţa mea faţă de unchiul meu, Mihăilă, care m-a crescut de la vârsta de patru ani. Pe izvorul Bichigiului vreau să ridic o cruce de piatră în amintirea jertfei şi suferinţei vărului meu Gavrilă Rus."[107]

Preotul paroh din Sălişte a de Sus, Gavriş Vancea care este rudă cu marele luptător anticomunist mărturiseşte: *„Sunt multe legende în zona noastră despre viaţa şi moartea lui Paşca. Era un om extrem de viteaz şi curajos. Cu siguranţă era iubit de oameni că altfel nu ar fi rezistat 10 ani să stea ascuns de Securitate. Soţia mea este din neamul lui Paşca,este o cinste şi o mândrie pentru mine să vorbesc despre acest mare erou al rezistenţei anticomuniste."*

Ultimele cuvinte sunt ale Prea Sfinţitului Justin Sigheteanul, arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului şi Sătmarului care ne leagă de suflete jertfa lui Gheorghe Paşca: *„Memoria rezistenţei anticomuniste din România este astăzi o datorie ca să fie readusă în actualitate şi cinstită cu multă pietate. Aceşti mari bărbaţi ai neamului au avut curajul de a sta împotriva unei orânduiri străine până la urmă,pentru că au pătimit cel mai cumplit în perioada stalinistă, când conducerea era de altă factură decât*

[107] Interviu Rus Gheorghe.

românească, venea din altă zonă. Aceşti mari oameni care au avut curajul şi tăria şi demnitatea să înfrunte noul regim instalat, importat de România, au dat dovadă de o bărbăţie extraordinară şi o preţuire a valorilor noastre sfinte. Pentru că ei în primul rând nu se puteau despărţi de credinţa moşilor şi strămoşilor, de Biserica lor străbună, de crucile mormintelor, de pământul sfânt pe care-l aveau, de moştenirea rămasă de la înaintaşi. Iar ei ştiau că venirea noului regim va duce la naţionalizare, la colectivizare şi atunci au încercat cum au putut ei să se opună.

Nu s-au putut opune în mod fizic,dar s-au opus sustrăgându-se noului regim prin pribegia în munţi şi rezistenţa pe care au creat-o în munţii României, care au devenit un fel de Cetăţi ale apărării demnităţii şi identităţii naţionale şi credinţei străbune, au devenit un fel de cetăţi dacice. Până la urmă, revenind la Gheorghe Paşca,care este maramureşean de-al nostru şi care a pribegit şi el 10 ani, pentru el, care se trage din Săliştea Maramureşului, Săliştea de Sus, deci ţinutul Maramureşului Voievodal şi al dacilor liberi, sunt explicabile curajul şi vitejia lui. Şi faptul că nu a acceptat noua orânduire social. Este o pildă de nevoinţă creştină în a ne apăra valorile noastre sfinte. Pentru că până la urmă, acest erou a murit sub teroare, terorizat fiind, moartea pândindu-l la orice pas. Până la urmă şi-a pierdut viaţa şi a plecat din această lume fără să-şi vadă visul împlinit. Ori, cinstirea aceasta îi aduce un strop de lumină şi de pace acolo unde este pentru că urmaşii nu l-au uitat. Şi iată, pilda lui este preţuită şi este o adevărată filă de istorie pentru consăteni."[108]

---

[108] În ziarul Gazeta de Maramureş , articolul „Eroul Paşca se întoarce acasă după o jumătate de veac'', de Ioana Lucacel şi Mircea Crişan, 21 Martie

XI. Concluzii

Anii ‘40-’50 au fost marcaţi în România de profunde tulburări politice, economice şi sociale. Nordul Transilvaniei a cunoscut poate mai mult decât alte regiuni o istorie traumatică într-un interval restrâns de timp. Bucureştiul a cedat zona către Ungaria la 30 august 1940, iar în septembrie-octombrie 1944 în regiune s-au purtat lupte între trupele române şi sovietice pe de o parte şi cele maghiare şi germane pe de altă parte. Administraţia directă sovietică s-a exercitat între noiembrie 1944-aprilie 1945, timp în care a existat o încercare de alipire a Maramureşului la Ucraina Subcarpatică şi apoi la Republica Sovietică Socialistă Ucraineană. Anii 1945-1947 au marcat implementarea noilor

---

2014.

structuri de putere, dominate de Partidul Comunist Român, deşi nordul Transilvaniei era de decenii un fief al Partidului Naţional Ţărănesc. După instaurarea Partidului-Stat (1948), asaltul asupra societăţii tradiţionale s-a accentuat în octombrie-decembrie 1948, cu „naţionalizarea" şi începuturile colectivizării agriculturii, în 1949, proces care s-a extins mai bine de un deceniu (încheindu-se oficial în 1962).

În faţa asaltului noului regim împotriva vechii societăţi, unii locuitori ai nordului transilvan şi-au căutat adăpost în zone greu accesibile, îndeosebi în munţi şi păduri. Aşa avea să se nască rezistenţa armată anticomunistă din partea de nord-vest a României, care – după o perioadă de tatonări în 1947-1948 – a început efectiv în 1949 şi s-a încheiat în 1956-1958, când au fost lichidaţi ultimii partizani marcanţi din zonă. În intervalul amintit au activat multe grupuri de rezistenţă, mai mari sau mai mici, care au avut confruntări cu trupele trimise în urmărirea lor, în dese rânduri înregistrându-se pierderi de-o parte şi de alta.

Dintre aceştia cel mai mult a rezistat Gheorghe Paşca,timp de 8 ani între anii 1948-1956. Paşca a ales libertatea şi a devenit un proscris,un fugar. Convins că regimul comunist nu va găsi aderenţi în România acelor ani, aştepta pe cărările tainice de munte venirea americanilor şi reinstaurarea monarhiei. Între timp, forţele Securităţii făceau planuri elaborate de luptă pentru a-l prinde. Adăposturile sale,adevărate buncăre în inima pădurii,deveniseră un coşmar pentru serviciul 361 „Bande", creat pentru a suprima rezistenţa din munţi. În jurul capturării „fantomei" care bântuia codrii din Munţii Ţibleş s-a întins o reţea perfidă de capcane. Compromiterea apropiaţilor, a rudelor, „prelucrarea" lor – un termen uzual pentru securişti – era *modus operandi.* Felul în care Paşca evita mereu pericolele şi îşi pierdea urma

i-a adus o aureolă legendară. Printre casele izolate de lângă munte, vânătorul se mişca mereu mult prea repede pentru adversarii săi. Ritualul lui rămânea acelaşi în casele unde era găzduit. Citea din Biblie, înainte de culcare. Apoi se trezea în creierii nopţii şi le spunea celor care l-au găzduit, ca şi cum ar fi avut un dar al premoniţiei: *„Închideţi după mine, uşile şi ferestrele! Vin să mă caute!"*

Am descris în această carte pe baza mărturiilor scrise din dosarul de grup al lui Gheorghe Paşca pe care l-am obţinut în acest an din arhiva C.N.S.A.S. dar şi pe baza documentării orale pe care am făcut-o în vara anului 2016 în judeţele Maramureş şi Bistriţa-Năsăud portretul unui justiţiar, al unui om care detesta nedreptatea şi sărea în ajutorul semenilor săi chiar şi în momentul în care era vânat de Securitate. Unul dintre cei mai mari eroi ai rezistenţei anticomuniste din România, moroşanul Gheorghe Paşca.

Acţiunea de deshumare a I.I.C.C.M.E.R. din anul 2017 în cimitirul din Năsăud

XII. Bibliografie

1. Dosarul cu numărul 596249 (volumele 1-6) din arhiva C.N.S.A.S.

2. Colecţia de documente „Bande, Bandiţi şi eroi" (C.N.S.A.S.), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.

3. „Pădurea răzvrătită", Mărturii ale rezistenţei anticomuniste, Ştefan Bellu, Galaxia Gutenberg, 2009.

4. Articolul „Eroul Paşca se întoarce acasă după o jumătate de veac", Ioana Lucacel şi Mircea Crişan, ziarul Gazeta de Maramureş, 21 Martie 2014.

5. Ordonanţa Parchetului Militar Cluj de închidere a dosarului cu numărul 177/P/2014.

6. Documentare orală în vara anului 2016:

I. Interviuri în judeţul Maramureş cu: Ioana Paşca, George Paşca, părintele stareţ Sofronie de la mănăstirea Dragomireşti, Rad Grigore, Vlad Vasile, Gheorghe Paşca.

II. Interviuri în județul Bistrița-Năsăud cu: Gheorghe Rus, Fetti Tavifta, Grătiniuc Ioana, Todică Ioan, Rus Vasile, Timoce Maria, colonel Gaftone Ioan, Gheorghe Șanta.